

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

1840 (H.1256) TEMETTUÂT VE NÜFUS
DEFTERLERİNE GÖRE BALYA KAZASININ
SOSYO-EKONOMİK VE DEMOGRAFİK
DURUMU

**(Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler, Kadıhisar,
Kayalar, Mancılık, Orhanlar, Yaylacık Köyleri)**

Fulya AKTAŞ
195051031

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL

Bandırma 2022

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

1840 (H.1256) TEMETTUÂT VE NÜFUS
DEFTERLERİNE GÖRE BALYA KAZASININ
SOSYO-EKONOMİK VE DEMOGRAFİK
DURUMU

(Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler,
Kadıhisar, Kayalar, Mancılık, Orhanlar, Yaylacık
Köyleri)

Fulya AKTAŞ
195051031

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL

Bandırma 2022

ETİK BEYAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (21/ 06 /2022)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

İmzası

ÖZET

1840 (H.1256) TEMETTUÂT VE NÜFUS DEFTERLERİ'NE GÖRE BALYA KAZASININ SOSYO-EKONOMİK VE DEMOGRAFİK DURUMU

(Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler, Kadıhisar, Kayalar, Mancılık, Orhanlar, Yaylacık Köyleri)

Fulya AKTAŞ

Tanzimat Fermanı'nı takiben yapılan, 1840 Temettuât sayımları sonucu oluşan Temettuât defterleri yakın tarih hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedirler. Temettuât sayımları kişilerin servet, gelir ve ödeyecekleri vergilerin yanı sıra, hane reislerinin adları, unvanları, meslekleri ve hane içerisinde yaşayan diğer kişiler hakkında bilgiler içermektedir. Nüfus sayımları ise başlangıçta iktisadi amaçla, vergi mükelleflerini belirlemek için yapılmışsa da daha sonra potansiyel asker sayısını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada, 1840 yılında Balya kazasına bağlı Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler, Kayalar, Kadıhisar, Mancılık, Orhanlar ve Yaylacık köylerinin Temettuât ve Nüfus defterlerinin incelenmesinin yanı sıra yapılan saha çalışması ile adı geçen köylerin sosyo-ekonomik çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışması iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Temettuât ve Nüfus defterlerinde yer alan hane reisleri ile hanede yaşayan erkek nüfusun fiziksel özellikleri, baba adları, yaşları, meslekleri, varsa lakap ve unvanları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tablo ve şekillerle yapılan değerlendirmeler sonucunda bölge halkının nüfus yapısı ve ekonomik faaliyetlerinin şekillendirdiği mesleki özelliklerine ulaşılmıştır.

İkinci bölümde, Temettuât defterlerinde kayıtlı tarla ve bağ dönümleri, zeytincilik, hanelerde kayıtlı hayvanat bilgileri, gayrimenkullerin yanı sıra toplam gelir ve ödedikleri vergiler ele alınarak iktisadi değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelime: Tanzimat Fermanı, Temettuât Sayımları, Nüfus Defterleri, Balya Kazası, Sosyal ve Ekonomik Durum.

ABSTRACT

SOCIO-ECONOMIC AND DEMOGRAPHIC STATUS OF THE BALYA DISTRICT ACCORDING TO THE DIVIDEND AND POPULATION BOOKS OF 1840 (H.1256)

(Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler, Kadıhisar, Kayalar, Mancılık, Orhanlar, Yaylacık Villages)

Fulya AKTAŞ

1840 Temettuât registers made following the Imperial Edict of Reorganisation give important informations about the near past. In addition to one's wealth, income and taxes; names of household's heads, their titles, occupations and information about others living in the house were recorded in the books. At the beginning population censuses had an economic aim and were held to determine the taxpayers but later on used to determine manpower for the army. In this study, Temettuât and population register books of Alidemirci, Bengiler, Çamavşarı, Doğanlar, Habibler, Kayalar, Kadıhisar, Mancılık, Orhanlar and Yaylacık villages of Balya district were used as well as the field study to define the socio-economic frame of the area.

This thesis consists of two main chapters. The first chapter contains the physical appearances of the head of the household and male population of the house, their father's names, ages, occupations, if registered, their titles and epiphets. As a result of the evaluations made with tables and graphics, the demographic structure of the people of the region and the occupational characteristics that are shaped by their economic activities have been reached.

In the second chapter economical evaluations were made using the data on registered farmlands and orchards, olive cultivation, livestock registered in the house, immovables as well as their income and taxes paid.

Keywords: The Imperial Edict of Reorganisation, Temettuât Censuses, Population Registers, Balya District, Social and Economic status.

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra siyasi, sosyal ve iktisadi alanda pek çok değişim meydana gelmiştir. Bu dönemde iktisadi alanda yapılan reformlar ağırlık kazanarak, yeni bir vergi sistemi uygulamaya konulmuştur. Araştırmanın temelini oluşturan Temettuât sayımları Tanzimat dönemine ait reformlardandır. Bu defterler, XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti'nin iktisadi ve sosyal durumunu ortaya koyması açısından önemli kaynaklardır. Temettuât ve akabinde yapılan Nüfus sayımları dönemin sosyo-kültürel ve demoşekil yapısı hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

XIX. yüzyıl ortalarında Balya kazasının idari, sosyal ve ekonomik yapısını, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan H. 1261 (1256) ML.VRD.TMT. d.7239, 16001, 7230, 5114, 7238, 7248 kodlu Temettuât Defterleri ile H.1256 NFS. d. 1206 kodlu Nüfus defterlerini ana kaynak olarak alan ve saha çalışmasından yararlanılarak ortaya çıkan bu çalışma, bilimsel anlamda mahalli tarih çalışmalarına katkı sunmak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma Balya kazası üzerine yapılacak olan daha kapsamlı araştırmaların yolunu açmayı hedeflemiştir.

Yüksek lisans tezinin hazırlanmasında bana yol gösteren, sabırla çalışmalarına destek veren ve takip eden sayın danışman hocam Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL'a, çalışmalarım esnasında yol gösteren ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Zekai METE, Doç. Dr. Serap TOPRAK ve Doç. Dr. Ferhat BERBER hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Çalışmalarında manevi desteğini esirgemeyen Yunus BALI, Azize KARLI, Serpil AKTAŞ ve Kübra DEMİR'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli kardeşlerime ve annem Elif AKTAŞ, babam Süleyman AKTAŞ'a sevgi ve saygılarımı sunarım.

Fulya AKTAŞ

Bandırma 21/06/2022

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR	ix
ŞEKİLLER	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. BALYA KAZASI'NIN COĞRAFI, TARİHİ VE İDARİ YAPISI	5
2. TANZİMAT DÖNEMİ ÖNCESİ VERGİ DÜZENLEMELERİ.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM.....	22
BALYA KAZASINA BAĞLI ON KÖYÜN SOSYAL YAPISI	22
1. KÖYLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	22
2. HANE REİSLERİ İLE BİRLİKTE KAYDEDİLEN KİŞİLER.....	25
3. BALYA KAZASINA BAĞLI ON KÖYÜN YAŞ DAĞILIMLARI	27
4. KİŞİ ADI, UNVAN VE LAKAPLAR	31
4.1. Habibler Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar.....	32
4.2. Çamavşarı Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	35
4.3. Mancılık Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar.....	37
4.4. Orhanlar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	41
4.5. Alidemirci Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	44
4.6. Doğanlar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	48
4.7. Kayalar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	51
4.8. Kadıhisar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	55
4.9. Bengiler Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar.....	57

4.10. Yaylacık Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar	61
5. MESLEK GRUPLARI	65
İKİNCİ BÖLÜM	67
TEMETTUÂT DEFTERİNE GÖRE BALYA KAZASININ İKTİSADİ DURUMU..	67
1. TARIM	68
1.1. Tarla.....	69
1.1.1.1. Bağcılık.....	73
1.1.1.1.1. Diğer Arazi Çeşitleri	80
1.2. Değirmenler ve Dükkânlar	81
1.3. Arazi Konum Çizelgesi	84
2. HAYVANCILIK	90
2.1. Büyükbaş Hayvancılık.....	90
2.2. Küçükbaş Hayvancılık	96
2.3. Yük ve Binek Hayvanlar	101
2.4. Arıcılık	105
3. GELİR-VERGİ İLİŞKİSİ	110
SONUÇ	118
KAYNAKÇA	120
EKLER.....	128
Ek1: Mezar Taşlarından Tespit Edilen Soyadları	128
Ek 2: Temettuât Defteri Örnekleri.....	143
Ek 3: Nüfus Defteri Örneği	156
Ek 4: Alidemirci Köyüne Ait Resimler	166
Ek 5: Mancılık Köyüne Ait Resimler	169
Ek 6: Orhanlar Köyüne Ait Resimler	170
Ek 7: Habibler Köyüne Ait Resimler	172
Ek 8: Çalışma Alanı Köylerinin Konumları	173
ÖZGEÇMİŞ.....	174

TABLÖLAR

Tablo 1.1: Temettuât ve Nüfus Defterlerine Göre Hane Sayısı	23
Tablo 1.2: Hane Reisi ile Birlikte Kaydedilen Kişiler	25
Tablo 1.3: Hanelerin Yaş Grupları	27
Tablo 1.4: Yaşların Yüzdelik Dağılımı	30
Tablo 1.5: Habibler Köyü Kişi Adları	32
Tablo 1.6: Habibler Köyü Unvan ve Lakaplar	33
Tablo 1.7: Çamavşarı Köyü Kişi Adları	35
Tablo 1.8: Çamavşarı Köyü Unvan ve Lakaplar	36
Tablo 1.9: Mancılık Köyü Kişi Adları	37
Tablo 1.10: Mancılık Köyü Unvan ve Lakaplar	38
Tablo 1.11: Orhanlar Köyü Kişi Adları	41
Tablo 1.12: Orhanlar Köyü Unvan ve Lakaplar	42
Tablo 1.13: Alidemirci Köyü Kişi Adları	44
Tablo 1.14: Alidemirci Köyü Unvan ve Lakaplar	45
Tablo 1.15: Doğanlar Köyü Kişi Adları	48
Tablo 1.16: Doğanlar Köyü Unvan ve Lakaplar	49
Tablo 1.17: Kayalar Köyü Kişi Adları	51
Tablo 1.18: Kayalar Köyü Unvan ve Lakaplar	52
Tablo 1.19: Kadıhisar Köyü Kişi Adları	55
Tablo 1.20: Kadıhisar Köyü Unvan ve Lakaplar	56
Tablo 1.21: Bengiler Köyü Kişi Adları	57
Tablo 1.22: Bengiler Köyü Unvan ve Lakaplar	58
Tablo 1.23: Yaylacık Köyü Kişi Adları	61
Tablo 1.24: Yaylacık Köyü Unvan ve Lakaplar	62
Tablo 1.25: Yaygın Olarak Kullanılan Kişi Adları	63
Tablo 1.26: Köylerdeki Meslek Grupları	65
Tablo 2.1: Tarla Dönümleri ve Kıymetleri	69
Tablo 2.2: Bağ Dönüm ve Kuruşları	74
Tablo 2.3: Tarla ve Bağları Olmayan Haneler	76
Tablo 2.4: Balya ve Çevre Kazalarda Tarla ve Bağlar	77
Tablo 2.5: Emlak Çeşitlerinde Yer Alan Diğer Araziler	80

Tablo 2.6: Emlak Çeşitlerinde Yer Alan Diğer Arazi Kıymetleri.....	81
Tablo 2.7: Değirmenler ve Dükkânlar.....	82
Tablo 2.8: Gayrimenkullerin Kıymeti.....	83
Tablo 2.9: Habibler Köyü Tarla Arazileri.....	84
Tablo 2.10: Çamavşarı Köyü Tarla Arazileri.....	85
Tablo 2.11: Alidemirci Köyü Tarla Arazileri	85
Tablo 2.12: Mancılık Köyü Tarla Arazi Konumları	86
Tablo 1.13: Orhanlar Köyü Tarla Arazileri Konumları	86
Tablo 2.14: Doğanlar Köyü Tarla Arazi Konuları	86
Tablo 2.15: Kayalar Köyü Tarla Arazi Konumları	87
Tablo 2.16: Kadıhisar Köyü Tarla Arazi Konumları	87
Tablo 2.17: Bengiler Köyü Tarla Arazi Konumları	87
Tablo 2.18: Yaylacık Köyü Tarla Arazi Konuları	88
Tablo 2.19: Köylerdeki Büyükbaş Hayvan Çeşitleri ve Sayısı.....	90
Tablo 2.20: Büyükbaş Hayvanların Kuruş Kıymetleri ve Ortalama Oranları.....	95
Tablo 2.21: Köylerde Bulunan Küçük Baş Hayvan Çeşitleri ve Sayıları.....	97
Tablo 2.22: Küçükbaş Hayvanların Kuruş Kıymeti ve Ortalama Oranları.....	98
Tablo 2.23: Balya ve Çevre Kazalarda Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanat Sayıları ve Hane Başına Ortalama Hayvan Oranı	100
Tablo 2.24: Yük ve Binek Hayvan Çeşitleri ve Sayıları	101
Tablo 2.25: Yük ve Binek Hayvanlarının Kuruş Kıymeti ve Hane Başına Düşen Ortalama Oranları.....	103
Tablo 2.26: Balya ve Çevre Kazalarda Yük ve Binek Hayvanat Sayıları ve Hane Başına Ortalama Hayvan Oranı	104
Tablo 2.27: Köylerde Bulunan Kovan Sayıları ve Hane Başına Oranları	105
Tablo 2.28: Balya ve Çevre Kazalarda Hane Başına Ortalama Arı Kovanı Oranı	107
Tablo 2.29: Hayvansız Hane Sayıları.....	108
Tablo 2.30: Hayvan Türlerinin Toplam Sayısı	108
Tablo 2.31: Hayvan Hasılatlarını Toplam Sayısı	109
Tablo 2.32: Köylere Ait Emlak ile Hayvan Gelirlerinin Toplam Kıymeti ve Oranları.....	110
Tablo 2.33: Köylere Ait Temettuât ile Vergi Toplamı ve Oranları	112
Tablo 2.34: Vergi Veren ve Muaf Olan Haneler.....	113
Tablo 2.35: Balya Kazası ve Çevre Kazaların Toplam Emlak ve Hayvanat Kuruşu....	115
Tablo 2.36: Balya Kazası ve Çevre Kazaların Temettuât ile Vergi Kuruşu	117

ŞEKİLLER

Şekil 1.1: Nüfus Defterine Göre Köylerin Nüfus Dağılımı	24
Şekil 1.2: Yaş Dağılım Oranı	28
Şekil 1.3 : Yaygın Kullanılan İsimler	64
Şekil 2.1: Tarla Dönümler	70
Şekil 2.2: Tarla Gelirleri Kıymeti	70
Şekil 2.3: Mezru Tarla	72
Şekil 2.4: Hali Tarla	72
Şekil 2.5: Belirtilmeyen Tarla Dönüm	73
Şekil 2.6: Bağ Dönüm	74
Şekil 2.7: Bağ Kıymeti	75
Şekil 2.8: Balya ve Çevre Kazalarda Tarla ve Bağların Ortalama Dönümleri	77
Şekil 2.9: Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Oranları	95
Şekil 2.10: Küçükbaş Hayvan Sayıları ve Oranları	99
Şekil 2.11: Hane Başına Düşen Ortalama Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Oran	100
Şekil 2.12: Yük ve Binek Hayvanların Hane Başına Ortalama Oranı	104
Şekil 2.13: Kovan Sayısı ve Oranları	106
Şekil 2.14: Hane Başına Ortalama Arı Kovanı Oranı	107
Şekil 2.15: Hayvan Türlerinin Toplamı	109
Şekil 2.16: Toplam Hayvanat Kuruş Kıymeti	109
Şekil 2.17: Köylerin Toplam Kıymetlerinin Hane Başına Düşen Emlak ve Hayvanat Kuruş Oranları	111
Şekil 2.18: Köylerin Toplam Kıymetlerinin Hane Başına Düşen Emlak ve Hayvanat Kuruş Oranları	112

KISALTMALAR

A.E	: Aynı Eser.
A.G.E	: Adı Geçen Eser
A.G.T	: Adı Geçen Tez
A.Y	: Aynı Sayfa.
BKZ.	: Bakınız.
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
d.	: Defter
DH.	: Dâhiliye
H.	: Hicri.
M.	: Miladi.
ML.	: Maliye
NFS.	: Nüfus Defterleri
Nr.	: Numara.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
ss.	: Sayfa Sayısı.
TMT.	: Temettuât Defteri
VB.	: Ve Benzeri
VD.	: Ve Devamı
VRD.	: Varidat.

GİRİŞ

Tanzimat devrinde, önceleri değişik adlarla anılan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi amacıyla Temettuât sayımları yapılmıştır. XIX. yüzyılın ortalarında 1840 ve 1845 yıllarında iki kez yapılan bu sayımların günümüze ulaşan kayıtları Osmanlı Devleti'nin sosyal ve iktisadi tarih açısından önemli bilgiler ihtiva etmektedir.¹ Temettuât defterlerinde kaza, köy gibi yerleşim birimlerinin haneleri esas alınarak, burada yaşayan kişilerin emlak, gelir ve vergi bilgileri kaydedilmiştir.²

Balya kazasına ait Temettuât defterleri, 1840 yılı Temettuât defterlerine göre farklılıklar içermektedir. 1840 yılı Temettuât defterlerinde, verginin esas olduğu hane reisleri kaydedilirken Balya kazası Temettuât defterlerinde, vergi muhatabı dışında aile fertleri de beraberinde kaydedilmiştir. Bir başka farklılık ise Temettuât defterlerinde kaydedilen kişilerin isimlerinin altına yaşlarının yazılmış olmasıdır. Bu durum Temettuât sayımları yapılırken kâtiplerin kolayca kaçarak Nüfus defterinin aynısını Temettuât defterlerine kaydettikleri çıkarımını güçlendirmektedir. Temettuât defterlerinde vergi esasına dikkat edilmeden tüm kişilerin kaydedilmesi ve kişilerin yaşlarının yazılması bakımından, nüfus defterine benzemektedir. Ayrıca çalışmaya konu olan defterler arşivde H.1261/ M.1845 yılı olarak kaydedilmiştir. Fakat defterlerin biçim ve içerik bakımından H.1256/ M.1840 yılı sayımlarına ait olduğu tespit edilmiştir. Balya kazası Nüfus defteri arşivde farklı kodlarla iki kez kaydedilmiştir.³ Nüfus defterleri karşılaştırıldığında içerikleri aynı olduğu halde yazım şekilleri farklıdır.

Çalışmanın amacı, Hüdavendigâr Eyaleti'nin Karesi Sancağı'na bağlı olan Balya kazasının Habibler, Çamavşarı, Kayalar, Alidemirci, Orhanlar, Mancılık, Doğanlar, Yaylacık, Bengiler ve Kadıhisar köylerinin Temettuât ve Nüfus defterleri temelinde bölgenin XIX. yüzyıl ortalarında sosyo-ekonomik ve demoşekil durumunu ortaya koyarak, bölge hakkında değerlendirme yapmaktır. 1840 yılından günümüze kadar yaşanan değişim ve dönüşümün ortaya konulması açısından, çalışma konusu olan on

¹ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarih Kaynaklarından Temettü Defterleri", **Belleten**, LIX/225, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995, s.395.

² T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, "Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi," Yayın Nu:147, İstanbul, 2017, s.146.

³ **BOA. NFS. d. 1206, BOA. NFS. d. 1205.**

köy hem 1840 yılında hem de günümüzde Balya kazasına bağlı olan köyler arasından seçilmiştir. Belirli bir dönemi kapsadığı için kısıtlı dönemde verilen bilgiler, günümüzle mukayese edilerek Balya kazasına ait on köy hakkında daha geniş kapsamlı bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır. Analiz edilen veriler ile süreç içerisinde yaşanan değişim değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Çalışmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılmıştır. Kaynak araştırılması yapıldıktan sonra, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Maliye Nezareti Varidat Kalemi Defterlerinden olan H.1256/ M.1840 yılına ait Temettuât Defterleri ve H.1256/M.1840, NFS. d.1206 numaralı Nüfus Defteri belirlenip talep edilmiştir. Tespit edilen belgelerin incelemesi yapılmıştır. Elde edilen veriler tasnif edilerek bilgisayar ortamında Excel formatına aktarılıp görsel hale getirilerek şekil ve tablolar oluşturulmuş, Balya kazasına bağlı on köyün verileri karşılaştırılarak elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmaya konu olan köylerde yapılan saha çalışmasında bölge halkı ile görüşmeler yapılarak bilgiler desteklenmiştir.

Tez yazım aşamasında çalışma, bölümler oluşturularak hazırlanmıştır. Birinci bölümde Temettuât ve Nüfus defterlerine göre Balya kazasına bağlı on köyün sosyo-demoşekil yapısı incelenmiştir. Nüfus defterine göre 679 hane ve 1.424 kişi, Temettuât defterlerine göre 672 hane ve 1.401 kişi tespit edilerek yapılan karşılaştırmalar neticesinde eldeki veriler değerlendirilmiştir. Buna göre Balya kazasına bağlı on köyün yaş ortalamasının 24,17 çocuk nüfus oranının ise %37,16 olduğu tespit edilerek çalışma açısından önemli bilgiler elde edilmiştir.

İkinci bölümde Temettuât defterlerindeki veriler ile Balya kazasına bağlı on köyün iktisadi yapısı değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda hane başına düşen tarla dönümünün 9,16 dönüm olduğu, hane başına 15,78 hayvan düştüğü, ortalama vergilerinin ise 88,22 kuruş olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen bilgiler tablo ve şekiller oluşturularak değerlendirildiği gibi Balya kazası ve çevre kazalarda yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak iktisadi yapı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ekler kısmına Temettuât ve Nüfus defterlerinin orijinal nüshaları, mezarlıklarda bulunan soyadları, köylere ait fotoğraflar ve harita eklenmiştir.

Çalışma, 1840 Balya kazasına bağlı on köyün Temettuât ve Nüfus defterleri ile köylerde yapılan saha çalışmalarıyla sınırlı olmasına rağmen XIX. yüzyılın ortalarından günümüze kadar değişen yapıları göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Ana Kaynakları;

Habibler Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.7239 numaralı Balya kazası, Habibler köyü Temettuât Defteri olarak kaydedilmiştir. Defterin ebadı 28x78 ve toplam sayfa sayısı 4'tür. Temettuât defterinde sadece 9 hane yer almıştır. Fakat Nüfus defterinde Habibler köyü 50 hane olarak kaydedilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda Çamavşarı köyü Temettuât defterinin ilk yedi sayfasının, Habibler köyüne ait olduğu, Nüfus defterindeki hane reislerinin isimleriyle karşılaştırılarak anlaşılmış ve Habibler köyüne eklenmiştir.

Çamavşarı Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.16001 numaralı Balya kazası Çamavşarı ve Çarmeli karyeleri Temettuât defteri olarak kaydedilmiştir. Defterin ebadı 29x81 ve toplam sayfa sayısı 28'dir. Çamavşarı köyü toplamda 52 hanedir. Sayfa sayıları 9-19 arasındadır.

Mancılık ve Orhanlar Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.7230 numaralı Balya kazası Koyuneri, Orhanlar, Mancılık, Delüler, Haydar, Danişmend, Ardacık, Pazar karyeleri Temettuât Defteri olarak arşivde yer almıştır. Defterin ebadı 30x83 ve toplam sayfa sayısı 120'dir. Orhanlar köyü Temettuât defteri 100 hanedir. Sayfa sayıları 22-39 aralığıdır. Mancılık köyün ise 59 hane mevcuttur. Sayfa sayıları 42-51 aralığıdır.

Alidemirci Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.5114 numaralı Biga Livası, Balya kazası Alidemirci karyesi Temettuât Defteri olarak kaydedilmiştir. Defterin ebadı 28x79 ve

toplam sayfa sayısı 16'dır. Alidemirci köyü, Temettuât defterinde 74 hane olarak kaydedilmiştir.

Kayalar Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.7238 numaralı Balya kazası, Kayalar köyü Temettuât Defteri olarak arşivde yer almaktadır. Defterin ebadı 29x81 ve toplam sayfa sayısı 24'dür. Temettuât defterinde, Kayalar köyü 132 hanedir.

Kadıhisar, Doğanlar, Yaylacık ve Bengiler Köyü Temettuât Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1261(1256), ML.VRD.TMT.d.7248 numaralı Balya kazası, Kadıhisar köyü Temettuât Defteri olarak kaydedilmiştir. Fakat defterin içeriğine bakıldığında Kadıhisar, Maden, Doğanlar, Bengiler ve Yaylacık köyleri de aynı defter içerisinde yer almaktadır. Defterin ebadı 29x83 ve toplam sayfa sayısı 36'dır. Kadıhisar köyü Temettuât defteri 3-9 sayfaları arasında yer alıp, 49 hane, 113 kişi olarak kaydedilmiş olmasına rağmen defterde hane 46 iki kez farklı hane reislerinin isimleriyle kaydedilmiştir. Bu nedenle Kadıhisar köyü 50 hane ve 114 kişidir. Doğanlar köyü Temettuât defteri 17-24 sayfaları arasında olup hane sayısı 64'tür. Yaylacık köyü Temettuât defteri 25-31 sayfaları arasında yer almıştır. Hane sayısı 47'dir. Bengiler köyü Temettuât defteri 31-36. sayfalar arasında yer almıştır. Temettuât defterinde 43 hanedir. Fakat Nüfus defterinde 60 hane olarak kaydedilmiştir. Temettuât defterinin eksik sayfalarına ulaşılammıştır.

Balya Kazası Nüfus Defteri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1256 NFS. d.1206 numaralı Hüdavendigâr Eyaleti, Biga Sancağı, Balya kazası müslim Nüfus defteri olarak kaydedilmiştir. Defterin ebadı 20x54,5 olup 180 sayfadır.

1. BALYA KAZASI'NIN COĞRAFI, TARİHİ VE İDARİ YAPISI

Balya Kazasının Coğrafi Yapısı

Balıkesir ilinin bir ilçesi olan Balya, Marmara Bölgesi'nin güneyinde yer almaktadır. Çanakkale yolu üzerinde Balıkesir'e 53 km uzaklıkta bulunan Balya kazasının doğusunda Balıkesir, güneyinde İvrindi ve Havran, kuzeyinde Manyas ve Gönen, batısında ise Edremit ve Çanakkale'nin Yenice ilçeleri bulunmaktadır.⁴Yüzölçümü 952 km olan Balya'nın %70'i dağlık, geriye kalan bölgeler ise engebelerdir. Balya kazasının kuzeybatısında Konak, batısında Ekizce yer alır. Ortalama yükseltisi 225 metre olan kazanın en yüksek tepesi, doğusunda yer alan 642 metre yüksekliğindeki Alçal Dağları'dır.⁵ Balya kazası 200.000 dönüm civarı araziye sahip olup kazanın 85.000 dönüm kadarı ormanlarla çevrilidir. Deniz seviyesinden yüksekliği ise 225 metredir.⁶

Balya Kazasının Tarihi

Balya Latin kökenli bir isim olup yerleşim yeri anlamına gelmektedir.⁷ Bununla beraber Pericharaxis, Poimanenön, Ergasteria olarak tarihte farklı isimlerle de anılmaktadır. Balya'nın kuruluşu hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber, simli kurşun madenlerinin işletmeye açılmasından sonra kurulduğu bilinmektedir.⁸ Balya 1800 yılından önce Kocagümüş köyü olarak anılmakta ve adının kadı olan Balibey'den geldiği de rivayet edilmektedir.⁹

Balıkesir'in kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, ilk iskan yerinin Kepsut civarında Akhyraous (Hadrianoutherai) olduğu tahmin edilmektedir. Balıkesir tarihi süreç içerisinde Bitinler, Mizler, Frigler, Persler, Makedonlar, Seleukoslar ve daha sonra Bergama Krallığı'nın hakimiyetine girmiştir. Bergama Krallığı'nın ortadan

⁴ Nahide Şimşir, "Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Balya Kazası'nın Demoşekil Durumu", **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, S.8, 2009, s.156.

⁵ "Geçmişten Geleceğe Balya", Balıkesir, Balya Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Başkanlığı Kültür Yayınları, Araştırma Dizisi II, 2008, s.28,29.

⁶ Abdülmecit Mutaş, **Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)**, Balıkesir, Zağnos Vakfı Yayınları, 2003, s.77.

⁷ "Eczacıbaşı Esan Balya Kurşun-Çinko Madeni", **Madencilik Türkiye Dergisi**, 2013, s.70.

⁸ **Yurt Ansiklopedisi**, "Balıkesir", İstanbul, Anadolu Yayıncılık, C.2, 1982, s.1140.

⁹ Balya Kaymakamlığı, s.12.

kalkmasıyla Balıkesir, Roma İmparatorluğu'na bağlanıp Asya eyaletine, ardından imparatorluğun ikiye ayrılması ile de Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır.¹⁰

Selçuklu Türkleri, 1015 yılından itibaren Bizans idaresi altında Anadolu'da varlığını göstermeye başlamıştır. Selçukluların Doğu Anadolu ve İç Anadolu'daki fetihlerinin hız kazanmasının ardından, 1071'de Alparslan'ın Bizans İmparatoru Romanos Diognes'e karşı kazandığı Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Fetihlerle beraber toplu göçlerin gerçekleşmesi ile Anadolu'da Türk dönemi başlamıştır.¹¹ Türkler Anadolu'ya geldikten kısa bir süre sonra Süleyman Şah İznik'ten sonra Çanakkale, Adalar Denizi, Lidya ve İyonya taraflarını ele geçirmiş ardından 1076'da Mysia şehirlerini de alarak Türk hakimiyetini kurmuştur. I. Kılıçarslan'ın vefatından sonra Selçuklular Batı Anadolu'ya çekilmek zorunda kalmışlar ve Mysia bölgesi Bizanslıların eline geçmiştir.¹²

1206 yılından itibaren Selçukluların uç beyliklerinden olan Türkmenler, Mysia kentlerine özellikle Edremit Körfezi civarına akınlar yapmaya başlamışlar, Moğol baskınından kaçan Türk kabileleri de, 1260'lı yıllardan sonra Batı Anadolu ve Marmara bölgesine gelip yerleşmiş ve bu bölgelerde çoğunluğa ulaşan nüfus ile buraları Türkleştirmişlerdir. Fakat bu tarihten sonra Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ile merkeze uzak bölgelerin kontrolü kaybedilmiştir.¹³

Balıkesir topraklarında kurulan Karesi Beyliği, bir Türkmen beyliği olup¹⁴ kuruluşu hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber XIII. yüzyılın sonları ve XIV. yüzyılın başlarında kurulmuş olduğu kabul görmektedir.¹⁵ Marmara sahilleri, Çanakkale bölgesi, Edremit Körfezi ve Kyzikos ile sınırlandırılan bu bölgeye büyük bir Türkmen grubu ile gelen Karesi Bey, Selçuklu Devleti'nin önemli bir komutanıydı.¹⁶ Osmanlı Devleti'nden önce Rumeli akınlarına Karesi beyleri öncülük etmişti. Karesi Beyliği;

¹⁰ Mücteba İlgürel, "Balıkesir", **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, C.5, 1992, s.13.

¹¹ Mutaş, **a.g.e.**, s.5.

¹² Nadide Şimşir, **Karesi Yörükleri**, İstanbul, Post Yayınları, 2017, s.31.

¹³ Mutaş, **a.g.e.**, s.5,6.

¹⁴ Aydın Ayhan, **Balıkesir ve Çevresinde Yörükleri Çepniler ve Muhacırlar**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 1999, s.24.

¹⁵ Tacettin Akkuş, **Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası (1840-1845)**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 2001, s.6.

¹⁶ Mutaş, **a.g.e.**, s.6.

batıda Edremit Körfezi, Bergama, Troya, Güney Marmara kıyılarında Edincik, doğuda ise Balıkesir'i içine almaktaydı.¹⁷

Karesi Bey'den sonra yerine geçen Aclan Bey, Osmanlı Beyliği ile iyi ilişkiler kurmuştu fakat Aclan Bey'den sonra başa geçen Demirhan Bey döneminde ilişkiler bozulmuştur. Demirhan Bey'in halkına kötü davranması sonucu durumdan şikayet eden halkın ve beyliğin ileri gelenleri Bursa'da Orhan Gazi'nin yanında bulunan Dursun Bey'i çağırılmışlardır. 1345 yılında Orhan Gazi ile birlikte gelen Dursun Bey, Bergama Kalesine sığınan ağabeyi Demirhan Bey tarafından öldürülmüştür. Bu durum karşısında Orhan Gazi halkın ve ileri gelenlerin de isteği üzerine, Karesi Beyliği'ni Osmanlı'ya katmıştır. Henüz kuruluş döneminde olan Osmanlı Devleti, Karesi Beyliği'nin katılımıyla güçlenmiş, özellikle Karesi Beyliği'nden intikal edilen güçlü donanmalar ile Osmanlı ordusu Rumeli'ye seferler yapmıştır.¹⁸ Orhan Bey, Karesi bölgesini oğlu Süleyman Paşa'ya ikta olarak vermiştir. Ayrıca Karesi Beyliği'nin ileri gelen tecrübeli kişilerini de Süleyman Paşa'nın yanında bırakarak, bu kişilerin bilgilerinden faydalanmasını istemiştir. Karesi eyaletinin işlerinin idaresi için Karesi Veziri Hacı İlbey'in oğlunu vezir tayin etmiştir.¹⁹ Karesi Beyliği kademe kademe Osmanlı hâkimiyetine geçmeden önce Balıkesir ve Bergama olarak ikiye ayrılmış durumdaydı. Balıkesir daha evvel Osmanlı idaresine geçince sınırlarına müdahale edilmeksizin Osmanlı sancağı oldu.²⁰ Bu tarihten sonra Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancak olarak yönetilen Karesi Sancağı'nın merkezi, Balıkesir olmuştur. Sancağa bağlı kazalar Bigadiç, Sındırgı, Baş, Gelenbe, Kemer, Edremit, Ayazment, Kozak, İvrindi, Balya, Manyas, Fırt (Fart) ve Şamlı'dır. Daha sonra geçici olarak Sincalı ilave edilmiş ve H.1200-M.1786'dan sonra Ayvalık kaza olarak sancağa dâhil edilmiştir.²¹

1816 yılına kadar Anadolu Eyaletine bağlı bulunan Karesi Sancağı, bu yıllarda Hüdavendigar ve Kocaeli Eyaleti adıyla kurulan eyalete bağlanarak mütesellimler ile

¹⁷ Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, s.46.

¹⁸ Mutaş, **a.g.e.**, s.6,7.

¹⁹ Zerrin Günel Öden, **Karasi Beyliği**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s.55,56.

²⁰ Feridun Mustafa Emecen, "Beylikten Sancağa Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülâhazalar", **Belleten Cilt 60, Sayı 227**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996, s.87.

²¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Karesi Vilayeti Tarihçesi**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 2000, s.119.

idare edilmiştir.²² Ardından Balya kazası Biga'ya bağlanmıştır. Fakat 1841'de eyalette yapılan değişikliklerle Karesi, Hüdavendigar Vilayeti'nin sancağı olmuştur. 1844'den sonra Balya, Soma ve Gönen, Bergama'ya Balıkesir'de Manisa'ya bağlanmıştır.²³ 1845 yılında Karesi ve Manisa birleştirilerek ayrı bir vilayet oluşturulmuş ve valiliğine Hacı İbrahim Saib Paşa tayin edilmiştir.²⁴ Fakat bir süre sonra Hüdavendigar Vilayeti sancakları arasına dahil edilmiştir.²⁵ 1864 yılına kadar Hüdavendigar Vilayeti'nin Karesi Sancağı'na bağlı kalan Balya, vilayet sistemine geçilmesiyle 1864-1874 yılları arasında Edremit kazasına bağlanmış, 1874'ten sonra ise Balıkesir'in merkez nahiyesi olmuştur.²⁶ 1881 yılında Karesi Sancağı tekrardan Hüdavendigar Vilayeti'ne bağlanmıştır. Aynı yıl içerisinde Biga Sancağı'nın ilhakıyla, Karesi vilayet olmuştur.²⁷ Bu durum, 1888'de vilayetin ortadan kaldırılıp tekrardan Hüdavendigar Vilayeti'ne bağlanmasına kadar sürmüştür. Karesi Sancağı 1909'da bağımsız mutasarrıflık olmuş ve 1924'te vilayet haline getirilmiştir.²⁸ Balya ise, 1900 yılında üçüncü sınıf kaza olmuştur. 1910 yılında ise ikinci sınıf kaza haline gelmiştir.²⁹ Cumhuriyet'in ilanı ile değişen idari sistemde, Balya ilçe konumundadır.

Balya Kazası Köyleri

Bu bölümde, Balya kazasına bağlı köylerin yıllara göre dağılımı verilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde 1530, 1840, 1890 ve günümüz köylerinin isimleri aşağıda verilmiştir.

1530 Anadolu Muhasebe Defterine göre Balya kazasının köyleri; Avşar (Sultanlar), Aydoğdu, Ayas, Ayazlar, Bağbanlar, Bakacak, Baltacı, Bedic, Boyalık, Çan-ova (Çalova), Çaltulu, Çamucu, Çardak (İnce), Çuvallı (Ay-doğdu), Dam-buldu, Daru-alanı, Depe-köy (Mancılık), Devlethan, Dırkıllı (Saruca(ili), Elağlu, Göyüklü-Şeyh (Geyikli-Şeyh), Göbeller, Gök-başlu, Gök-viran, Gölyan (Yaycı-başı), Gördüğüm?, Hacı Ömer (Kara-Danışmendli), Hamza Fakih (Çalulu), Hisar, Hodman(Yarış), Torihşar (Harunşalar), İnce, İskender (Seğid Bey), Kabak-kozu, Kadı-

²² Mutaş, **a.g.e.**, s.9.

²³ İlgürel, **a.y.**

²⁴ Akkuş, **a.g.e.**, s.9.

²⁵ İlgürel, **a.y.**

²⁶ Mutaş, **a.g.e.**, s.78.

²⁷ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.121.

²⁸ İlgürel, **a.y.**

²⁹ Mutaş, **a.g.e.**, s.78.

köy (Bazerganlu), Kara-çalı?, Karacalar, Karlı (Karular-Karlular), Kasırğa, Kayalar, Kırca-Şahin/Kumköy, Kırmızı, Koca-ili, Konuş, Kum-köy, Küçük Koru, Ma'den, Ma'denli, Mes'üd (Saruhan), Mevran, Muhsin-ili, Öksüd, Öztimür, Sa'dü'd-ili, Sarbuğ, Seydi-köy (Ilıca), Seyfü'd din ovacığı, Şeyh Orhan, Tatar-ili, Tokmaklu, Tokmaklu Korusu, Topuzlu, Turud-ili, Umürca, Üsüm (Üşüm), Yalaba, Yuva-köy.³⁰

1840- 1841 yıllarında Balya kazasına bağlı tespit edilen köyler, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde H.1256/ M.1840, NFS. d.1206 numaralı Hüdavendigar Eyaleti, Biga Sancağı, Balya kazası müslim Nüfus defteri incelenerek kaydı tutulmuş köylerin isimlerinden yola çıkılarak elde edilmiştir. Fakat kaydı tutulmayan köylerinde olduğu varsayıldığında köylerin sayısı gerçeği tam yansıtmamaktadır. Bu köyler; Alidemirci, Avşarı Kebir, Akbaş, Kocaeli, Sarıca, Osmanlar, Topuzlar, Avcılar, Habibler, Çamavşarı, Çarmeli, Kadıhisar, Ma'den, Doğanlar, Yaylacık, Bengiler, Müsecab, Çalova, Kayalar, Ilıca, Yağcılar, Şamlı, Kırmızı, Deliyusuflar, İskenderli, Orhanlar, Mancılık, Deliler, Haydarobası, Danişmend, Aravacık, Pazar, Boynuyogunlar, Çınar, Koru, Ovacık ve Cırbayır?³¹ Ayrıca Balya kazası Temettuât Defterinde Kocaeli³², Ekderme, Onarlı, Yakacık ve Torplu³³ köyleri kaydedilmiştir. Toplamda Balya kazasında 42 köy ismi tespit edilmiştir.

1890 yılı itibarıyla Balya kazasına bağlı 83 köy bulunmaktadır. Bu köyler; Avşar-ı Kebir (Kocaavşar), Akbaş, Aktarma, Alacabayır, Alacadere, Alancık, Alidemirci, Aravacık, Armutalanı (Armutalan), Bakacak, Bengiler, Boğaz (Boğazköy), Bünyanlar, Çakalllar-Güvemli, Çalova, Çamaşar (Çamavşar), Çamucu, Çarmih (Dörtöl), Celebler, Çiğdem (Çiğde), Çitlice, Çukurcak, Çınar, Çırpınar, Danişmend, Deliyusuflar, Deliklitaş, Deliler, Doğanlar, Evciler, Gökçelerde Kapıcık (Gökçeler), Gökmuşa-Büyükpınar, Gökviran, Hacı Hüseyin, Havutbaşı, Haydaroba, Hisaralan, Hort (Yazlık), Ilıca, Işıklar Çiftliği (Işıklar), İskender (Yeni İskender), Kadı (Kadıköy), Karabayır (Kayapınar), Karlık, Kavak-ı Cedid, Kavakalanı, Kavakoba ile beraber Patlak

³⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, "166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defterleri(937-1530), Hüdavendigar, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın Menteşe, Teke ve Alaiye Livaları" Yayın Nu:27, Dizin II, Ankara, 1995, s.113-117.

³¹ BOA. NFS.d.1206.

³² BOA.ML.TMT.Nr.7243.

³³ BOA.ML.TMT.Nr.7245.

(Patlak), Kayalar, Kayalıkızıldam, Kaşıkçı ile beraber Göktepe (Kaşıkçı ve Göktepe), Kirnede Tağşan (Ortaca), Kocabük çepni (Kocabük), Kocadere, Kocaeli, Kocaoba, Kocapınar, Koru, Koyuneri, Kurt Deresi (Kurtdere), Kırmızılar, Maden Hıristiyan, Maden-i Hümayun, Mancılık, Müstecap, Narlı, Orhanlar, Ovacık Çiftliği (Ovacık), Patlak Başında Çaparlı (Çaparlıpatlak), Pazar, Sarıca, Sebepli, Semiz, Söbuce Alanı, Söğütalanı, Şamlu (Şamlı), Taşkesiği, Topuzlar, Toybeleni, Turblu (Turplu), Yağcılar, Yagdıran, Yaylacık, Yenice'dir. Ayrıca 1918'den sonra Kayalar ve Orhanlar olmak üzere iki nahiyesi bulunmaktadır.³⁴

Günümüzde ise Balya ilçesi Ilıca Beldesi ile 43 köye sahiptir. Bu köylerin isimleri ise; Akbaş, Alidemirci, Bengiler Çakallar, Çalova, Çam Avşar, Çamucu, Çiğdem, Çukurcak, Danişment, Değirmendere, Dereköy, Doğanlar, Dört Yol, Farsak, Gökmuşa, Göloba, Göktepe, Habibler, Hacı Hüseyin, Havutbaşı, Kadıköy, Karacahisar, Karlık, Kaşıkçı, Kavakalan, Kayalar, Kayapınar, Kocabük, Koyuneri, Mancılık, Medrese, Müstecap, Narlı, Orhanlar, Örenköy, Patlak, Semizköy, Söbücealan, Yarışalanı, Yazlık ve Yenikavak Köyleridir.³⁵

Balya kazasında, 1530 Anadolu Muhasebe Defterine göre 63 köy, 1840-41 yılında 42 köy, 1890 yılında 83 köy ve günümüzde ise 43 köy vardır. Yıllar içerisinde köy sayılarında artış ve azalmalar görülmektedir. 1890 yılı Balya kazasının köyleri, 1840-41 yılları ve günümüze oranla iki kat fazladır. Zamanla köy sayılarının azalmasının nedenleri, kişilerin doğal ya da beşeri olumsuzluklardan dolayı göç ederek yerleşim yerinin boşalması, birbirine yakın olan köylerin birleştirilmesi veya köylerin farklı il ya da ilçelere bağlanmış olmasından kaynaklanabilmektedir. Buna örnek olarak; Şamlı, Osmanlar, Evciler köyleri Balıkesir'in İvrindi ilçesine, Kırmızılar ve İskenderli Balıkesir'in Karesi ilçesine, Aravacık (Araovacık), Haydaroba ve Boynanlar köyleri ise Çanakkale'nin Yenice ilçesine bağlanmıştır. Köy sayılarında azalmalar görüldüğü gibi artışlar da olmuştur. Balya kazasına bağlı Maden karyesinin yerine günümüzde Çukurcak, Kayapınar, Çakallar, Kavakalan gibi yeni yerleşim yerleri oluşturulmuştur. 1890 yılında Balya kazasına bağlı birçok köy günümüzde çevre il ve ilçelere bağlanmıştır. Çalışmamızda ele alınan Habibler, Çamavşarı, Mancılık, Orhanlar, Ali

³⁴ Mutaş, a.g.e., s.80,81.

³⁵ Balya Kaymakamlığı, s.84,144.

Demirci, Kayalar, Kadıhisar, Bengiler, Yaylacık ve Doğanlar köyleri bugün halihazırda Balya'ya bağlı durumdadır.

2. TANZİMAT DÖNEMİ ÖNCESİ VERGİ DÜZENLEMELERİ

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat'ın ilanına kadar geçen zamanda vergiler şer'i ve örfi olarak ikiye ayrılmıştır. Şer'i vergiler kendi içinde zekât, öşür, haraç ve cizyeden ibarettir. Şer'i vergilerin nasıl tarh ve tahsil edileceği yıllar içinde çıkarılan kanun ve nizamnamelerle düzenlenmiştir.³⁶

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılın başlarından itibaren fetihlerle sürekli genişlemiştir. Yapılan siyasi atılımlar, devletin hukuki, askeri, mali ve sosyal alanlarda gelişimini ve değişimini zorunlu kılmıştır. Fethedilen her bölgenin coğrafi şartlarının, etnik, kültürel ve ekonomik yapısının farklı olması sebebiyle imparatorluğun her bölgesine tek bir vergi sistemi uygulamak mümkün olmamıştır. Tüm bunlar dikkate alınarak bölgeler bazında farklı vergi sistemleri uygulanmıştır. Bu sebeple her vilayet ve her sancak için vergi sisteminin esaslarını belirleyen, vergi mükellefleri ile sipahi veya devlet ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini düzenleyen kanunnameler hazırlanmıştır.³⁷ Osmanlı vergi düzeninde vergiler gelire göre değil, daha önceden belirlenen miktar doğrultusunda toplanmaktaydı.³⁸ Klasik dönemde tüm devletlerin temel sorunu vergiyi

³⁶ Coşkun Çakır, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, İstanbul, Küre Yayınları, 2012, s.48. “Öşür”, Genellikle öşür adı altında toplanan vergiler tarım vergileri olup beşte birden onda bire kadar değişerek çeşitli oranlarda ortaya çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Tabakoğlu, “Öşür”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, C.34, 2007, s.102. “Cizye”; Osmanlı Devleti'nde cizye, Gayrimüslim halk içinde belli bir takım şartları taşıyan kimselerden kişi başına alınan vergidir. Haraç ve Cizye vergisi birbirine karıştırılmış ve ayırt etmek için başka kelimelerle tamlama yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Ercan, “ Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar” **Belleten Cilt 55, Sayı 213**, Ankara, 1991, s.371. “Haraç ”Haraç vergisi uygulamasında temel amaç arazilerin devlet tarafından şahıslara kiralanmasıdır. Fetih yolu ile alınan araziler devlet arazi olarak nitelendirilip kişilere kiralanmıştır. Haraç kiralanmanın ücreti olarak kabul edilmiştir. Gayrimüslim halktan alınan bir vergi olarak tanımlanmasına rağmen toprak esas alınarak uygulanmış ve bu topraklar Müslümanlardan da tahsil edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Özkan, “Hicri III. Asır Sonlarına Kadar Telif Edilen Harac ve Emval Kitapları Bağlamında İslam İktisadında Vergiler”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s.53.

³⁷ Mehmet Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta, Fakülte Kitapevi, 2019, s.158.

³⁸ Mesut Küçükcalay, Ali Çetinkaya, “Osmanlı Vergi Sistemi ve Bir Vergi Tahsil Yöntemi Olarak İltizam”, **Türkler**, Cilt 10, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.883.

nasıl tahsil edeceğiydi. Temel ekonomisi tarıma dayalı olan devletler için ise sorun; adil, verimli ve basit bir vergi düzeninin temelini atmaktı.³⁹

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren önceki Türk devletlerinde uygulanan vergi sistemini esas alarak, vergi kaynaklarını tespit etmek için “tahrir” (sayım) usulünü benimsemiştir. Fethedilen bölgelerde vergi kaynaklarını tespit ederek tahrirler yapılmış, zaman içinde devletin gelişme ve değişme göstermesi ile bu tahrirler yenilenmiştir. Türlü sebeplerle vergilendirilmeyen kaynaklar, sık sık yapılan teftişlerle vergi sistemine dâhil edilmeye çalışılmıştır.⁴⁰ Osmanlı Devleti’nin bu tür sayımlara ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Günümüze ulaşan en eski sayım 835 (1431) tarihli Arnavid Sacağı Defteri’dir. Kaynaklarda yer alan, tahrirlerin hangi aralıklarla yapıldığına dair belirtilen zaman aralığı, gerçeği tam yansıtmamaktadır. Fetihlerden sonra tahrir yapıldığı gibi bir de tahta yeni padişahın geçmesi durumunda genel tahrirler yapılmıştır. Örneğin, Fatih Sultan Mehmet’in saltanatının ilk yıllarında gerçekleştirilen tahrirde Rumeli, Anadolu ve Rum beyliklerine ait birçok defter bulunmaktadır. Aynı şekilde Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim döneminde ülke çapında tahrir yapıldığı ve II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ile III. Murat gibi padişahların da ilk yıllarında pek çok eyalete tahrirler yaptırdığı bilinmektedir.⁴¹ Yapılan tahrir çalışmaları, sancak esas alınarak belirli bir tarihte köy ve kasabalardaki yetişkin erkek nüfusunu ve toprak miktarını belirler. Aynı defterler; arazi durumunu, gelir kaynaklarını, başlıca yetiştirilen hayvanların türünü ve miktarını bildiren kayıtlarla beraber, üretim, yıllık ortalama kazanç ve öşür hakkında da bilgi vermektedir.⁴²

Tımar sistemi, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren devletin temelini teşkil etmiştir. Dirlik olarak verilen arazilerin büyük bir kısmı tımar topraklarından oluşmaktaydı. Osmanlı Devleti’nde tımar ve zeamet sahipleri, kendilerine terk ve tahsis edilen araziler karşılığında çeşitli görevleri yerine getirmekle yükümlüydüler. Asıl görevleri asker yetiştirmek olsa da bunların iktisadi, idari ve mali nitelikte görevleri de

³⁹ Ünal, **a.g.e.** s.158,159.

⁴⁰ **a.e.** s.158.

⁴¹ Mehmet Öz, “Tahrir”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Cilt 39, 2010, s.426.

⁴² Ömer Lütfi Barkan, “Tahrir Defterlerinin İstatistik Verimleri Hakkında Bir Araştırma”, **IV. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010, s.290,291.

bulunmaktaydı.⁴³ Osmanlı Devleti, tımar sahibi olan sipahilere sahip olduğu arazinin tamamını dirlik olarak vermezdi. Sancak veya vilayetler dâhilinde bulunan verimli bir kısım arazinin vergisi, doğrudan doğruya devlet arazisine tahsis edilirdi. Vergiler, bu vazifeye tayin edilmiş bulunan bir emin vasıtasıyla toplanırdı.⁴⁴ Tımar usulü, belirli bir arazinin tevcihi veya araziye ait bazı hakların verilmesinden ziyade bazı vergilerin havalesinden ibarettir. Havale edilen vergilerin, tımarın toprağa ait vergiler olması şart değildir. Baş vergileri, pazar bacaları, mukataa şeklinde iltizama çıkarılan imtiyaz ve inhisar mevzuları tımarı oluşturabilmektedir. Diğer yandan tımar sahibi; toprağa müdahale hakkına, bu vergilerin emniyetle toplanabilmesine, sınırları koruma ve sorumlu olduğu bölgeyi kontrol etme yetkisine sahiptir. Vergi gelirleri belirli kanunlara göre merkezi idare tarafından belirlenmiştir.⁴⁵ Tımar sahibi ile vergi yükümlüleri arasında herhangi bir anlaşmazlık yaşandığında tımar köyünün bulunduğu nahiyenin kadı vekili veya kazanın kadısı anlaşmazlığı çözmekteydi.⁴⁶

XVII. yüzyılın sonlarında yapılan uzun savaşlar ile Osmanlı Devleti, maddi ve manevi kayıplara uğramıştır. Toprak kayıplarının yanı sıra devletin idari, iktisadi, adli ve içtimai bakımdan da nizamı bozulmuştur.⁴⁷ Devletin içinde bulunduğu bunalım, yeni örgütlenmeleri ortaya koyduğu gibi sistemde de önemli değişikliklerin olması gerektiğini göstermiştir.⁴⁸ Bu durum merkezi idarede tımar gelirlerinin hazineye aktarılmasına yönelik yeni tedbirleri devreye sokmuş, bu temayül hazinenin ihtiyaçları doğrultusunda daha da artmıştır. Bununla beraber sistemi ıslah yolunda bazı teşebbüslerde bulunulmuş, I. Abdülhamid'in yayımladığı nizamname ile (1191/1777)

⁴³ Coşkun Can Aktan, "Osmanlı Tımar Sisteminin Mali Yönü", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S.52, İstanbul, 1988, s.72,73.xx

⁴⁴ Ziya Kazıcı, **Osmanlılarda Vergi Sistemi**, İstanbul, Şamil Yayınevi, 1977, s.56.

⁴⁵ Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, İstanbul, Kronik Kitap, 2020, s.39. "İltizam" Devlet gelirlerinin bir kısmının, bedelini taksitlerle vereceğine kefil göstererek başka biri tarafından üzerine alınmasıdır. İltizam usulü ilk başlarda birkaç önemli hasılatla mahsus başlamış iken kısa bir süre sonra aşar, ağnam, gümrük ve intisap gibi başlıca gelirlerin iltizama verilmesi haline almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ziya Karamürsel, **Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s.203. "Pazar bacaları" Farklı bölgelerde farklı isimler ile anılmakta olan bac Farsça "hisse pay" anlamına gelip mali bir terim olarak her çeşit vergi için kullanılmıştır. Pazar bacaları özellikle şehir pazarlarından tahsil edilen resimler için kullanılmıştır. Pazar vergileri belli hizmetler veya belli bir akçe karşılığında İltizam usulüyle de satılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Celal Yeniçeri "Bac", **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, C.4, 1991, s.411,412.

⁴⁶ Filiz Giray, **Maliye Tarihi**, Bursa, Ezgi Yayınları, 2001, s.114.

⁴⁷ Yusuf Halaçoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020, s.37.

⁴⁸ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, Kronik Yayınları, 2019, s.136.

bazı yenilikler getirilerek suiistimaller önlenmeye çalışılmış fakat bir sonuç elde edilememiştir.⁴⁹ Tımar sistemi ilk defa 1703 tarihinde Girit Adası'nda kaldırılmıştır. Devletin diğer yerlerindeki tımarlar ise 1812 tarihinden itibaren kaldırılmaya başlanmıştır.⁵⁰ Tımar sisteminin Osmanlı Devleti'nin mali sisteminde büyük sorunlara yol açması, yeni vergi düzenine ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur.

I. Abdülhamit'ten itibaren Batılı ülkelerden askeri uzmanlar getirilmeye başlanmıştır. Bozulan toprak düzeni, askeri ve mali ihtiyaçlar bakımından iyileştirme girişimlerinde bulunulmasına sebep olmuştur. İyileştirme çabaları en yoğun haliyle III. Selim döneminde görülmektedir. III. Selim çevresine reformcu bazı isimleri toplayarak Nizamı Cedid adı altında bir takım yenileşme çabalarına girişmiş, bütün bu çabalar ve elde edilen sınırlı sonuçlar,⁵¹ Türk modernleşme tarihinin önemli bir safhası olarak tarihe geçmiştir. III. Selim tahta çıktığı sıralarda Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya ile savaş halindeydi. Savaş döneminde devlet, boş olan hazineyi doldurmak ve harbi devam ettirmek için iktisadi bir program uygulamış ve sikkeyi tağşiş etmiştir. Daha sonra şeyhülislamın fetvasıyla ricalin ve halkın elindeki altın ve gümüş eşyayı, toplatarak para döktürmüştür. Bu tedbirlerle de ihtiyaçlar karşılanmamış dolayısıyla tüm bu teşebbüsler başarısızlıkla son bulmuştur.⁵² Ayrıca III. Selim'in değişim politikası ve uzantısı olan diplomasi reformu, birçok yeni anlayışın imparatorluğa girişini sağlamıştır.⁵³ III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmut, Osmanlı toprakları üzerinde merkezi otoritenin ağırlığını hissettirmeyi başarmış, Avrupai anlamda çağdaş bir devlet yapısını meydana getirmek için girişilen ıslahatlar önünde büyük bir engel olan Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmıştır. Böylelikle II. Mahmut devrinin on üç yıl süren son dönemine damgasını vuran reformların da önü açılmıştır.⁵⁴

⁴⁹ Halil İnalcık, "Tımar", **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, C.41, 2012, s.172.

⁵⁰ Aktan, a.e., s.75,76.

⁵¹ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1976, s.12,13.

⁵² Enver Ziya Karal, **Selim III'ün Hat-tı Hümayunları Nizam-ı Cedit 1789-1807**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s.133. "Tağşiş" madeni para sisteminin uygulandığı dönemlerde madeni paranın altın veya gümüş içeriğinin yani saflık derecesinin azaltılmasına denir. Yani saf olan bir maddeyi başka bir maddeyle karıştırarak aynı miktar altın veya gümüş paradan daha fazla elde ediliyor. Bugünkü ifade ile devalüasyon da denilebilir. Tağşiş diğer bir adı ile Tecdid-i sikkenin para politikası ve tarihi süreçteki uygulamaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Ekrem Erdem, "Osmanlı Para Sistemi ve Tağşiş Politikası: Dönemsel Bir Analiz", **Bankacılar Dergisi**, S.56, 2006, s.12.

⁵³ Ali Fuat Örenç, **Yakınçağ Tarihi (1789-1918) Giriş**, İstanbul, Akademi Titiz Yayınları, 2016, s.79.

⁵⁴ Kemal Beydilli, "Mahmut II" **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara, C.27, 2003, s.354.

XIX. yüzyıl, devletin eski mali yapısının değiştirildiği bir dönem olmuştur. Bu yüzyıl, bir tür mali adem-i merkeziyetçilik sistemi getirilerek merkezden kopukluğun giderildiği ve maliyede merkezileşme sürecinin başladığı bir dönemdir.⁵⁵ Bu doğrultuda yapılan girişimler II. Mahmut döneminde önemli ölçüde görülmektedir. II. Mahmut, Osmanlı Devleti'ni geliştirmek adına nüfus sayımına büyük önem vermiştir. Osmanlı Devleti'nde XV. yüzyıldan beri dönem dönem nüfus sayımlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sayımlar vergi toplama ve potansiyel asker tespitini belirlemek için yapılmıştır. XIX. yüzyılda ise tahrirlerin yerini Nüfus Defterleri almıştır. Osmanlı'da ülke genelindeki nüfus sayımlarının başlangıç tarihi H.1246/47-M.1830/1831'dir.⁵⁶ İmparatorluğa katılan her toprak parçasına ilk yapılan işlem nüfus sayımı olmuştur.⁵⁷ Ülkede modern anlamda nüfus sayımının nasıl yapılacağını belirlemek için özel bir meclis oluşturulmuştur. Daha önce böyle bir sayımın yapılmaması nedeniyle halkı endişe ve korkuya sevk etmemek için sayım işlerini yürütmek amacıyla Ceride Nezareti kurulmuştur. Bu sayımlar sonucunda Anadolu'da 2,5 milyondan fazla, Rumeli'de ise 1.5 milyon erkek nüfus tespit edilmiştir.⁵⁸

Nüfus sayımı ile beraber mülk sayımı da yapılmıştır. Devlet, savaşlar nedeniyle vergileri kontrol edemediği için bazı yerlerde Müslüman ve gayrimüslim halkın devlete verdiği vergilerin esası sarsılmıştır. Ayrıca borçlu olduğu vergisinin üçte birini ya da yarısını kesenler olduğu gibi hiç vergi vermeyenler de olmuştur. Bu dönemde haksızlıklar ortadan kaldırılarak herkesin gelirine uygun vergi vermesi esas kabul edilmiş,⁵⁹ bu uygulamaya ilk olarak da Hüdavendigâr Eyaleti Gelibolu Sancağında başlanmıştır.⁶⁰ II. Mahmut'un mali alanda başlatmış olduğu yenileşme çabaları, Tanzimat sonrasında uygulanacak olan yeni vergi ve tahrir çalışmaları için hazırlık olmuştur. Tanzimat öncesi başlayan mali reformlar Tanzimat'ın bir ön hazırlığı olarak kabul edilmektedir.⁶¹

⁵⁵ İlber Ortaylı, **Üç Kıtada Osmanlılar**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2007, s.104.

⁵⁶ Mustafa Mesut Özekmekçi, "2821 Numaralı Nüfus Defterine göre Akhisar'ın Müslüman ve Gayrimüslimlerinin Demoşekil ve Mesleki Yönden Karşılaştırması", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, C.6, S.4, 2019, s.1966.

⁵⁷ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi C.V.**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017, s.155.

⁵⁸ Yaşar Yücel, Ali Sevim, **Türkiye Tarihi IV**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.216.

⁵⁹ Karal, **Osmanlı Tarihi C.V.**, s.155.

⁶⁰ Yücel, Sevim, **a.g.e.**, s.217.

⁶¹ Abdüllatif Şener, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İstanbul, İşaret Yayınları, 1990, s.22,23.

Tanzimat Döneminde Uygulanan Vergi Düzenlemeleri

XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti, iktisadi, siyasi ve her türlü birlik esasını kaybederek dağılma ve parçalanma yoluna girmiştir.⁶² Bu sebeple XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti için birçok yeniliğin ve değişimin dönemi olduğu gibi devletin bozulan fonksiyonlarını yeniden canlandırmak için önemli atılımların başladığı bir dönem olmuştur.

II. Mahmut'un ölümü üzerine tahta geçen oğlu Abdülmecid (1839-1861), Osmanlı Devleti'nin radikal reformlar yapma yönündeki kararlılığını sürdürmeyi başarmış ve 3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.⁶³ Bu dönemde askeri, hukuki, siyasi ve iktisadi alanlarda köklü reformlar yapılmıştır. Tanzimat, kelime anlamı olarak Arapça "tanzim" sözcüğünden türemiş; düzeltme, düzenleme, düzen verme ve yoluna koyma anlamlarına gelmektedir.⁶⁴ Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nin yıkılışını önlemek amacıyla kurumlarını iyileştirme çabasıdır.⁶⁵ Osmanlı Devleti, Tanzimat döneminin ilk evresinde ekonomik hayatta başlayan çöküşün önemli bir kısmını miras olarak aldığı gibi ekonomik çöküşün bir kısmı da Tanzimat dönemine mahsustur.⁶⁶ Mali alanda yapılan düzenlemeler, Tanzimat reformlarının önemli bir bölümünü içermektedir. Nitekim bu konu devletin bekası için önemlidir.⁶⁷

Tanzimat Dönemi (1839-1876) mali alanda yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde; mali idarede, bütçe ve mali hukuk alanında, devlet gelir ve giderlerinin tür ve niteliklerinde düzenlemeler yapılmıştır.⁶⁸ Tanzimat Fermanı mali ıslahatlarda üç hususa yer vermiştir. Bu hususlar: vergilerde adaletin sağlanması, iltizam usulünün lağvedilmesi ve bir gider bütçesinin hazırlanmasıdır. Tanzimat Fermanı'nın

⁶² Halil İnalcık, **Tanzimat ve Bulgar Meselesi**, İstanbul, Kronik Yayınları, 2019, s.25.

⁶³ Justin McCarthy, **Osmanlı'ya Veda**, Çeviren: Mehmet Tuncel, İstanbul, Etkileşim Yayınları, 2006, s.36.

⁶⁴ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, Aydın Kitapevi, 2017, s.1204.

⁶⁵ Zeki Arıkan, "Prof. Dr. Zeki Arıkan'ın Açılış Konuşması", **Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Sempozyum Bildirileri İzmir 6-7 Kasım 1989**, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1992, s.5.

⁶⁶ Musa Çadırcı, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997, s.177.

⁶⁷ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008, s.154.

⁶⁸ Abdüllatif Şener, "Tanzimat ve Osmanlı Maliyesi", **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.8, S.2, 1990, s.49.

ilanından yaklaşık birkaç ay sonra çıkarılan ve vilayetlere gönderilen ikinci bir fermanla ise mali meseleler şu şekilde sıralanmıştır.⁶⁹

- Örfi vergilerin kaldırılması ve yerine herkesin mal, arazi, hayvan ve gelirleri yazılarak servetleri oranında vergilerinin belirlenmesi,
- İltizam ve aşar usulünün kaldırılması,
- Ağnam resminin tek kalemde birleştirilmesi,
- Haraç ve cizyenin ıslah edilmesi,
- Ayni vergi usulünün kaldırılması, yeni bu doğrultuda memurların maaş ve masraflarına karşılık olarak halktan alınan ve çeşitli isimler taşıyan vergilerin kaldırılması bildirilmiştir.

Abdurrahman Vefik Sayın, Tekâlif Kavaidi eserinde Tanzimat'ın maliye ile ilgili esaslarını on bir başlık altında toplamıştır. Başlıklar⁷⁰

1. Her türlü gelir doğrudan devletin hazinesine girecek ve her türlü giderler buradan yapılacak.
2. Herkesin mal ve can emniyeti sağlanacak, kimsenin mevcudiyetine tecavüz edilmeyecek ve malı müsadere yapılmayacak.
3. Örfi vergiler ihtisap resmi kaldırılıp yerine herkesin kudret ve servetine göre belirlenen miktarda vergi alınacaktır.
4. Araziden alınan şer'i vergiler, asıl manasına uygun olarak ve memleketin her tarafına eşit olarak onda bir hesabıyla alınacak.
5. Mukataadan başka havas, malikâne, zeamet, tımar, yurtluk ve ocaklık gibi benzeri uygulamaların sahiplerinden, arazinin üçer senelik hasılatı teslim edilerek bedel belirlenip seneden seneye hazineden karşılanacak.
6. Tüm memurların maaşı tahsil edilecek ayrıca bazı memurlara et ve ekmek erzakı da tahsis edilecektir. Hiç kimseden bir tahıl tanesi bile masraf alınmayacak, masraflar için karşılık olarak avarız gibi vergiler bütünüyle kaldırılacaktır.

⁶⁹ Çakır, a.g.e., s.22,23.

⁷⁰ Abdurrahman Vefik Sayın, **Tekâlif Kavaidi (Osmanlı Vergi Sistemi)**, Ankara, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayını, 1999, s.350,351.

7. Bazı yerlerde vergi mükellefleri, vergilerini aynı olarak devletin ihtiyaçları için lazım olan kereste, kendir, güherçile ve kömür gibi ödemesi usulü kaldırılarak eşit vergi ödeyecektir.
8. Bazı yerlerde derbentçi, köprücü, sukadın yolcu gibi bedenen ödenen vergiler kaldırılacak onlar da herkes gibi vergi ödeyeceklerdir.
9. Zahirî Nezareti kaldırılacak ve devlet ihtiyaçlarını, ekmekçi esnafı da gerektiğinde kendileri satın alacaktır.
10. Cizye düzenlenerek baş üzerinden alınması kaldırılacak ve patrikhaneler aracılığıyla ancemaatin tahsil edilecektir.
11. Ağnam üzerinden alınan çeşitli vergiler tek kalemde toplanacaktır.

Maliyenin ıslahı için atılan önemli bir adım da Maliye Nezareti'nin kurulması olmuştur. II. Mahmut'un saltanatının son yıllarına kadar defterdar, en büyük maliye memurudur. 1838 yılında defterdar tabiri bırakılarak vezirlik rütbesi ve paşalık unvanı ile atama yapılan Maliye Nezareti'ne müsteşar tayin edilmiştir. Kısa bir süre defterdarlık düzenine geçildiyse de uzun sürmemiş ve 1841'de Maliye Nezareti tekrar düzenlenmiştir.⁷¹ Maliye hazinesi, tüm devlet gelirini kontrol eden bir kurum haline getirilerek devlet gelirlerinin tek elden toplanılması sağlanmıştır. Maliye hazinesinin kurulması ve Maliye Nezareti'nin tüm mali işleri kontrol eden bir kuruluş haline dönüşmesi ile birlik prensibine uygun bütçeler hazırlanması mümkün hale gelmiştir.⁷² Tanzimat'ın ilk yıllarında sekiz muhasebe ve sekiz kalem olarak kurulan Maliye Nezareti teşkilatı, bazı küçük değişikliklerle devam etmiştir.⁷³

1840 Temettuât Sayımları ve Muhasıllar

“Temettu” kelime anlamı olarak kar etme, kazanma, kar ve fayda anlamlarında Arapça bir kelimedir. Çoğul hali olan “Temettuât” kelimesi karlar, kazançlar ve faydalar anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ Tanzimat Dönemi'nde değişik isimlerle alınan vergilerin yerine tek bir verginin kullanılması için hane reislerinin gelirlerinin tespiti

⁷¹ Abdüllatif Şener, **Sona Doğru Osmanlı**, Ankara, Birleşik Kitapevi, 2007, s.75,76.

⁷² Tefvik Güran, **Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s.7.

⁷³ Şener, **Sona Doğru Osmanlı** s.76.

⁷⁴ Develioğlu, **a.g.e.**, s.1251

amacıyla yapılan sayımlardır. Temettuât Defterleri, Maliye Varidat Defterlerinde olup Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer almaktadır. 1988'e kadar bu defterler, Maliye'den Müdevver ve Kepeci Tasnifleri arasında yer alırken Temettuât defterleri aynı yıl kataloglanarak araştırmalara sunulan dokuz katalog içerisinde 17.747 defteri ihtiva etmektedir.⁷⁵ Arşivin en zengin koleksiyonlarından birisi olan bu seri, 1838-1848 yılları arasında yapılan üç vergi sayım sonuçlarını içermektedir. Bu sayımların ilki 1838'de II. Mahmut'un döneminde yapılan mal mülk sayımıdır. İkincisi muhassıllıkla özdeşleşen 1840 tahriri, üçüncüsü ise 1845 Temettuât sayımıdır.⁷⁶ Bu defterlerin büyük bir kısmı, 1845 tarihinde yapılan sayımlara ait olup çok az sayıda olmak üzere 1840 tarihinde yapılan defterlere de rastlamak mümkündür.⁷⁷

Tanzimat'ın birinci ve ikinci yıllarında kaldırılacağı işaret edilen iltizam ve aşar toplama usulü,⁷⁸ 1840 yılında kaldırılarak vergi gelirleri her bölgeye tayin edilen muhassıllar eliyle toplanmaya başlanmıştır.⁷⁹ Muhassıl, "Emval-i emiriyyeyi tahsile memur olan adam" yani tahsildar manasındadır.⁸⁰ Muhassıllar, Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerde sancak ve kazaların vergilerini doğrudan doğruya devlet hazinesi adına tahsil edilmesini sağlamakla görevli oldukları gibi Tanzimat hareketini tanıtmaya, nüfus ve emlak tahrirlerini tahsil işlemlerine de tayin edilmişlerdir.⁸¹ Her türlü kamu gelirlerinin, merkezi hazinede toplanması ve harcanması esas kabul edilerek maliye örgütü de bu ilkeye göre yeniden düzenlenmiştir.⁸²

Muhassıllar, gitmiş oldukları yerlerde birer meclis kurup devletin görev ve yükümlülüklerini halka anlatarak bu reformların halk tarafından benimsenmesini sağlamaya çalışmışlardır.⁸³ Muhassılların bu görevleri ile Tanzimat döneminin işleyişinde önemli rolleri olmuştur. Meclis-i Vela tarafından 25 Ocak 1840 (19 Zilkade 1255) tarihinde muhassıllara ayrıntılı bir nizamname düzenlenerek muhassılların atanma

⁷⁵ Kütükoğlu, **a.g.e.**, s.395.

⁷⁶ Ayla Efe "Osmanlı Devleti'nde Yeniden Yapılanmanın Şafağında Üç Vergi Sayımı", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 11, S.2, 2016, s.25.

⁷⁷ Kütükoğlu, **a.g.e.**, s.397.

⁷⁸ Enver Ziya Karal, **Tanzimat-ı Hayriye Devri**, İstanbul, Dizgi Yayınları, 1999, s.14

⁷⁹ Küçükcalay, Çelikkaya, **a.g.e.**, s.887.

⁸⁰ Sayın, **a.g.e.**, s.186.

⁸¹ Ahmet Tabakoğlu, **Osmanlı Mali Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2016, s.693.

⁸² Bilal Eryılmaz, **Tanzimat Ve Yönetimde Modernleşme**, İstanbul, İşaret Yayınları, 1992, s.109.

⁸³ Tabakoğlu, **Osmanlı Mali Tarihi**, s.667.

şartları ve çalışma koşulları belirlenmiştir. Bu nizamnameye göre hazineye ait bütün gelir kaynaklarının defterleri muhassıllara verilecekti. Kayıtları bulunmayan veya bulunamayan gelirler saptanıp kayda geçirilecek ve en kısa süre içerisinde hazineye bildirilecekti. Muhassıllar, atandıkları sancak merkezlerinde öncelikle birer meclis oluşturacaklardı.⁸⁴ Yetki ve görevleri oldukça geniş olan muhassıllar, görev yaptıkları yerlerin mülki amirlerine karşı sorumlu değillerdi.⁸⁵

Muhassıllara yardımcı olmak üzere sancak merkezi olan yerlerle kazalarda birer “Büyük Meclis’ler” oluşturuldu. Bu meclisler; muhassıl ve iki kâtibi, o bölgenin kadısı, müftüsü, zaptiye memuru, gayrimüslimlerin bulunduğu yerlerde kendi din adamları ve iki kocabaşı ile halkın seçtiği dört üyeden meydana gelmekteydi. Meclisin başkanı valinin olduğu yerlerde müşir, olmadığı yerlerde ferik (askeri amir) olacaktı. Ferik, verilen görevi yapamadığı takdirde, kura çekilerek yeni bir ferik belirlenecekti. Muhassıl tayin edilmeyen kaza, kasaba ve köylerde “Küçük Meclis’ler” oluşturuldu. Bu meclisler; kolluk amiri, muhassıl vekili, yörenin kadısı ve mahallin ileri gelenlerinden iki kişi olmak üzere toplam beş üyeden oluşmaktaydı. Gayrimüslim nüfusun olduğu yerlerde kurulan meclislerde kocabaşı görevlendirilmiştir.⁸⁶ Muhassılın görevini yerine getirmesinde kendisine yardımcı olacak olan muhassıllık veya Memleket Meclisleri, 1864 Vilayet Nizamnamesinde mahalli idare kurumlarının sınırlı bir anlamda ilk örneğini de teşkil etmektedir.⁸⁷

Nizamnamede ayrıca nüfus ve emlak sayımının nasıl yapılacağı, devlet memurlarına ödenecek yolluk ve diğer giderlerin hazineye nasıl karşılanacağı yer almıştır. Herkesin ödeyeceği vergi belirleninceye kadar hazinenin zarar görmemesi için peşinen bir miktar vergi toplanması ve daha sonra peşinen toplanan bu vergilerin asıl vergilerden düşürülmesi kabul edilmiştir.⁸⁸ Nizamnamede yer alan kayıtların tutulması ve bilgilerin kaydedilmesi doğrultusunda herkesin kazancına uygun olarak devlete vergi vermesi kararlaştırılmıştır. Devlet, bu suretle herkesten emlak, arazi ve hayvanatı ile

⁸⁴ Çadırcı, **a.g.e.**, s.209.

⁸⁵ Çakır, **a.g.e.**, s.42.

⁸⁶ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.111.

⁸⁷ İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020, s.34.

⁸⁸ Çadırcı, **a.g.e.**, s.209.

esnaf ve tüccar kısmının senelik kazançlarına birer takdir olunmak üzere binde hesabıyla temettuât alınması esasını getirmiştir.⁸⁹

Vergilerin tahrirlerini “muhassıl-ı emval” unvanı ile maliye memurlarının yanlarına verilen kâtipler üstlenmiştir.⁹⁰ 1840 yılında başlamış olan emlak ve mal sayımları başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁹¹ Bunun sebebi, başarılı olan muhassılların; ödül, rütbe ve unvanlarla gönüllerinin hoş edilmesine rağmen muhassıldan memnun kalınmamasıdır.⁹² 1840-1841 yıllarına ait hazine gelirlerin de çok büyük azalma görülmüş, kar ve zarar belli olmadığı gibi ne kadar hasılatın olduğu da teyit edilememiştir. Bu sebeple muhassıllık uygulaması ilk kez yapılan Temettuât sayımları 1841-1842 yılında kaldırılmış,⁹³ birkaç ay sonra iltizam usulüne geri dönmüştür. İltizam usulü zaman zaman kaldırılrsa da Cumhuriyet’e kadar yürürlükte kalmaya devam etmiştir.⁹⁴

Mali sorumluluklar vilayetlerde defterdarlara, sancaklarda kaymakamlara kazalarda ise müdürlere verildi. Geriye kalan Muhassıl Meclisleri, varlıklarını 15 Ocak 1849 tarihine kadar Memleket Meclisleri olarak sürdürdü. Aynı tarihlerde yayınlanan bir talimatname ile bu meclisler Eyalet Meclisi adını aldı.⁹⁵ Tanzimat ile uygulamaya konulan mali ıslahatların, başarısızlık ile sonuçlanmasında bu ıslahatların halk tarafından anlaşılmaması, birtakım memurların görevlerini layıkıyla yapmamaları ve devletin içinde bulunduğu siyasi çalkantılar etkili olmuştur.

Tanzimat’ın ilk beş yılı içinde uygulamaya konulan girişimler, hedeflenen vergilendirme düzenini kurmada başarılı olamamıştır. Tanzimat bürokrasisi vergi adaletini sağlamak için 1845’te Tenkiset-ı mülkiye projesinin bir parçası olarak vergi üzerinde çalışmalara yeniden başlamıştır.⁹⁶

⁸⁹ Kurtuluş Demirkol, “Hamid Sancağı Temettuat Tahriri Masarifat Defterleri Üzerine Bir Değerlendirme (1845-1848)”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.11, 2014, s.141.

⁹⁰ Çadırcı, **a.g.e.**, s.340.

⁹¹ **a.e.**, s.209.

⁹² Demirkol, **a.e.**, s.142.

⁹³ Tabakoğlu, **Osmanlı Mali Tarihi**, s.696.

⁹⁴ Sina Akşin, “Siyasal Tarih (1789-1908)”, **Zirveden Çöküşe Osmanlı Tarihi 2**, İstanbul, Milliyet Kitaplığı, Hazırlayan: Sina Akşin, 2005, s.128.

⁹⁵ Tabakoğlu, **Osmanlı Mali Tarihi**, s.696,697.

⁹⁶ Ayla Efe, “Tanzimat Döneminde Vergi Adaletini Sağlama Çalışmaları: Uygulama Örnekleri”, **Klasik Moderne Osmanlı Ekonomisi**, İstanbul, Kronik Yayınları, s.49, Editörler: Arif Bilgin-Burhan Çağlar.

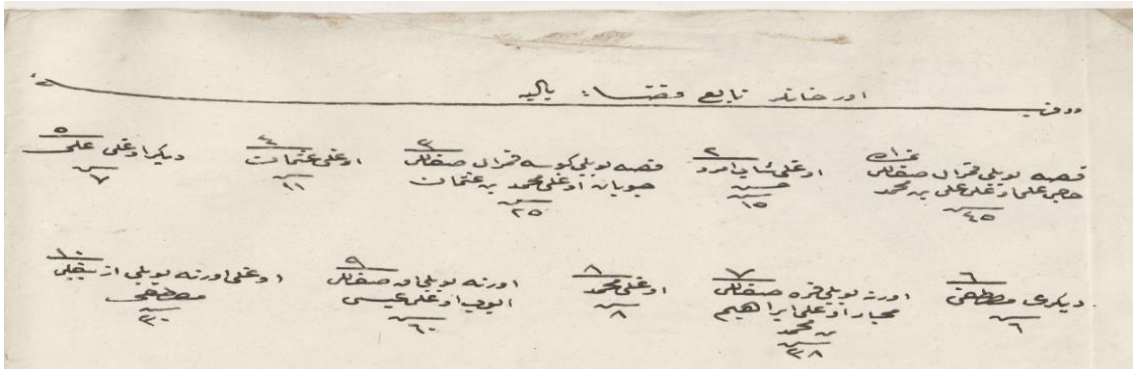
BİRİNCİ BÖLÜM

BALYA KAZASINA BAĞLI ON KÖYÜN SOSYAL YAPISI

1. KÖYLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

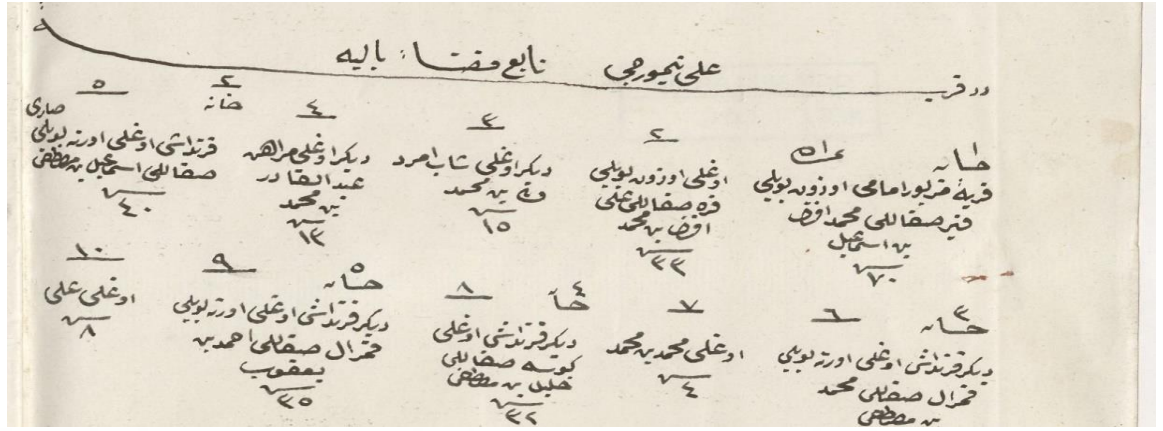
Osmanlı Devleti'nde köyler kırsal kesimin en küçük idari birimleridir. Köy ve mahalleler çoğunlukla aynı dine mensup kişilerin bir arada yaşayacağı şekilde oluşturulmuştur.¹ Nüfus defterleri bir bölgede belirli bir dönemde yaşayan nüfusun tespiti için önemli kaynaklardır. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en küçük idari birimi olan karyeler ve mahallelerde yapılan nüfus sayımları bir bölgenin sosyal yapısı hakkında kıymetli bilgiler içermektedir. Temettuât defterlerinde, vergi esasına göre kişiler kaydedilirken, Balya kazası Temettuât defterlerinde hane reisleri ile birlikte aile fertleri de kaydedilmiştir. Bu durumda Balya kazası Temettuât defterleri, Nüfus defteri özelliği de taşımaktadır. Balya kazasına bağlı on köyün sosyal yapısını incelenirken Nüfus ve Temettuât defterlerindeki veriler karşılaştırma yapılarak ele alınacaktır.

1840 yılı Nüfus ve Temettuât defterinde yer alan köylerin isimleri ve hane sayıları esas alınarak tablo 1'de verilmiştir. Fakat aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere Mancılık, Orhanlar ve Kayalar köyü Nüfus defterlerinde haneler ve kişiler numaralandırılarak kaydedilirken, çalışmaya konu olan diğer köylerde hane numaraları verilmeden sadece kişiler numaralandırılarak kayıt altına alınmıştır. Tablo 1'de yer alan hane numaraları Temettuât defterinden tespit edilerek tabloya eklenmiştir.

Kaynak: BOA.NFS.d.1206. Orhanlar köyü Nüfus Defteri örneği, sadece numara verilerek kaydedilmiştir.

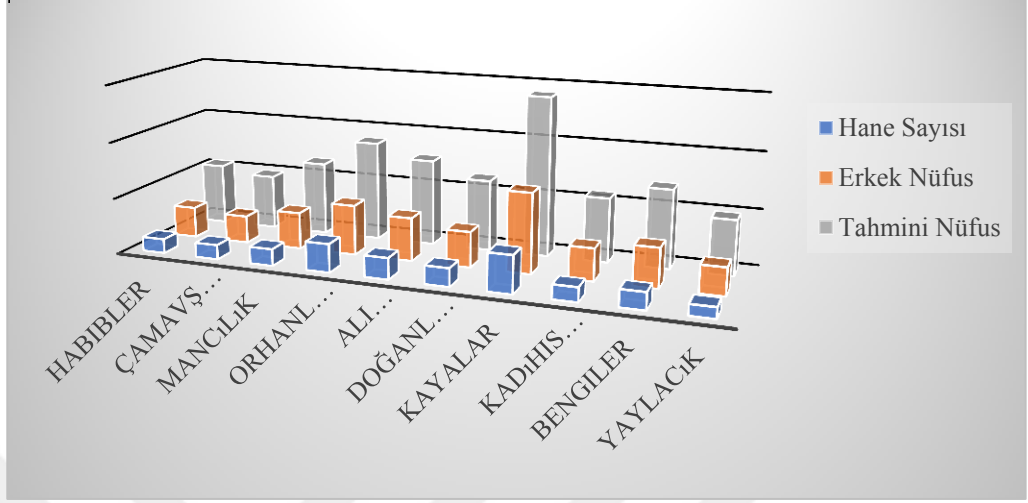
¹ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınlar, 2020, s.107.

Kaynak: BOA.NFS.d.1206. Alidemirci köyü Nüfus Defteri örneği, hane ve numaralandırmalar kullanılarak yazılmıştır.

Tablo 1.1: Temettuât ve Nüfus Defterlerine Göre Hane Sayısı

Köyler	Nüfus Defteri			Temettuât Defteri	
	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus	Hane Sayısı	Kayıtlı Erkek Nüfus
Habibler	50	109	218	51	107
Çamavşarı	51	97	194	52	96
Mancılık	59	130	260	59	128
Orhanlar	100	177	354	100	180
Ali Demirci	75	153	306	74	152
Doğanlar	64	126	252	64	126
Kayalar	132	282	564	132	307
Kadıhisar	50	114	228	50	114
Bengiler	60	139	278	43	95
Yaylacık	38	97	194	47	97
Toplam	679	1.424	2.848	672	1.401

Şekil 1.1: Nüfus Defterine Göre Köylerin Nüfus Dağılımı

Temettuât defteri esas alınarak yapılan tahmini nüfus tespitinde Ömer Lütfi Barkan'ın başlattığı ve bugünde kabul görülen yöntem, hane sayısının 5 ile çarpılması yöntemidir. Nüfus defterinde tahmini nüfusu bulmak için ise erkek nüfus 2 ile çarpılır. Çalışmada tahmini nüfusu belirlemek için Nüfus defteri kullanılmıştır. Tabloda Nüfus verilerinin en sağında verilmiş olan tahmini nüfus, kadınlarında dahil edildiği tahmini toplam nüfustur. Bu değerlendirme erkek nüfus kadar kadın nüfusunun da olacağı varsayılarak yapılmıştır. Nüfus defterlerinde tespit edilen verilere göre, Balya kazasına bağlı 10 köyün toplam hane sayısı 679, erkek nüfusu 1.424 ve tahmini nüfusu 2.848'dir.

Nüfus defterine göre tespit edilen tahmini nüfusun %40'ına Kayalar köyü sahiptir. Temettuât defterlerine göre erkek nüfus sayısında da ilk sırada yer alan Kayalar köyünün toplam erkek nüfusu içindeki oranı % 22'dir. Nüfus ve Temettuât defterlerinde bulunan tahmini nüfus ve erkek nüfus oranında en düşük köylerin başında Çamavşarı ve Yaylacık köyleri olduğu görülmektedir. Tahmini nüfusta % 14 oranına sahip olan bu iki köy erkek nüfusunun % 7'sine sahiptir. Burada dikkat edilmesi gereken husus bu köylerin hane sayılarının aynı olmamasıdır. Yaylacık köyünde hane sayısı 38 iken Çamavşarı köyünde 51'dir. Bu durumda Yaylacık köyünde nüfus artış hızının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Temettuât defterindeki hane ve erkek nüfus sayıları ile Nüfus defterindeki sayılar arasında farklılıklar görülmektedir. Hane sayısındaki farklılıklar aynı hane içinde

birden fazla kişinin kaydının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, Temettuât defterlerinde hane reisi ile birlikte karındaşları da kaydedilirken Nüfus defterlerinde ayrı hane olarak kaydedilmiştir. Bengiler köyü Temettuât defterinde 43 hanede 95 kişi kaydedilmiştir. Fakat Nüfus defterinde 60 hane ve 149 kişi yer almaktadır.

Temettuât defterinde hane reisleri içerisinde Habibler 3, Çamavşarı 1, Yaylacık 2, Kayalar 3, Mancılık 1 ve Orhanlar köyünde 2 olmak üzere toplamda 12 hanede kadın kaydı yer almaktadır. Kadın nüfusu, köylerin hane sayısı belirlenirken eklenmiştir. Fakat kişi sayısı verilirken sadece erkek nüfusu kaydedilmiştir.

2. HANE REİSLERİ İLE BİRLİKTE KAYDEDİLEN KİŞİLER

Tablo 1.2: Hane Reisi ile Birlikte Kaydedilen Kişiler

Köyler	Oğul	Üvey Oğul	Torun	Kardeş	Yeğen	Üvey Babası	Hizmet kâr	Damat	Toplam
Habibler	53	-	4	14	-	-	-	-	122
Çamavşarı	43	1	-	14	-	-	-	-	110
Mancılık	61	5	1	2	-	-	-	-	128
Orhanlar	78	-	-	4	-	-	-	4	186
Alidemirci	64	2	3	23	-	-	-	-	166
Doğanlar	50	1	1	17	-	-	-	1	134
Kayalar	159	1	6	19	-	-	-	-	317

Kadıhisar	48	2	1	10	2	1	1	-	114
Bengiler	58	-	2	33	-	-	1	-	137
Yaylacık	40	-	6	13	-	-	-	-	106
Toplam	634	12	23	137	2	1	2	5	1.520

Hane reisi ile birlikte kaydedilen kişiler tablo 1.2’de verilmiştir. Aynı hanede yaşayan kişiler defterlerde sırasıyla; hane reisi, oğul, kardeş, torun, üvey oğul, yeğen, üvey baba, damadı ve hizmetkârlar olarak kaydedilmiştir. Defterlerde birinci dereceden aile fertleri yazılmıştır.

Defterlerde erkek çocuk² ve kardeş³ bazı yerlerde hane reisi olarak kaydedilmiştir. Kaydedilen erkek çocukların %25’inin Kayalar köyüne aittir. Bunu sırasıyla Orhanlar (%12) ve Alidemirci (%10) izlemektedir. Kardeşlerin oranı ise Bengiler % 24, Alidemirci %17 ve Kayalar %14 oranlarına sahiptir. Üvey oğul Mancık (5) Alidemirci (2), Kadıhisar (2), Çamavşarı (1), Doğanlar (1) ve Kayalar (1) köylerinde kaydedilmiştir. Hanelere kayıtlı olan kardeş, üvey baba, üvey oğul, yeğen, damat ve torunların olması eski Türk geleneği olan geniş aile yapısının sürdürüldüğünü göstermektedir

Tablo incelendiğinde Çamavşarı ve Orhanlar köyünde torunun kaydedilmediği görülmektedir. Bu durum Çamavşarı ve Orhanlar köylerinde kız torunlarının olduğu varsayımını güçlendirmektedir.

Bengiler köyünün Temettuât defterinde 95 kişi, Nüfus defterinde ise 149 kişi kaydedilmiştir. Nüfus defterinde yer alan 12 kardeş, 20 oğul ve 1 torun tabloya eklenmiştir.⁴ Hane reislerinin içerisinde 12 dul kadın kaydedilmiştir. Bu kadınların

² BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07248, s.4.

³ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.16001, s.9.

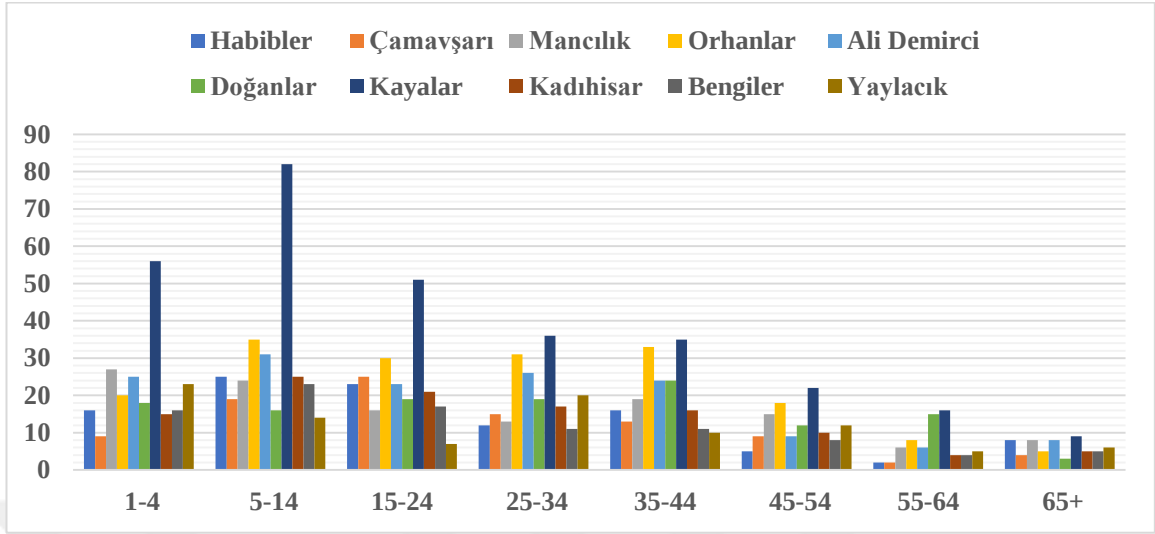
⁴ BOA. NFS. d.1206, s.57.

bazıları isimler ile kaydedilirken bazı kadınlarda eşlerinin adı ile zevcesi olarak kaydedilmiştir. Bu sebeple tablolarda yer almamışlardır.

3. BALYA KAZASINA BAĞLI ON KÖYÜN YAŞ DAĞILIMLARI

Tablo 1.3: Hanelerin Yaş Grupları

Köyler	1 /4	5/14	15/24	25/34	35/44	45/54	55/64	65+	Toplam
Habibler	16	25	22	14	16	6	1	9	109
Çamavşarı	9	19	25	16	13	9	2	4	97
Mancılık	28	24	17	12	22	13	6	8	130
Orhanlar	20	35	30	31	33	18	8	5	180
Alidemirci	25	32	23	26	24	9	6	8	153
Doğanlar	18	16	19	19	24	12	15	3	126
Kayalar	56	82	51	36	35	22	16	9	307
Kadıhisar	15	25	21	17	16	10	4	5	113
Bengiler	25	36	26	19	18	12	7	6	149
Yaylacık	23	14	7	20	10	12	5	6	97
Toplam	235	308	241	210	211	123	70	63	1.461

Şekil 1.2: Yaş Dağılım Oranı

1840 Temettuât Defterlerinde vergiye esas olan kişiler kaydedilirken Balya kazasına ait Temettuât defterlerinde vergiye tabi olan kişiler dışında hanede yaşayan tüm kişiler kaydedilmiş ve kişilerin isimlerinin altına yaşları yazılmıştır. Bu bakımdan Balya Temettuât defterleri orijinal bir özelliğe sahiptir. Defterlerin bu özelliği yeni bulguların değerlendirilmesine imkân verdiği gibi yeni fikirlerin oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Balya kazasına bağlı on köyün Temettuât ve Nüfus defterlerinde insanlara ait yaş bilgileri defterlerde kaydedilen kişilerin isimlerinin altına yazılmıştır. Temettuât ve Nüfus defterlerinde toplamda 1.461 kişinin yaşı tespit edilmiştir. On köyde yaşayan kişilerin yaşları toplanarak kişi sayısına bölünmesiyle köylerdeki ortalama yaş tespit edilmiştir. Hesaplamalarda, on köyün ortalama insan yaşı 24,17'dir. Genç nüfus oranına sahip bu köyler aynı zamanda üretici nüfusa da sahiptir. Yaş grupları içerisinde en küçük yaş 1, en büyük yaş ise sadece Yaylacık köyünde 93⁵ olarak kaydedilmiştir.

Temettuât ve Nüfus defterlerinde kişilerin yaşları karşılaştırıldığında bazı hanelerde kişilerin yaşlarında farklılıklar olduğu, bazı hanelerde de yaşlarının belirtilmediği görülmektedir. Örneğin; Temettuât defterinde Habibler köyü hane 2'de hane reisinin yaşı 50 olarak kaydedilmiştir. Aynı kişi Nüfus defterinde 55 yaşında olarak kaydedilmiştir. Fakat oğullarının yaşları iki defterde de aynı yazılmıştır.⁶ Aynı durum birkaç köyde de mevcuttur.

⁵ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07248, s.27.

⁶ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07239, BOA. NFS. d.1206.

Temettuât defteri, Mancılık köyünde Hane 27, numara 53'te yaş belirtilmemiş⁷ Nüfus defterine bakılarak yaş tespiti yapıp tabloya eklenmiştir.⁸

Temettuât ve Nüfus defteri arasında kişi sayıları farklılıklar görülmektedir. Tablolar oluşturulduğunda Temettuât defteri baz alınıp eksik ve fazlalıklar tespit edilip eklenmiştir. Bu durum da iki defter karşılaştırılarak tablolar oluşturulmuştur. Bu yanlışlıklar;

Habibler köyü Temettuât defterinde 107 kişi⁹ Nüfus defterinde ise 109 kişi kaydedilmiştir,¹⁰ 27 ve 80 yaş Habibler köyü tablosuna eklenmiştir.

Çamavşarı köyü Temettuât defterinde 96 kişi,¹¹ Nüfus defterinde ise 97 kişi kaydedilmiştir.¹² Nüfus Defterinde yer alan 30 yaş tabloya eklenmiştir.

Mancılık köyü Temettuât defterinde 128 kişi olup hane 34'te 1 yaşında olan oğlu yazılmamıştır.¹³ Nüfus defterinde ise 130 kişi olarak kaydedilmiştir. Nüfus defterinde yer alan 15 ve 1 yaş tabloya eklenmiştir.¹⁴

Alidemirci köyü Temettuât defterinde 152¹⁵ Nüfus defterinde ise 153 kişi kaydedilmiştir. Nüfus Defterinde yer alan 11 yaş tabloya eklenmiştir.¹⁶

Bengiler köyü Temettuât defterinde 95 kişinin yaşı yer almış,¹⁷ Nüfus defterinde ise 149 kişinin yaşı kaydedilmiştir.¹⁸ Temettuât defterine kaydedilmeyen 54 kişinin yaş aralığı; 1 /4 (9), 5 /14 (13), 15 /24 (9), 25 /34 (8), 35 /44 (7), 45 /54 (4), 55 /64 (3) ve 65 yaş ve üzeri 1 kişi tabloya eklenmiştir.

⁷ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07230, s.46.

⁸ BOA. NFS. d.1206, s.109.

⁹ Habibler köyü Temettuât Defterinin bir kısmı Çamavşarı Temettuât Defterinin içerisinde yer almıştır. Bu sebeple Habibler köyüne ait bilgiler dipnotlarda iki defterin numarası verilmiştir. BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07239, BOA. ML. VRD. TMT. Nr.16001.

¹⁰ BOA. NFS. d.1206, s.35.

¹¹ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.16001.

¹² BOA. NFS. d.1206, s.40.

¹³ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07230.

¹⁴ BOA. NFS. d.1206, s.107

¹⁵ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.05114.

¹⁶ BOA. NFS. d.1206, s.5

¹⁷ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07248.

¹⁸ BOA. NFS. d.1206, s.57.

Tablo 1.4: Yaşların Yüzdelik Dağılımı

Köyler	1 /4	5/14	15/24	25/34	35/44	45/54	55/64	65+
Habibler	14,67	22,93	20,18	12,84	14,67	5,50	0,91	8,25
Çamavşarı	9,27	19,58	25,77	16,49	13,40	9,27	2,06	4,12
Mancılık	21,53	18,41	13,07	9,23	16,92	10	4,61	6,15
Orhanlar	11,11	19,44	16,66	17,22	18,33	10	4,44	2,77
Alidemirci	16,33	20,91	15,03	16,99	15,68	5,88	3,91	5,22
Doğanlar	14,28	12,69	15,07	15,07	19,04	9,52	11,90	2,28
Kayalar	18,24	26,71	16,61	11,72	11,40	7,16	5,21	2,93
Kadıhisar	13,27	22,12	18,58	15,04	14,15	8,84	3,53	4,24
Bengiler	16,77	24,16	17,44	12,75	12,08	8,03	4,69	4,02
Yaylacık	23,71	14,43	7,21	20,61	10,30	12,37	5,15	6,18
ToplamYüzde	16,08	21,08	16,49	14,37	14,44	8,41	4,79	4,31

Tablo 1.4’te bağımlı nüfus olan 1-14 ve 65 yaş üstü toplam nüfusun %41,47’sini oluşturmaktadır. Faal nüfus olarak tanımlanan ve asıl iş gücüne sahip kısım ise nüfusun %58,53’nü oluşturmaktadır. Tablodaki verilere göre, 1-14 yaş arası çocuk nüfusu olarak kabul edildiğinde nüfusun yaklaşık %37,16’sı çocuk, 15-34 yaş aralığı genç nüfus olarak kabul edilirse, nüfusun %30,86’sı genç, 35-64 yaş arası orta yaş olarak kabul edilirse, %27,64’ü orta yaş ve 65 yaş üstü olan yaşlı nüfusun oranı %4,31’dir

Nüfusun yaş yapısında çocuk oranının yüksek olması (%37,16) köylerde doğum oranının yüksek olduğunu yaşlı nüfus oranının az olması (%4,31) ise ortalama insan ömrünün kısa olduğunu gösterir. Dönemin koşulları düşünüldüğünde yaşam şartlarının zorluğu ve beslenme alışkanlıklarının ortalama insan ömrü üzerinde etkili olduğu

söylenabilir. Ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığa dayanan köylerin genç nüfusa sahip olmaları ekonomik faaliyetlerin devamı açısından önem arz etmektedir. Nüfus ile ilgili araştırmalara göre 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı %20 ise gerileme eğilimi, %26,5 ise sabit kalma, %40 civarlarında ise artma eğilimdedir.¹⁹

Balya kazasına bağlı on köyün yaş yapısı incelendiğinde çocuk nüfus oranının fazla olması gelişme eğilimlerinin fazla olduğunu gösterir. Yapılan saha araştırmasında çalışma alanı içindeki köylerde genç nüfusun farklı sebeplerle büyük şehirlere göç etmesi ile günümüzde yaşlı nüfus oranının, genç nüfus oranına göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

4. KİŞİ ADI, UNVAN VE LAKAPLAR

Temettuât defterlerinden elde edilecek önemli bir bilgi de kişi adı, aile adı, unvan,²⁰ lakaplardır²¹. Balya kazasına ait Temettuât ve Nüfus defterinde hane reislerinin isimleri kaydedilirken mensubu oldukları ailelerin adlarıyla beraber kaydedilmiştir.

1840 (1256) tarihli defterlerde kişilerin adları, varsa meslekleri ve eşkâlleri verilmiştir. Örneğin “Orta boylu kır sakallı el-Hacı Mehmed Efendi bin Ali”²² Kişilerim sosyal statülerini gösteren unvan ile lakap kullanımı Osmanlı toplumunda yaygındır.

Aile adı, unvan ve lakapları insanların sosyal statülerini tespit etmek için önemli bir unsurdur. Bu isimler senelerce aile mensuplarını tanımlamakta kullanıldığı için aileler ile bütünleşmiştir. Bir nevi soyadı işlevi görmüştür.

Aşağıda verilen tablo ve şekiller içerisinde aile büyüğü, meslek grupları, dini inancı ve fiziksel özelliklerine göre lakaplar da verilmiştir. Bu özellikleri bir soyun devamı niteliği taşımayabilir. Örneğin Topal, Çolak, Kara, Sarı, Koca, Köse, Küçük, Tüysüz, Uzun, Kır ve Deli fiziksel özellikleri belirtmek için kullanılırken; Alioğlu, Ahmedoğlu ve Süleymanoğlu gibi isimler aile büyüğünü ifade etmek için kullanılmıştır. Defterler içersin de yer alan Cezayirli, Sarıköylü, Kuru, Maden Karyeli, Yörük ve Ahıskalı gibi lakaplar etnik kökeni belirtmek için kullanılmıştır. Meslek grupları

¹⁹ Tefik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, s.209.

²⁰ Unvan; Bir kimsenin derece, aşama, rütbe veya memuriyetini belirtmek için kullanılan kelimedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://lugatim.com/s/unvan> (17.04.2022)

²¹ Lakap; Bir kimseye veya aileye bir özelliğinden dolayı asıl adından başka olarak sonradan takılan takma isimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://lugatim.com/s/lakap> (17.04.2022)

²² BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07238,s.2.

içerisinde ise, Çoban, İmam, Kalaycı, Kalyoncu, Bıçakçı ve Değirmenci gibi meslek belirten lakaplar da yer almaktadır.

Balya kazasına bağlı on köyün Temettuât ve Nüfus defterlerinde kişiler eğitim, nüfuz ve mesleklerine göre çeşitli unvanlarla kaydedilmiştir. Örneğin; imam, hatip, derviş ve müezzin gibi meslekleri icra edenler için efendi ve bey unvanı, nüfuzlu kişilerde bey ve medrese eğitimi alan kişiler için de molla/monla unvanları kullanılmaktadır. Ayrıca El-Hacc ve hacı ile başlayan unvanlar vardır. Bu isimler hac görevlerini yerine getirmiş kişiler ya da saygın kişiler için kullanılmıştır. Köylerde yapılan araştırmalarda günümüzde de yakın dönemde hac vazifesini yerine getirmiş kişilere söylenen unvanlar olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu sebeple aşağıda verilen çizelgelerde farklı aileler gibi anılan kişiler aynı sülaleden olup farklı özelliklere sahip kişileri de ifade edebilmektedir.

Aşağıda verilen tablolarda ve şekillerde köylerde kullanılan kişi ve sülale adlarının kullanım sıklıkları verilmiştir.

4.1.Habibler Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.5: Habibler Köyü Kişi Adları

Abdullah	1
Ahmet	7
Ali	10
Bekir	1
Emin	1
Halil	7
Hasan	5
Himmet	1
Hüseyin	11
İbrahim	5
İsa	1
İsmail	8

Mehmed	15
Musa	2
Mahmud	1
Mustafa	13
Nasuh	1
Osman	6
Ömer	2
Salih	1
Süleyman	7
Veli	2
Yakub	1
Yusuf	1

Habibler köyüne ait kişi adları tablo 1.5’te verilmiştir. Temettuât defterinde Habibler köyü 107 kişi kaydedilmiştir. Fakat Nüfus defterinde 109 kişi kaydedilmiştir. Nüfus defterlerinde yer alan Ali, Osman ve Ömer tabloya eklenmiştir.²³ Temettuât defteri, hane 10, numara 21’deki kişi adı yazılmamıştır.²⁴ Nüfus defterine bakılarak kişi adı eklenmiştir.²⁵ Habibler köyünde en fazla kullanılan isimler Mehmed (15), Mustafa (13) ve Hüseyin (11)’dir.

Tablo 1.6: Habibler Köyü Unvan ve Lakaplar

Abazaoğlu	2
Bekiroğlu	1
Bengilerlioğlu	1
Dervişoğlu	2
Doğancıoğlu	1
Hacı Alioğlu	3

²³ BOA. NFS. d. 1206, s. 37.

²⁴ BOA. ML. VRD. TMT. Nr. 16001, s.1

²⁵ BOA. NFS. d. 1206, s.35.

Hacı Salihoğlu	2
Haytaoğlu	1
Hızıroğlu	4
Hiraoğlu	1
Koca Berberoğlu	2
Koca Osmanoğlu	3
Kurdoğlu	2
Molla Osmanoğlu	1
Musaoğlu	1
Salihoğlu	1
Sarı Mehmetoğlu	1
Sarı Mustafaoğlu	1
Solakoğlu	1
Şabanoğlu	1
Demirci	1
Kara Mollaoğlu	1
Gül Osman	1

1840 yılında Habibler köyünde kullanılan lakap ve unvanlar tablo 1.6'da verilmiştir. Sülale adları meslek, dini nüfus, etnik köken ve aile büyüğünü ifade etmek için kullanılmıştır. Salihoğlu, Şabanoğlu ve Musaoğlu gibi adlar aile büyüğünü ifade ederken Sarı Mehmedoğlu, Sarı Mustafaoğlu, Koca Osmanoğlu ve Kara Mollaoğlu fiziksel özelliği belirtmek için verilmiştir. Koca Berber oğlu ve Demirci lakapları meslek grupları içerisinde yer almıştır. Dini nüfus için de Dervişoğlu, Kara Mollaoğlu, Hacı Salihoğlu, Molla Osmanoğlu, Hacı Alioğlu unvanları kullanılmıştır. Fakat zamanla bir kısım lakap ve unvanlar silinirken bir kısmı ise sülale adı veya soyadı olarak kullanılmıştır. Temettuât defterinden ayrı olarak Nüfus defterinde Koca Osman oğlu ile Bengilerli oğlu lakapları yer almıştır.²⁶

²⁶ BOA. NFS. d. 1206, s. 37.

Günümüzde, Habibler köyünde kullanılmaya devam eden unvanlar mevcuttur. Yapılan saha araştırması neticesinde sülale adı olarak Bekiroğlu, Koca Berberoğlu (Berberoğulları) ve Salihoğlu unvanlarına ulaşılmıştır.²⁷

Yukarıda verilen tablodaki sülale adlarına bakıldığında ise en fazla kullanılan isim Hızıroğlu (4) ve Hacı Alioğlu (3)'dur.

4.2.Çamavşarı Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.7: Çamavşarı Köyü Kişi Adları

Abdullah	1
Ahmed	4
Ali	12
Halil	6
Hasan	6
Himmet	2
Hüseyin	7
İbrahim	5
İsmail	9
Mehmed	10
Mustafa	15
Muttalib	1
Osman	4
Ömer	3
Salih	1
Süleyman	5
Veli	3
Yakub	1
Yusuf	2

²⁷ Unvan, lakap ve köy hakkındaki bilgilere Muhtar Azası Muhammet Eken ve Köy Muhtarı Erol Yılmaz'ın verdiği bilgiler neticesinde ulaşılmıştır. (4 Eylül 2021)

Çamavşarı köyüne ait kişi adları tablo 1.7’de verilmiştir. Temettuât defterinde Çamavşarı köyü kadın hanesi hariç 51 hane ve kişi sayısı 196, Nüfus defterinde 51 hane ve 197 kişi olarak kaydedilmiştir. Nüfus defterinde yer alan İsmail²⁸ ismi tabloya eklenmiştir. 1840 yılında Çamavşarı köyünde en fazla kullanılan isimler Mustafa (15), Mehmed (10) ve Ali (12)’dir

Tablo 1.8: Çamavşarı Köyü Unvan ve Lakaplar

Ak Hüseyinoğlu	2
Alacaoğlu	1
Arabacioğlu	1
Ayvazoğlu	4
Çobanoğlu	1
Deligözoğlu	2
Demirci Ömer	1
Emiroğlu	1
Hacı Alioğlu	2
Hacıoğlu	1
Hiraoğlu	2
İbrahim Paşaoğlu	2
İsa oğlu	1
İsmail Paşaoğlu	1
Kalaycioğlu	1
Kalyoncuoğlu	1
Kara Hasan	1
Kara Köseoğlu	1
Kara Mustafaoğlu	3
Karakulakoğlu	1
Koca Alioğlu	1
Molla Mehmed	1
Molla Mustafa	1
Ömeroğlu	1
Sarı Hasanoğlu	2

²⁸ BOA. NFS. d.1206, s.39.

1840 yılında Çamavşarı köyünde kullanılan lakap ve unvanlar tablo 1.8’de verilmiştir. Habibler köyünde olduğu gibi Çamavşarı köyünde de lakaplar içerisinde Ömer oğlu, İsa oğlu ve Emiroğlu aile büyüğü olarak kullanılırken Demirci, Arabacı, Çoban, Kalaycı ve Kalyoncu meslek belirtmek içindir. Fiziki özellik olarak Sarı Hasanoğlu, Kara Hasanoğlu, Kara Mustafaoğlu, Karakulak, Kara Köseoğlu, Ak Hüseyin ve Deli kullanılmış ve son olarak da dini nüfus olarak Molla Mustafa, Molla Mehmed, Hacı Ali ve Hacıoğlu köyde kullanılan unvanlar arasındadır. Dini unvanlar dışında rütbe belirtmek için İsmail Paşa ve İbrahim Paşa unvanları kullanılmıştır.

Günümüzde ise sadece Çoban soyadına ulaşılmıştır. Sülale adı olarak ise Sarioğulları, Ayvaz, Arabacıoğulları ve Emiroğulları kullanılmaktadır. Paşa unvanı kullanan kişiler Çamavşarı köyünde yaşamış fakat zaman içinde Balıkesir’in Dursunbey ilçesinin Sarnıç köyüne yerleşmişlerdir. Defterler de yer alan “Deligözoğlu” kesin bir bilgi olmamakla beraber Çamavşarı köyünde varlığını devam ettiren “Delioğulları” olduğu benzerlikten yola çıkılarak söylenebilir.²⁹

1840 yılında Çamavşarı köyünde en fazla kullanılan sülale isimleri Ayvazoğlu (4) ve Kara Mustafaoğlu (3)’dur

4.3.Mancılık Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.9: Mancılık Köyü Kişi Adları

Abdi	4
Abdurrahman	1
Ahmet	9
Ali	16
Eyüb	2
Halil	9
Hasan	2
Hüseyin	4
İbrahim	9

²⁹ Çamavşarı köyünde unvanlar, lakaplar ve genel bilgilere köy sakinleri Mecittin Şahin, Emin Şahanoğlu, Mustafa Şen ve köy kahvecisi İbrahim Şahanoğlu verdiği bilgiler neticesinde ulaşılmıştır.(4 Eylül 2021

İsa	1
İslam	1
İsmail	5
Kerim	1
Mehmed	31
Murad	1
Mustafa	16
Nasuh	1
Nurullah	1
Osman	4
Ömer	2
Süleyman	3
Yakub	7

Mancılık köyüne ait kişi adları tablo 1.9’da verilmiştir. Mancılık köyüne ait Temettuât defterinde kadın hanesi hariç 59 hane ve 128 kişi, Nüfus defterinde ise 130 kişi kaydedilmiştir. Nüfus defterinde yer alan Mehmed ve İbrahim tabloya eklenmiştir.³⁰ 1840 yılında Mancılık köyünde en fazla kullanılan isimler Mehmed (26), Ali (13) ve Halil (12)’dir.

Tablo 1.10 : Mancılık Köyü Unvan ve Lakaplar

Abdioğlu	5
Ahiskalıoğlu	1
Bıçakcıoğlu	1
Çakıroğlu	1
Çarmıklı Osman	1
Deli Ahmedoğlu	1
Deli Mustafaoglu	1
Fakıoğlu	2

³⁰ BOA. NFS. d. 1206, s.110.

Göçen	1
Hacı Eyüboğlu	1
Hacı Haliloğlu	1
Hacı İbrahimoglu	1
Hardal	2
Kalaycioğlu	1
Kara Alioğlu	2
Kara Haliloğlu	1
Kara Osmanoğlu	4
Karaoğlu	1
Kır Hüseyinoğlu	1
Koca Ahmedoğlu	1
Koca Mehmedoğlu	1
Koca Yakuboğlu	1
Köse Alioğlu	1
Köseoğlu	4
Lafazanoğlu	1
Mahmudoğlu	1
Molla İbrahimoglu	2
Molla Mehmedoğlu	1
Nasuhoglu	1
Sarı Köseoğlu	1
Sarı Köylüoğlu	1
Tiryakioğlu	1
Topal	1
Üzümcüoğlu	1
Yanıkoğlu	1
Zilelioğlu	1

1840 yılında Mancılık köyünde kullanılan lakap ve unvanlar tablo 1.10'da verilmiştir. Verilen sülale adları içerisinde Abdioğlu, Fakıhoğlu ve Çakıroğlu aile büyüğü olarak kullanılmıştır. Fiziki özelliklere göre kullanılan isimler Dilsiz³¹ Deli Mustafaoğlu, Sarı Köseoğlu, Kır Hüseyinoğlu, Kara Halil, Kara oğlu, Kara Osmanoğlu, Kara Alioğlu, Koca Ahmed, Koca Yakub, Koca Mehmed, Köse Alioğlu ve Köseoğlu lakapları kullanılmıştır. Kalaycı ve Üzümcü meslek grubunu ifade ederken Sarıköylü (Gönen'e bağlı), Çarmık (Günümüzdeki adı Dört Yol olup Balya'ya bağlıdır.) ve Ahıskalı lakapları etnik köken belirtmek için kullanılmıştır. Kişilerin bu bölgelerden gelip Mancılık köyüne yerleşmesiyle sülale adı olarak kalmıştır. Dini nüfusu belirtmek için Hacı İbrahimioğlu, Hacı Halil, Hacı Eyüb, Molla İbrahim ve Molla Mehmed unvanları kullanılmıştır.

Günümüzde Mancılık köyünde yaşamakta olan kişilerin soyadları ve lakapları arasında benzerlikler vardır. Araştırılan bölgede elde edilen bulgularda soyadı olarak Hardal³² ve Üzümcü³³ kullanılmaktadır. Sülale adları olarak da Kocayakup³⁴, Köseoğulları (Köseler), Abdioğulları³⁵, Fakih (Fakihcılar), Yanıkoğulları (Kocayanıklar) ve Topal günümüzde devam eden sülale isimleridir. Zamanla lakaplarda değişiklikler olmuştur. Bundan yola çıkarak da Bıçakçioğlu günümüzde Bıkcı olarak, aynı şekilde Lafazan günümüzde Bolatan olarak devam ettiği söylenebilir. Kesin bir bilgi olmamakla beraber isim benzerliğinden yola çıkılarak bu sonuca varılmıştır.³⁶

1840 yılında Mancılık köyünde aile ve sülale isimleri arasında Abdioğulları (5), Köseoğulları (4) ve Karaosmanoğulları (3) en fazla kullanılanlardır. Günümüzde de Abdioğulları kalabalık aile olarak varlığını devam ettirmektedir.

³¹ ML.VRD.TMT.Nr.0730.s.48.

³² Köy sakini Mehmet Hardal, 1840 defterlerinde yer alan Hardal lakabını günümüzde soyadı olarak kullanan aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

³³ Köy sakini Zafer Üzümcü, 1840 defterlerinde yer alan Üzümcü lakabını günümüzde soyadı olarak kullanan aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

³⁴ Köy sakini Ahmet Eryaşar, 1840 defterlerinde yer alan Kocayakup lakabını günümüzde sülale adı olarak kullanan aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

³⁵ Köy sakini Sabri Pınarlı, 1840 defterlerinde yer alan Abdioğulları lakabını günümüzde devam ettiren aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

³⁶ Unvanlar, lakaplar ve köy hakkında genel bilgiler, Köy Muhtarı Emrullah Öz, tarafından verilmiştir. (21 Ağustos 2021)

4.4.Orhanlar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.11 : Orhanlar Köyü Kişi Adları

Abdi	1
Abdülkadir	2
Abdülkerim	1
Ahmed	11
Ali	23
Bekir	1
Emin	1
Halil	15
Hasan	11
Hüseyin	15
İbrahim	15
İsa	3
İsmail	10
Kerim	1
Mahmud	1
Mehmed	28
Mehmed Ali	2
Murad	1
Mustafa	25
Nebi	1
Osman	8
Ömer	1
Süleyman	1
Veli	1
Yakub	2

Orhanlar köyüne ait kişi adları tablo 1.11’de yer verilmiştir. En fazla kullanılan isimler Mehmet (28), Mustafa (25) ve Ali (23)’dir.

Tablo 1.12 : Orhanlar Köyü Unvan ve Lakaplar

Abdurrahmanoğlu	1
Abdülceliloğlu	1
Acemoğlu	1
Alacalıoğlu	1
Alioğlu	1
Ayvazoğlu	1
Bekiroğlu	1
Berberoğlu	3
Cebecioğlu	1
Cezayirli	4
Çakıroğlu	1
Çobanoğlu	2
Dağlıoğlu	1
Değirmencioğlu	2
Demircioğlu	3
Eyüboğlu	2
Hacı Berberoğlu	1
Hacıoğlu	3
Hacıoğlu Berber Kara	1
Haliloğlu	1
İmamoğlu	1
İsaoğlu	1
Fadikoğlu	1
Kalaycıoğlu	3
Kalyoncuoğlu	1
Kara Ademoğlu	1
Kara Musaoğlu	1
Kara Osmanoğlu	1
Kaygusuzoğlu	2
Kazakoğlu	2

Koca Mehmetoğlu	3
Koca Mustafaoğlu	1
Kocabaşoğlu	4
Koktanoğlu	1
Koruoğlu	1
Köroğlu	1
Kurdoğlu	1
Kobaroğlu	1
Macaroğlu	1
Molla Hasanoğlu	1
Molla Hüseyinoğlu	1
Musaoğlu	1
Musa Paşaoğlu	1
Muttalipoğlu	1
Ovalıoğlu	1
Pehlivanoğlu	1
Peyçeoğlu	1
Softaoğlu	1
Şehirlioğlu	1
Şişmanoğlu	1
Tuzsuz	1
Tekeoğlu	3
Türkmenoğlu	3
Uzunoğlu	1
Zalimoğlu	1

Orhanlar köyünde kaydedilen lakap ve unvanları tablo 1.12’de verilmiştir. Lakaplar içerisinde Alioğlu, Eyüboğlu, Abdülceliloğlu, Bekiroğlu ve İsa oğlu vb. adlar aile büyüğünü ifade etmek için kullanılmıştır. Berberoğlu, Kalaycıoğlu, Çobanoğlu, Demircioğlu ve Değirmencioğlu ise mesleki özellikleri belirtmek için kullanılmıştır. Fiziksel özellik olarak da Şişmanoğlu, Karaosmanoğlu, Köroğlu, Pehlivanoğlu ve Uzunoğlu lakapları defterlerde yer almıştır. Dini unvanları belirtmek için Hacı Berberoğlu, Hacıoğlu, Hacıoğlu Berber Kara, İmamoğlu, Molla Hasan ve Molla

Hüseyinoğlu kullanılmıştır. Dini nüfusta ayrıca fiziki ve meslekleri bir arada verilen aile isimleri örneklerde görülmektedir. Etnik köken olarak Cezayirli, Türkmen, Kuru, Ovalı (Ovaköy günümüzde Balıkesir'in Altıeylül ilçesine bağlıdır.) bir bölge adı olarak geldikleri bölgeyi belirtmek amaçlı kullanılmıştır. Bu isimlerin günümüzde bir kısmı soyadı olarak kullanırken bir kısmı da sülale adı olarak kalmıştır. Günümüzde devam eden sülale adları Macar³⁷ Kaygısız (Kaygusuz), Demirci ve Acem (Acemler)'dir.³⁸ Soyadı olarak kullanılanlar ise Türkmenoğlu³⁹, Ovalı, Çoban, Dağ (Dağlı), Kocabaş, Ayvaz ve Kalaycıdır.

1840 yılında Orhanlar köyünde lakap ve unvan olarak Cezayirli (4), Kocabaşoğlu (4), Tekeoğlu (3), Demircioğlu (3), Kalaycıoğlu (3) ve Türkmenoğlu (3) en fazla kullanılanlardır. Türkmenoğlu (Türkmen) ve Macaroğlu (Demirel) günümüzde de kalabalık aile olarak varlığını devam ettirmektedir.

4.5. Alidemirci Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.13: Alidemirci Köyü Kişi Adları

Abdullah	2
Abdülkadir	4
Abdülkerim	1
Ahmed	12
Ali	18
Cafer	2
Fatih	1
Feyzullah	1
Halil	17

³⁷ Köy sakini İbrahim Demirel, Macarlar lakabını günümüzde devam ettiren aileye mensuptur. Macarlar unvanı Demirel soyadını almışlardır. (21 Ağustos 2021)

³⁸ Unvanlar, lakaplar, soyadı ve köy hakkında genel bilgiler, köy sakinleri İbrahim Demirel, Mehmet Arıcıoğlu, emekli öğretmen Mehmet Bodur ve köyün eski muhtar ı İlyas Kart tarafından sağlanmıştır. (21 Ağustos 2021)

³⁹ Türkmen oğulları 1840 tarihinde Orhanlar Köyünde Tımar Sipahisidir. Günümüzde Türkmen soyadını almışlardır. Torunu Kamuran Ekenoğlu, kızlık soyadı Türkmen'dir. (21 Ağustos 2021)

Hasan	8
Himmat	1
Hüseyin	7
İbrahim	12
İsa	1
İsmail	12
Mahmud	2
Mehmed	29
Mehmed Ali	1
Musa	1
Mustafa	11
Mustafa Garib	1
Osman	1
Ömer	1
Salih	1
Süleyman	2
Veli	1
Yakub	2
Yusuf	1

Alidemirci köyüne ait kişi adları tablo 1.13'te verilmiştir. Alidemirci köyü Temettuât defterinde 152 kişi, Nüfus defterinde ise 153 kişi olarak kaydedilmiştir. Nüfus defterinde yer alan İbrahim⁴⁰ tabloya eklenmiştir. 1840 yılında Alidemirci köyünde Mehmet (29), Ali (18) ve Halil (17) en fazla kullanılan isimlerdir.

⁴⁰ BOA. NFS. d. 1206, s.5.

Tablo 1.14: Alidemirci Köyü Unvan ve Lakaplar

Gödek oğlu	1
Çeltik oğlu	1
Dendane oğlu	1
Akbaşı Kara Mehmed	1
Ayvaz oğlu	1
Berber Halil	1
Bizar oğlu	3
Buhurcu	1
Cankara oğlu	1
Çakır İbrahim	1
Çakır oğlu	1
Çolak Musli	1
Demirci Osman	1
Donbaycı oğlu	1
Emiroğlu	1
Erdaloğlu	1
Gökmen oğlu	1
Hacı Himmet oğlu	2
Hacı Mustafa Efendi	1
Hamurcu İbrahim	1
Hasan oğlu	1
Hira İsmail	1
İsa oğlu	2
Karakaşoğlu	1
Gül Ağa Oğlu	1
Kırmızı oğlu	1

Kiraz oğlu	1
Kocabaş oğlu	1
Kocabıçakzade Mustafa Ağa	1
Kocabıyık Hasan	1
Koru oğlu	1
Kör oğlu	2
Küçükberber oğlu	1
Molla Halil	1
Molla Hasan oğlu	1
Mustafa Garib Efendi	1
Müezzinoğlu	1
Nalband Adülkadir	1
Nebi oğlu	1
Sefa oğlu	1
Veli oğlu	1

1840 yılı Alidemirci köyüne ait unvan ve lakaplar tablo 1.14’te verilmiştir. Aile büyüğü olarak Ayvazoğlu, Emiroğlu, Veli oğlu, Nebioğlu, İsa oğlu ve Erdal oğlu kullanılmıştır. Meslek grupları içerisinde Nalband, Berber, Demirci ve Buhurcu, fiziksel özelliklerine göre Köroğlu, Kocabaş oğlu ve Kırmızıoğlu isimleri yer almaktadır. Etnik köken olarak da Akbaşı ve Koru’dur. Dini özellikleri temsilen Hacı Mustafa Efendi, Müezzinoğlu, Molla Hasan oğlu ve Hacı Himmet unvanları kullanılmıştır.

Günümüzde kullanılmaya devam eden lakaplar içerisinde Nalband, Emiroğlu, Berberoğlu, Ayvazoğlu ve Kocabıyık’dır.⁴¹ 1840 yılında Alidemirci köyünde Bizar (3), Berberoğlu (2) ve Köroğlu (2) en fazla kullanılan lakaplardır.

⁴¹ Alidemirci köyü hakkında unvan, lakap, soyadı ve genel bilgiler Köy İmamı İbrahim Yılmaz ve köy sakini Hüseyin Çelik’in verdiği bilgiler neticesinde ulaşılmıştır. (4 Eylül 2021)

4.6. Doğanlar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.15 : Doğanlar Köyü Kişi Adları

Ahmed	11
Ali	14
Emin	1
Eyüb	1
Halil	10
Hasan	5
Hüseyin	5
İbrahim	16
İsa	1
Mehmed	23
Musa	2
Mustafa	15
Osman	10
Ömer	4
Süleyman	2
Tahir	1
Yakub	4
Yusuf	1

Doğanlar köyünde kişi adları tablo 1.15’te verilmiştir. Doğanlar köyü 1840 Temettuât defterinde 125 kişi, Nüfus defterinde 126 kişi yer almaktadır. Nüfus

defterinde yer alan Osman⁴² tabloya eklenmiştir. En fazla kullanılan isimler arasında Mehmed (23), İbrahim (16) ve Ali (14) yer almaktadır.

Tablo 1.16 : Doğanlar Köyü Unvan ve Lakaplar

Ahmedoğlu	1
Ayvazoğlu	1
Başhoğlu	1
Berber Yakub	1
Boduroğlu	1
Çakıroğlu	1
Çirakoğlu	1
Çobanoğlu	1
Çolakoğlu	1
Çörtükoğlu	1
Deli Hüseyinoğlu	1
İmamoğlu	2
İsaoğlu	1
İsmailoğlu	1
Kalaycıoğlu	1
Kapucuoğlu	1
Kara Haliloğlu	1
Karabacakoğlu	1
Kısmetoğlu	1

⁴² BOA. NFS. d. 1206, s.51.

Koca Hasanoğlu	1
Koca Mehmetoğlu	1
Koca Musaoğlu	1
Koruoğlu	1
Köseoğlu	1
Ma'den Karyeli İbrahim	1
Molla Ömeroğlu	1
Ovalıoğlu	1
Penbeoğlu	1
Yağcıoğlu	1
Yağcızade	1
Yörükoğlu	1

1840 yılında Doğanlar köyünde kullanılan unvan ve lakaplar tablo 1.16'da verilmiştir. Aile büyüğü olarak İsa oğlu, İsmail oğlu, Çolakoğlu, Ayvazoğlu, Çakıroğlu ve Ahmedoğlu, fiziksel özellik olarak Boduroğlu, Köseoğlu, Kara Haliloğlu ve Deli Hüseyinoğlu, meslek grubu olarak Çırakoğlu, Çoban ve Kalaycı ve etnik kökeni belirtmek için Kuru, Ovalı ve Ma'den⁴³ isimleri kullanılmıştır. Dini unvan olarak İmamoğlu ve Molla Ömeroğlu kullanılmıştır.

Günümüzde Doğanlar köyünde varlığını devam ettiren sülale adları; Boduroğlu⁴⁴, Köseoğlu (Köseler), Çolak, Penbe, Kalaycı ve Karabacaktır.⁴⁵ Soyadı olarak kullanılanlar ise Yağcıoğlu⁴⁶ Çakır, Çörtük, Yörük ve Kapucu'dur.

⁴³ 1840 yılında Ma'den köyü iki şekilde anılmaktadır. Ma'den-i Hristiyan ve Ma'den'i Hümayun, ayrıntılı bilgi için bkz: Abdülmecid Mutaş, **Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)**, Balıkesir, Zağnos Yayınları, 2003, s.80.

⁴⁴ Köy sakini Ahmed Çaylan, 1840 defterlerinde yer alan Boduroğlu sülale lakabını günümüzde kullanan aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

⁴⁵ Unvanlar, lakaplar, soyadları ve köy hakkında, genel bilgiler köy sakinleri, Mustafa Demir, Osman Koç, ve Hanife Gül'ün verdikleri bilgiler neticesinde ulaşılmıştır. (21 Ağustos 2021)

Doğanlar köyünde 184 yılında İmamoğlu (2) en fazla kullanılan unvandır. Diğer lakap ve unvanlar tek olarak kaydedilmiştir.

4.7.Kayalar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.17 : Kayalar Köyü Kişi Adları

Abdi	5
Abdullah	1
Abdulrahman	1
Ahmed	39
Ali	34
Cafer	2
Emin	6
Eyüb	2
Hacı	1
Halil	17
Hasan	15
Hurşid	1
Hüseyin	16
İbrahim	16
İshak	1
İsmail	26
Lüfti	1
Mahmud	1
Mehmed	48
Mehmed Ali	2
Musa	1
Mustafa	34
Nuri	1
Osman	16
Ömer	5

⁴⁶ Köy sakini Ali Yağcıoğlu, 1840 defterlerinde yer alan Yağcıoğlu lakabını günümüzde soyadı olarak kullanana aileye mensup kişidir. (21 Ağustos 2021)

Süleyman	4
Veli	6
Yakub	3
Yusuf	2

Kayalar köyünde kaydedilen isimler tablo 1.17’de verilmiştir. En fazla kullanılan isimler arasında Mehmed (48), Ahmed (39), Mustafa (34) ve Ali (33) yer almaktadır. Temettuât defterinde hane 89, numara 213’te⁴⁷ isim yazılmamıştır. Nüfus defterine bakılarak Osman adı ilave edilmiştir.⁴⁸

Tablo 1.18 : Kayalar Köyü Unvan ve Lakaplar

Ahmedoğlu	1
Kızılca	1
Alemdaroğlu	1
Ayvazoğlu	1
Papuççuoğlu	1
Bakacaklı	1
Bayrakdaroglu	2
Bekiroğlu	3
Berberoğlu	2
Bıyıklı İbrahim	1
Boduroğlu	1
Boyar	2
Çakiroğlu	1
Çobanoğlu	5
Dağlioğlu	3
Demircioğlu	5
Durmuşoğlu	2
El-hacc Mehmed Efendi	1
Eminoğlu	2

⁴⁷ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07238, s.16

⁴⁸ BOA. NFS. d.1206, s.68.

Eyüboğlu	3
Garib	2
Garibcık	2
Gölgesiz	3
Hacı Haliloğlu	1
Hacı Hasanoğlu	1
Hacı İsmailoğlu	1
Hacı Mehmedoğlu	2
Hacı Osmanoğlu	3
Hacı Ömer	3
Herek	1
Hüseyinoğlu	1
Ilıcalı	2
İmamoğlu	1
İnce Karaoğlu	2
Kabakoğlu	2
Kabakçı	1
Kadıcık	1
Kalyoncu	1
Kamburdağı	1
Kara Ahmedoğlu	1
Kara Alioğlu	1
Kara Dişoğlu	1
Kara Yülü ?	2
Karaca oğlu	3
Karamanoğlu	1
Kıratlı	1
Kızılca	1
Koca İbrahimioğlu	2
Kocaoğlu	3
Köseoğlu	3

Memişoğlu	1
Mestane	3
Molla Mehmed Kocaoğlu	1
Mustafaoğlu	1
Mustafacıkoğlu	1
Ömer Çobanoğlu	1
Perişaneoğlu	1
Şabanoğlu	1
Tellioğlu	1
Topaloğlu	4
Turnacı	1
Üzümcü	1
Yakuboğlu	2
Yörük	1

Kayalar köyüne ait unvan ve lakaplar tablo 1.18’de verilmiştir. Kayalar, en fazla haneye sahip olan köydür. Bu sebeple aile adı diğer köylere oranla fazladır. Fiziksel özellik olarak Kara Ahmed, Kara Ali, Kara Diş, Kara Yülü, Kocaoğlu, Koca İbrahim, Boduroğlu, Köseoğlu, Bıyıklı İbrahim, İnce Karaoğlu ve Topaloğlu kullanılmıştır. Meslek grubu olarak Kalyoncu, Üzümcü ve Çoban kullanılmıştır. Etnik köken olarak Yörük, Kadıköylü (Kadıhisar), Ilıca (Balya’ya bağlı) ve Bakacak (günümüzde Karesi’ye bağlı) lakapları bölge adı olarak defterlerde yer almıştır. Unvan olarak kullanılanlar içerisinde Hacı Halil, Hacı İsmail, Hacı Mehmed, Hacı Osman, Hacı Ömer ve Molla Mehmed kaydedilmiştir.

Unvan ve lakaplar zaman içinde birtakım değişime uğramıştır. Araştırılan bölgede elde edilen bulgular neticesinde Gölgesiz, Garip,⁴⁹ Turna, Ayvaz, Dağlılar, Topaloğulları, Çakır, Demirciler, Yörük ve Bayraktar lakaplarına ulaşılmıştır. Kabak ve Kabakçı oğulları günümüzde Kabakçılar, Kadıcık ise günümüzde Kadıgiller olarak

⁴⁹ Ömer Ünal, **Kayalar(Gaylar) Köyü Tarih-Toplumsal Yaşam**, Ankara, Can Matematik Yayınları, 2010, s.50.

varlığını devam ettiren ailelerdir.⁵⁰ 1840 yılına ait Kayalar köyü Nüfus ve Temettuât defterinde isim benzerliği olarak Kocaoğlu yer almaktadır. Mezar taşlarında da Kocaoğlu soyadına ulaşılmış ve ekler kısmında mezar taşının resmi verilmiştir.

Kayalar köyüne ait mezarlarda Çakır (oğlu), Üzümcü, Çoban, Kızılca ve Karaman soyadına ulaşılmıştır. 1840 yılında Kayalar köyünde Demirci (5), Çobanoğlu (5) ve Topaloğlu (4) en fazla kullanılan lakaplardır.

4.8. Kadıhisar Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.19 : Kadıhisar Köyü Kişi Adları

Abdullah	1
Abdi	1
Ahmed	8
Ali	22
Emin	3
Eyüb	2
Fetah/Fatih	1
Halil	8
Hasan	2
Hüseyin	5
İbrahim	10
İsmail	6
Kadir	1
Mehmed	16
Musa	2
Mustafa	10
Osman	7
Ömer	1
Salih	2
Süleyman	2
Veli	3
Yakub	1

⁵⁰ Köy hakkında unvan, lakap, soyadı ve genel bilgiler Köy Muhtarı Ali Yağcı tarafından sağlanmıştır. (21 Ağustos 2021)

1840 Temettuât defterine göre Kadıhisar köyünde 113 kişi, Nüfus defterinde ise 114 kişi kaydedilmiştir. Nüfus defterinde 114 kişi olan Salih⁵¹ tablo 1.19'a eklenmiştir. Kadıhisar köyüne ait kişi adlarında Ali (22), Mehmed (16), İbrahim ve Mustafa (10) en fazla kullanılan isimlerdir.

Tablo 1.20 : Kadıhisar Köyü Unvan ve Lakaplar

Aydınlıoğlu	2
Pabuççu	1
Berberoğlu	1
Cucuoğlu	1
Çakıroğlu	1
Eyüboğlu	1
Hatiboğlu	2
İbişoğlu	1
İmamoğlu	1
İnce Mehmedoğlu	1
Kadı Efendioğlu	1
Kadıköylü	1
Kasab Ali	1
Koca İbrahim ğlu	1
Kocamanoğlu	1
Kocayakub	1
Molla Musaoğlu	1
Monla Hüseyinoğlu	1
Receboğlu	3
Sülukoğlu	1
Tavşanoğlu	1
Türkmenoğlu	1
Tüysüz Veli	1
Yaranoğlu	1
Yörük Veli	1

⁵¹ BOA. NFS. d. 1206, s.46..

Kadıhisar köyüne ait unvan ve lakaplar tablo 1.20’de verilmiştir. Aile adı olarak Receboğlu, Eyüboğlu, İbişoğlu, Çakıroğlu gibi adlar kullanılırken fiziki özellik olarak Tüysüz Veli, İnce Mehmedoğlu, Kocamanoğlu, Koca İbrahim ve Koca Yakup lakapları yer almıştır. Meslek grubu olarak Berberoğlu, Kasaboğlu ve Kadı Efendioğlu kullanılmıştır. Etnik köken olarak Kadıköylü, Türkmen ve Yörük lakapları defterlerde yer almıştır. Kadıhisar köyü Temettuât ve Nüfus defterinde Hatipoğlu, Monla Hüseyin, Molla Musaoğlu ve İmamoğlu unvanları kaydedilmiştir.

Günümüzde ise Kadıhisar köyünde yaşamakta olan kişilerin soyadları ve sülale isimleri arasında benzerlikler vardır. Araştırılan bölgede elde edilen bulgularda sülale adı olarak Aydınlı, Çakır ve İbiş oğlu kullanılmaya devam ederken İnce ve Cucu soyadına mezar taşlarından ulaşılmıştır.⁵²

Yukarıda verilen tablodaki aile ve sülale isimleri ise en fazla kullanılan unvan ve lakaplar Recep oğlu (3), Aydınlioğlu (2) ve Hatiboğlu (2)’dur.

4.9. Bengiler Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.21 : Bengiler Köyü Kişi Adları

Abdullah	2
Ahmed	7
Ali	18
Bekir	1
Emin	2
Eyüb	4
Halil	7
Hasan	7
Himmet	2
Hüseyin	11

⁵² Köy hakkında unvan, lakap, soyadı ve genel bilgiler emekli öğretmen Alaattin Çapar ve emekli öğretmen Nazım Sayan, tarafından sağlanmıştır. (21 Ağustos 2021)

İbrahim	4
İsa	3
İsmail	14
Mahmud	4
Mehmed	25
Memiş	1
Musa	3
Mustafa	20
Osman	4
Ömer	2
Süleyman	1
Yakub	4

Bengiler köyüne ait kişi adları tablo 1.21’de verilmiştir. 1840 Temettuât defterinde Bengiler köyü 43 hane ve 95 kişi kaydedilmiştir. Fakat Nüfus defterinde 60 hane ve 149 kişi yer almıştır. Temettuât defterinde eksik olan hanelerin kişi adları ve unvanları Nüfus defterine⁵³ göre tamamlanmıştır. Bengiler köyünde Mehmed (25), Mustafa (20) ve İsmail (14) olarak en fazla kullanılan isimler arasındadır.

Tablo 1.22: Bengiler Köyü Unvan ve Lakaplar

Lülecî	1
Ak Velioğlu	1
Başoğlu	1
Bekiroğlu	1
Boduroğlu	2
Çakıroğlu	2

⁵³ BOA. NFS. d. 1206, s.57.

Çolak Ali	1
Dağlıoğlu	1
Dede Ahmedoğlu	1
Hacı Bekiroğlu	1
Hacı Eyüboğlu	1
Hatiboğlu	2
Himmetoğlu	1
Hüseyin Ağaoğlu	1
İmamoğlu	1
Kadioğlu	2
Kalyoncuoğlu	1
Kara Ahmedoğlu	1
Kara Hüseyinoğlu	1
Kara Musaoğlu	1
Kethüdaoğlu	1
Koca Ayanoğlu	1
Koca Kethüdaoğlu	1
Koca Hasan	1
Koca Haliloğlu	1
Koca Hüseyin	1
Koca Mahmud	1
Koca Yakuboğlu	1
Kocabeyoğlu	1
Köçekoğlu	1
Köseoğlu	1
Köroğlu	2
Memişoğlu	1

Osmanoğlu	1
Öksüz	2
Sarı Mustafaoğlu	1
Topal Ali	1
Topal İsmail	1
Yörük Mustafa	1

Bengiler köyüne ait unvan ve lakaplar tablo 1.22’de verilmiştir. Aile adı olarak Hüseyin Ağaoğlu, Osmanoğlu, Bekiroğlu, Memişoğlu, Dede Ahmedoğlu ve Himmet oğlu kullanılmıştır. Fiziksel özellik olarak Topaloğlu, Ak Velioğlu, Boduroğlu, Çolak Ali, Kocabeg, Koca, Sarı ve Kara, meslek olarak Kadioğlu, Kocakethüdaoğlu, Kalyoncu ve Köçekoğlu ile etnik köken olarak Yörük kullanılmıştır. Unvan olarak Hacı Bekiroğlu ve İmamoğlu kaydedilmiştir.

Günümüzde devam eden lakaplar, Bekiroğlu,⁵⁴ Eyüpoğlu, İmamoğlu, Koca Kethüdaoğlu, Öksüzöğlu, Kadioğlu, Çakıroğlu ve Osmanoğulları (Koca Osman) dır.⁵⁵ Soyadı olarak kullanılanlar ise Çakır, Çolak ve Dağlı’dır.⁵⁶ Ayrıca defterlerde Kara Hüseyinoğlu, Kara Ahmedoğlu ve Kara Musaoğlu kaydedilmiştir. Köy mezarlığında ise Karaoğlu soyadına ulaşılmıştır. 1840 yılında defterlerde kaydedilen Kara ile günümüzde kullanılan Karaoğlu soyadının aynı sülaleye ait olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Bengiler köyü Nüfus defterinde yer alan; Başoğlu, Hatiboğlu, Koca Hasan, Koca Hüseyin, Koca Mahmud, Koca Halil, Kara Ahmed, Sarı Mustafa, Çakıroğlu, Köroğlu, Köse oğlu unvan ve lakaplar tabloya eklenmiştir.⁵⁷

1840 yılında Bengiler köyünde en fazla kullanılan unvan ve lakaplar Bodur, Öksüz, Kara, Çakır ve Kadioğlu’dur

⁵⁴ Köy mezarlığında yer alan “Bekir Oğullarından Molla Bekir Oğuz” ait mezardan alınmıştır. Mezarın görseli ekler kısmında verilmiştir. (4 Eylül 2021)

⁵⁵ Yukarıda verilen unvanlar ve lakaplar Bengiler köyünde bulunan Kurtuluş Savaşı Şehitliği Anıtından alınmıştır. Anıt ekler kısmında verilmiştir. (4 Eylül 2021)

⁵⁶ Unvan, lakap, soyadı ve köy hakkında genel bilgiler Bengiler Köy Muhtarı Doğan Dağlı, tarafından sağlanmıştır. (4 Eylül 2021)

⁵⁷ BOA. NFS. d. 1206, s.57.

4.10. Yaylacık Köyü Kişi Adları, Unvan ve Lakaplar

Tablo 1.23 : Yaylacık Köyü Kişi Adları

Abdullah	1
Ahmed	6
Ali	4
Bekir	1
Davud	2
Emin	5
Halil	8
Hasan	8
Hüseyin	10
İbrahim	7
İsa	1
İsmail	9
Mehmed	17
Mehmed Ali	1
Mustafa	9
Osman	2
Ömer	2
Salih	1
Süleyman	1
Veli	1
Yakub	1

Yaylacık köyüne ait kişi adları tablo 1.23'te verilmiştir. 1840 yılında Mehmed (17), Hüseyin (10) ve İsmail (9) en fazla kullanılan isimler arasındadır.

Tablo 1.24 : Yaylacık Köyü Unvan ve Lakaplar

Akça Hüseyin	1
Çobanoğlu	1
Demirci Mustafa	1
Demircioğlu	1
Ecelsiz	1
Hacı Hüseyinoğlu	1
Hatiboğlu	1
Haydaroğlu	1
Hazinedaroğlu	1
İmamoğlu	2
Kara Hüseyinoğlu	1
Miranoğlu	1
Molla Ali	1
Sarı İbrahimioğlu	1
Sarı Mustafa	1
Sarioğlu	1
Velioğlu	1

Yaylacık köyüne ait unvan ve lakaplar tablo 1.24’te verilmiştir. Defterlerde aile adı olarak Mehmedoğlu, Miranoğlu ve İbrahimioğlu kullanılmıştır. Fiziksel özellik olarak Kara Hüseyin oğlu ve Sarı lakapları farklı isimlerde kullanılmıştır. Meslek grubu olarak Çoban ve Demirci defterlerde yer almıştır. Unvan olarak Hatipoğlu İmamoğlu, Molla Ali ve Hacı Hüseyin oğlu dini unvanları belirtmek için kullanılmıştır. Günümüzde araştırılan bölgede elde edilen bulgularda unvan ve lakaplar arasında Hatip oğlu,⁵⁸ Demirci⁵⁹ ve Sarılar unvan ve lakaplar kullanılmaya devam

⁵⁸ Köy sakini Ahmet Çakar, 1840 defterlerinde kaydedilene Hatipoğlu lakabını günümüzde kullanan aileye mensup kişidir. (4 Eylül 2021)

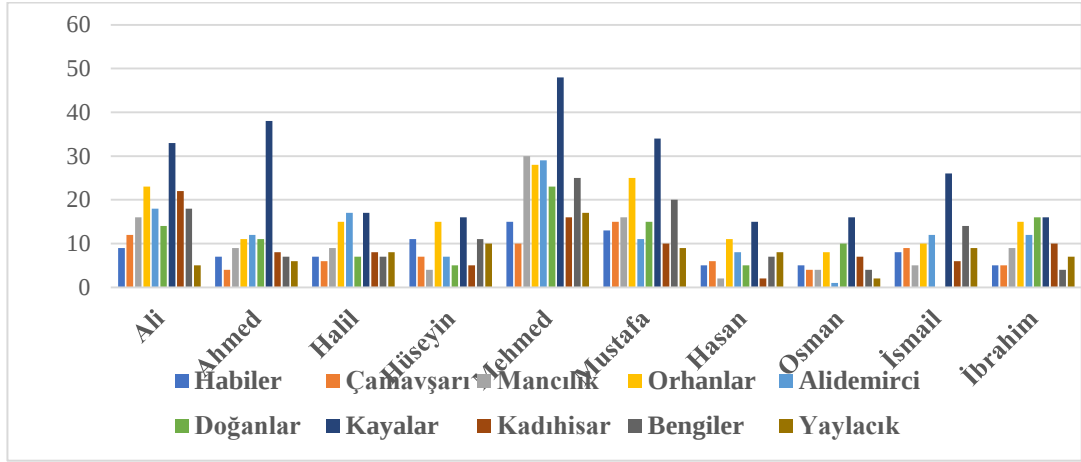
⁵⁹ Köy sakini Pakize Çakar, 1840 defterlerinde kaydedilen Demirci sülale lakabını günümüzde kullanan aileye mensup kişidir. (4 Eylül 2021)

ederken soyadlarına dair bir bilgiye ulaşılmamıştır.⁶⁰ Yukarıda verilen tabloda İmamoğlu, Demirci ve Sarioğlu unvan ve lakapları en fazla kullanılanlar içerisinde.

Tablo 1.25 : Yaygın Olarak Kullanılan Kişi Adları

Köyler	Ali	Ahmed	Halil	Hüseyin	Mehmed	Mustafa	Hasan	Osman	İsmail	İbrahim
Habiler	9	7	7	11	15	13	5	5	8	5
Çamavşarı	12	4	6	7	10	15	6	4	9	5
Mancılık	16	9	9	4	30	16	2	4	5	9
Orhanlar	23	11	15	15	28	25	11	8	10	15
Alidemirci	18	12	17	7	29	11	8	1	12	12
Doğanlar	14	11	7	5	23	15	5	10	-	16
Kayalar	33	38	17	16	48	34	15	16	26	16
Kadıhisar	22	8	8	5	16	10	2	7	6	10
Bengiler	18	7	7	11	25	20	7	4	14	4
Yaylacık	5	6	8	10	17	9	8	2	9	7
Toplam	170	113	101	91	241	168	69	61	99	99

⁶⁰ Unvan, lakap, soyadı ve köy hakkında genel bilgiler Köy Muhtarı Hikmet Duman, tarafından sağlanmıştır.(4 Eylül 2021)

Şekil 1.3 : Yaygın Kullanılan İsimler

Osmanlı toplumunda çocuklara isim verilirken öncelikle din unsurunun etkilidir. Tablo 1.25 ve şekil 1.3'te Balya kazasına bağlı on köyde yaygın olarak kullanılan isimler verilmiştir. Tabloya göre en fazla kullanılan isim Mehmed (241)'dir. Ardından sırasıyla Ali (170), Mustafa (168), Ahmed (113), Halil (101), İbrahim (99), İsmail (99), Hüseyin (91), Hasan (69) ve Osman (61) olarak kaydedilmiştir. Köylerin genel isim değerlendirilmesinde 44 farklı isim kullanılmıştır. En az kullanılan isimler arasında Lütü, Davud, Tahir, Kerim, İslam, Salih, Memiş, Cafer ve Feyzullah yer almaktadır.

Köylerin birbirine yakın olması aynı soyadların, unvan ve lakapların farklı köylerde görülmesine neden olmuştur. Ayrıca ailelerin zaman içinde herhangi bir sebeple başka köylere taşınması ya da sürgün edildiğinden dolayı aynı lakap ve unvanların başka köylerde görülmesi mümkündür. Örneğin; Bengiler köyü mezarlığında yer alan Akça soyadı Yaylacık köyü Temettuât ve Nüfus defterlerinde geçmektedir. Köylerde benzer soyadları olarak Üzümcü; Mancılık ve Kayalar, Çoban; Çamavşarı, Orhanlar ve Kayalar, Çakır; Doğanlar, Kayalar ve Bengiler köyünde rastlanmıştır. Bunlardan başka Yörük, Ayvaz, Dağlı/Dağ, Ovalı ve Çolak en fazla kullanılan soyadlarıdır.

Lakaplar ve unvanlar genellikle mesleki, dini, etnik köken ve fiziksel özelliklerine göre defterlerde yer almıştır. Bu durumdan yola çıkarak mesleki olarak Demirci ve Çoban, fiziksel özellik olarak Kara, Sarı ve Koca, etnik köken olarak da Yörük, Türkmen, Kuru, Kadıköylü ve Ovalı lakapları en fazla kullanılanlar arasındadır. Unvan

olarak dini özellik için Hacı ve Molla-Monla, rütbe olarak paşa, defterlerde en fazla kullanılan unvanlardır.

5. MESLEK GRUPLARI

Tablo 1.26 : Köylerdeki Meslek Grupları

Meslekler	Köyler										Toplam
	Habibler	Çamavşarı	Mancılık	Orhanlar	Alidemirci	Doğanlar	Kayalar	Kadlıhisar	Bengiler	Yaylacık	
Muhtar	1				2	2	2	1	1	1	10
Hatib			1	1	1	1	1			1	6
Kethüda			1			1		1			3
Kahya				1							
Tımar Sipahisi				2							2
İmam				1	1	1	1			1	5
Çoban				1	2						3
Hizmetkâr					1						1
Demirci					2					1	3

Temettuât defterlerinde elde edilen önemli bir bilgi de hane reislerinin meslekleridir. 1840 yılına ait Temettuât defterlerinde meslekler nadiren yazılmıştır. Nüfus defterinde ise sadece “topçu ve imam” kaydedilmiştir.

Temettuât defterlerinde kişiler imam, muhtar, hatib, topçu, çoban ve demirci şeklinde kaydedilmiş bazı hanelerinde meslekleri belirtilmemiştir. Köylerin gelir kaynaklarının tarım ve hayvancılık olmasına rağmen çiftçi, orakçı, gündelikçi gibi meslekler hiçbir şekilde belirtilmemiştir. Sadece 3 çoban kaydedilmiştir. Lakap ve unvanlar özellikle kişilerin yaptığı meslek, fiziksel özellik veya eğitimine göre kişilerle zamanla da bütünleştiği görülmektedir. Defterde lakaplar içerisinde değirmenci ve çobanın fazla olması da eskiden süre gelen bir mesleğin devamının olabileceğini göstermektedir.

Tablo 1.26’da verilen meslekler dışında 62 topçu, 13 Asakar-i Mansure⁶¹ ve 1 Asakir-i Şahane⁶² kaydedilmiştir. Bu kişilerin ordu mensubu mu ya da askerlik görevini yaptıkları hakkında bir bilgiye ulaşılmamıştır. Bu sebeple meslekler tablosuna dahil edilmemiştir. Ayrıca muhtarlar defterlerde Muhtar-ı evvel (birinci muhtar) ve muhtar-ı sani (ikinci muhtar)⁶³ olarak iki şekilde kaydedilmiştir. Bunlar dışında meslekleri belirten demirci, hizmetkâr, ve kethüda⁶⁴ defterlerde yer almıştır. On köyde 5 imam ve 6 hatib kaydedilmiştir. Birbirine yakın olan köylerde sadece 1 imam kaydedilmiştir. Örneğin Bengiler ve Yaylacık köyü, Orhanlar ve Mancılık köyleri birbirine yakındır. Bu sebeple her köyde imamların olmadığı gibi yakın köylerde de vazife yapmış olmaları mümkündür.

⁶¹ Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adıyla yeni bir ordu teşkilatı kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Abdülkadir Özcan, “ Asakir-i Mansure-i Muhammediyye” **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.3, 1991, s.3.

⁶² Osmanlı ordusu için kullanılan bir tabirdir. Asakir-i Şahane ordusu için Bkz. <http://lugatim.com/s/AS%C3%82K%C4%B0R> (5.11.2021)

⁶³ Yaşar Güneş, “Mahalle Yönetimi”, **Türk İdare Dergisi**, S.465, s.117.

⁶⁴ Osmanlı devlet ve esnaf teşkilatındaki bazı görevliler için kullanılan unvandır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Canatar, “Kethüda”, Ankara, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.250, 2002 s.332.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMETTUÂT DEFTERİNE GÖRE BALYA KAZASININ İKTİSADİ DURUMU

Balya'nın ekonomisi asıl olarak III. Selim zamanında faaliyet gösteren Kocagümüş simli kurşun madeniyle gelişmiştir.¹1752 yılından 1802 yılına kadar Balya madenlerinde çevre köylerden gelen işçilerle çalışmış fakat işletmenin yetersizliğinden dolayı istenilen verim elde edilememiştir. 1839-1849 yılları arasında Balya Maden işletmeleri açılmıştır.²

Balya madenleri, Osmanlı Devleti'nde gülle yapımında kullanılmış ve Hazine-i Hassa adına işletilmiştir. Madenler devlet için önemli gelir kaynağıdır. Özellikle ordunun yapılandırılması, harp sanayisi, değerli madenler, para basılması ve ekonominin gelişmesi gibi durumlar devlet için önemlidir. Maden işletmelerinin kullanımından faydalanılması devletin madenler üzerinde mutlak egemenliğini doğurmuştur. Bu nedenle madenler devlet tarafından işletilmiş veya belli bir ücret karşılığında işlettirilmiştir.³

Balya ve civar köylerinde çıkarılan madenlerde işçi olarak çalışan kişiler, çalışma alanı olan köylerinin Temettuât defterlerinde ve Balya kazasına ait diğer çalışmalarda meslek grubu içerisinde yer almamıştır.

Maden şirketlerinin yabancı şirketlere verilmesiyle bölgeye yapılan yatırımlar sadece maddi değil kültürel etkiler de bırakmıştır. Balya, elektriği kullanan ilk kazalardandır. Günün şartlarına bakıldığında modern şehir yapılanmalarının temelinin atıldığı yer olmuştur. Ayrıca farklı milletten insanların bir arada yaşaması, bölgede farklı kültürlerin doğmasına da imkan sağlamıştır. 1840 yılında Balya'nın asıl ekonomisi madenler dışında tarım ve hayvancılıktır. Ayrıca kazada dokumacılık

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Karesi Vilayeti Tarihçesi**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, 2000, s.55

² İbrahim Aydın, "Madencilik-Şehirleşme İlişkisinde Farklı Bir Örnek: Balya", **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.12, 2006, s.138.

³ Mehmet Çiloğlu, "Osmanlı Devleti'nde Madencilik ve Balya Madenleri", **T.C Balıkesir Üniversitesi F.E.F. Karesi Kulübü Bülteni**, S.1, 2007, s.39.

gelişmiş olup tüketim fazlası ürünler Balıkesir, Edremit, İzmir ve Manisa gibi çevre bölgelere gönderilmektedir.⁴

Osmanlı Devleti'nde iktisadi faaliyetlerin belirlenmesinde ve ayrıca sosyal hayatı da düzenleyen ana etkenlerin başında tarım ve hayvancılık gelmektedir. Balya kazası coğrafi yapısı itibariyle dağlık ve engebelerdir. Tarıma elverişli arazilerin az olmasına rağmen 1840 Balya kazasına ait on köyün Temettuât defterindeki verilere göre köylerin en önemli ekonomik kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Köylerin bir kısmının yüksek yerlerde kurulması ekonomik faaliyetleri kısıtladığı gibi daha düz tarıma elverişli alanlarda yer almaktadır. Bu durum ekonomik faaliyetlerin yanı sıra nüfusu da etkilemiştir. Bu bölümde Balya kazasının köylerinin ekonomik yapıları ayrı başlıklar halinde tablo ve şekillerle ele alınmıştır.

1. TARIM

Osmanlı Devleti bir tarım devleti olup, tarımsal üretim tarih boyunca devletin en önem verdiği iktisadi faaliyettir. Osmanlıda tarım Tanzimat ile birlikte modernleşmeyle gelişme göstermiştir. Osmanlı Devleti, geniş bir tarım arazisine sahiptir.

1840 Balya kazasına ait Temettuât defterleri incelendiğinde, hane reislerinin isimlerinden sonra emlak başlığı adı altında, ilk olarak tarla ve bağları yer almıştır. Tarlalar mezru⁵ ve hal'i⁶olarak ayrılmıştır. Emlak adı altında diğer kaydedilen tarım ürünleri ise bağ, bostan, meyve bahçesi ve çayırdır.

Defterlerde bir hanenin emlak, hayvanat, temettuât ve toplam kıymeti ayrı ayrı verilmiştir. Emlak başlığı altında tarla, bağ, çayır, bostan, zeytin eşcarı, meyve bahçesi, dükkân ve değirmenler yer almaktadır. Tarla, bağ ve çayır dönüm olarak kaydedilmiş ve ardından kıymetleri yer almıştır.

Aşağıda verilen tabloda Balya kazasına ait on köyün emlak dağılımları içerisinde dönüm olarak kaydedilenler arasında en fazla yer alan tarlalar verilmiştir.

⁴ Abdülmecit Mutaş, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, Balıkesir, Zağnos Vakfı Yayınları, 2003, s.77.

⁵“Mezru” ekili arazi için kullanılan tabirdir. Ayrıntılı bilgi için bkz.

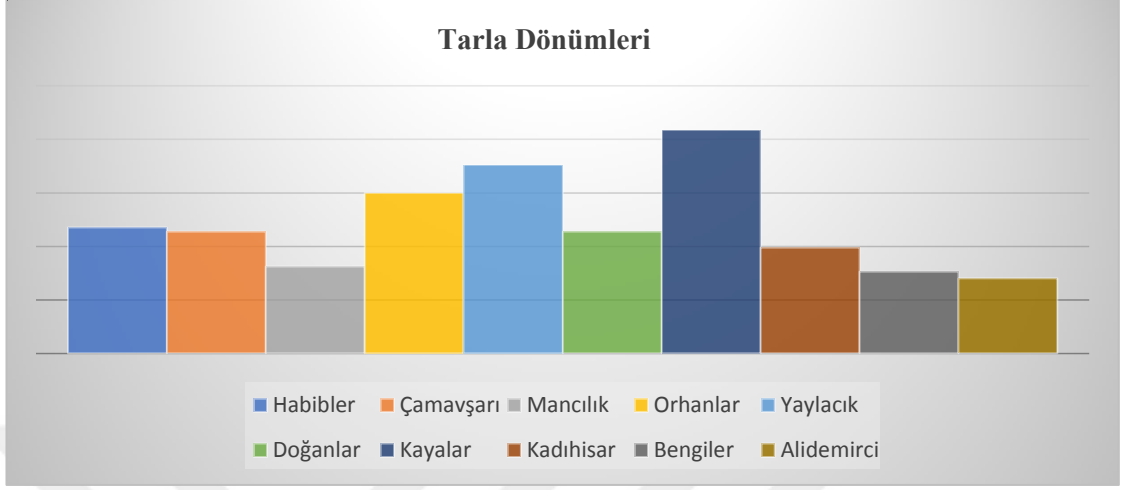
<http://lugatim.com/s/MEZR%C3%9B> (5.11.2021)

⁶“Hali” boş ya da nadasa bırakılan arazidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://lugatim.com/s/Hali> (5.11.2021)

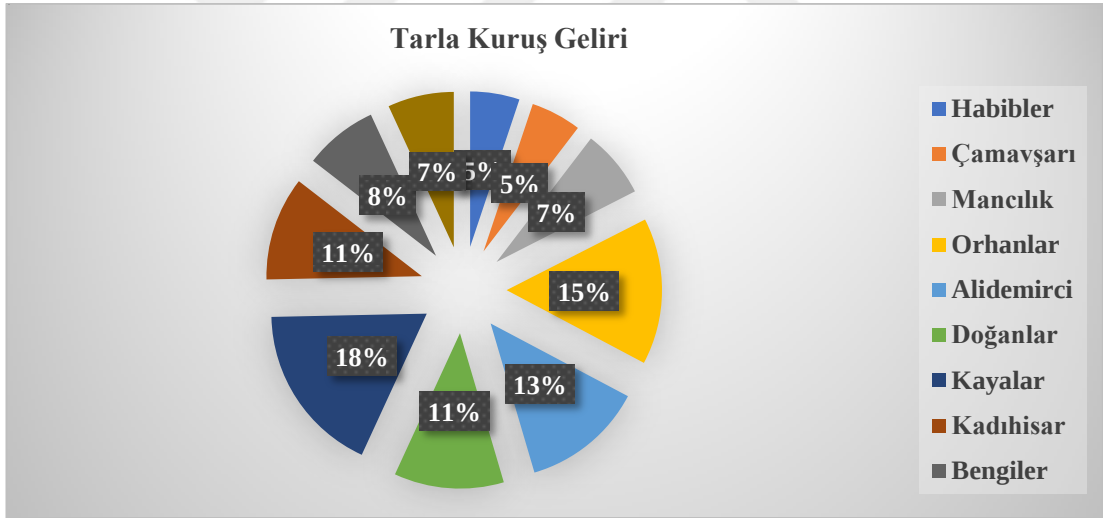
1.1.Tarla

Tablo 2.1: Tarla Dönümleri ve Kıymetleri

Köyler	Hane Sayısı	Tarla Dönüm	Ortalama Tarla Dönüm	Mezru Tarla Dönüm	Hali Tarla Dönüm	Belirtilmeyen Tarla Dönüm	Tarla Gelir Kuruşu	Ortalama Tarla Kuruşu
Habibler	51	313	6,13	283	5	25	6.550	128,43
Çamavşarı	52	335	6,44	266	-	69	6.660	128,07
Mancılık	59	478	8,24	227,5	228,5	22	8.845	149,91
Orhanlar	100	976,5	9,760	599	362,5	15	19.120	191,2
Alidemirci	74	689,5	9,31	340	349,5	-	15.807,5	213,61
Doğanlar	64	704	11	333	303	68	14.225	222,26
Kayalar	132	1.096	8,30	388	400	308	22.160	167,87
Kadıhisar	50	628	12,56	379	202	47	13.455	269,1
Bengiler	43	514	11,95	292	190	32	9.520	221,39
Yaylacık	47	427	9,08	301	110	8	8.620	183,40
Toplam	672	6.161	9,16	3.408,5	2.150,5	594	124.962,5	185,95

Şekil 2.1: Tarla Dönümler

Şekil 2.2: Tarla Gelirleri Kıymeti

Köyler arasında en geniş araziye Kayalar ve Orhanlar köyü sahiptir. Ardından sırasıyla Doğanlar, Alidemirci, Kadıhisar, Bengiler, Yaylacık, Çamavşarı ve Habibler köyü yer alır. En geniş araziye sahip olan Kayalar köyünün tarla dönümü 1.096'dır. Fakat arazinin ekili alanının 388 dönüm olması arazinin alanına göre oldukça azdır. Balya kazasında sadece Alidemirci köyünde farklı hanelerde toplam 12 dönüm icar edilmiştir. Aynı köyde ayrıca Pazar karyesinde 1,5 ve Kaza karyesinde 1,5 dönüm icara

verilmiştir. Ayrıca aynı hane 115 dönümlük tarla arazisi ile on köy içerisinde en fazla tarla dönümüne sahiptir.⁷

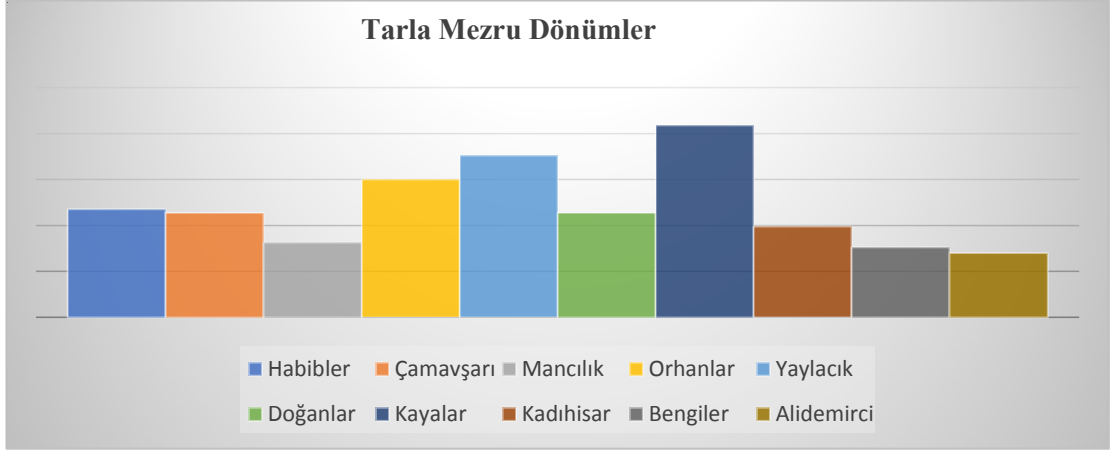
Bir dönüm tarlanın kıymeti 20-30 kuruş arasındadır. Tarlaların kıymeti köylere göre değişiklik göstermiştir. Bu değişiklikler toprağın verimi ya da konumundan kaynaklanmaktadır. Hane başına düşen tarla dönümlerinde her hanenin az ya da çok toprağa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan köylerde ikamet eden bazı hanelerde dul hatunların tarla arazilerine sahip olduğu görülmektedir. Bu araziler Çamavşarı, Yaylacık ve Orhanlar köyünde yer almaktadır. Yukarıda verilen tabloda tarla dönümlerinin içine kaydedilmiştir.

Hane sayısı fazla olan köylerin toplam tarla dönümlerinin de fazla olduğu görülmektedir. Bu durumda hane başına düşen ortalama dönüm oranlarının hesaplanması, doğru değerlendirmenin yapılması açısından önemlidir. Balya kazasına bağlı on köyün hane başına düşen ortalama tarla dönümü toplamda 9,16 dönüm olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde Yaylacık (9,08), Kayalar (8,30), Mancılık (8,24), Çamavşarı (6,44) ve Habibler (6,13) köyleri hane başına düşen genel ortalamanın altında tarla dönümüne sahiptir. Tarla dönümlerinin gelirlerle orantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Köylerin hane başına düşen ortalama tarla kuruş kıymeti 185,95 kuruştur. Buna göre Yaylacık (183,40 kuruş), Kayalar (167,87 kuruş), Mancılık (149,91 kuruş), Çamavşarı (128,07 kuruş) ve Habibler'in (128,43 kuruş) hane başına düşen genel ortalama kuruş kıymetinin altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak on köyde tarla dönümlerinin gelirlerle orantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Balya kazasının dağlık ve engebeli bir kaza olması, günümüzde tarım faaliyetinde çalışacak genç nüfusun az olması, miras yolu ile parçalanan topraklar ve ekonomik şartlar nedeniyle tarım arazilerinin hane ihtiyaçlarını karşılamaması, tarım faaliyetlerinin 1840 yılına göre azaldığının göstermektedir. Günümüzde yetiştirilen ürünler içerisinde buğday, arpa, nohut, mısır çoğunluktadır. Bu ürünler kuru tarım olup genellikle köylerin geçim kaynağı olan hayvancılık için ekilmektedir.

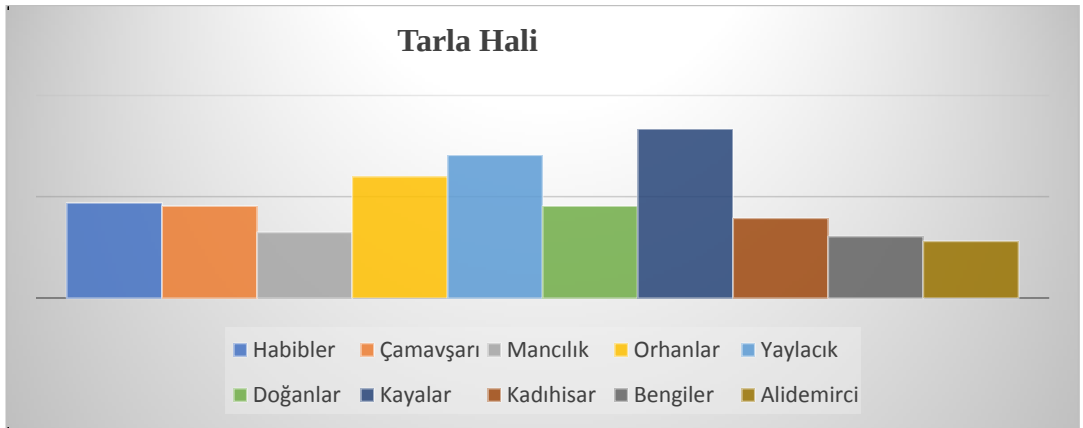
⁷ ML. VRD. TMT. Nr.05114, s.3.

Şekil 2.3: Mezru Tarla

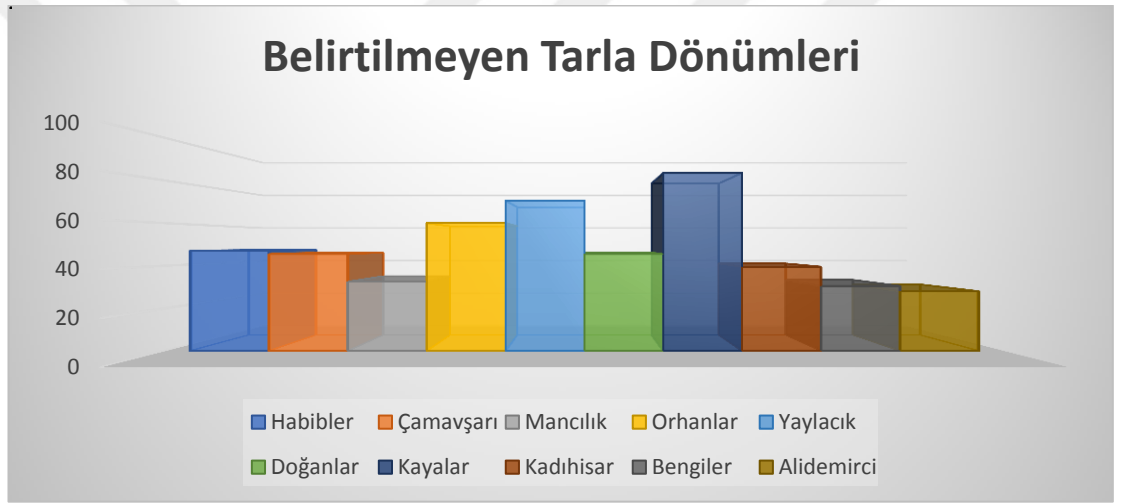
Mezru ve hali tarlaların oranları tarım ekonomisini ortaya koyması açısından önemlidir. Fakat defterlerde hangi tarım arazilerinin ekildiği dair bir bilgi yer almamaktadır. Tarlalar hali ve mezru olarak belirtilmiştir. Fakat bazı tarlaların hali mi mezru mu olup olmadığı belirtilmemiştir.

On köyün tarım arazisinde 3.408,5 dönüm tarla mezru olarak verilmiştir. 6.161 dönüm araziye sahip olan on köy %55 oranında mezru araziye sahiptir. En fazla tarla dönümüne sahip Kayalar köyüdür. Fakat mezru tarla oranı %11,38 ve hali tarla oranı %14,32'dir. Hali tarla oranı, mezru tarla oranına göre fazladır. Mezru tarla oranı %17,57 ile en fazla Orhanlar köyündedir. Ardından sırasıyla %11,38 ile Kayalar, %11,11 ile Kadıhisar, %9,97 ile Alidemirci, %9,76 ile Doğanlar, % 8,83 ile Yaylacık, %8,56 ile Bengiler, %8,30 ile Habibler, %7,80 ile Çamavşarı ve %6,65 oran ile Mancılık köyleri yer almaktadır.

Şekil 2.4: Hali Tarla

Hali arazi nadasa bırakılan tarlalardır. Toprakların nadasa bırakılmasının amacı verimliliği arttırmak, toprağı su ve mineraller bakımından zenginleştirmektir. Arazilere düşen yağış miktarının az olması arazilerin verimliliğini azaltmıştır. Bu sebeple özellikle kuru tarım bölgelerinde nadas işlemi yapılmaktadır. Bir yıl boş bırakılıp gelecek yıl toprağın işlenmesi arazi gelirlerinin her yıl değişmesine yol açtığı gibi boş olan arazilerin işlendiğini de göstermektedir. Çamavşarı köyünde hali arazi belirtilmemiştir. Aynı şekilde Habibler köyünde de 5 dönüm arazi hali olarak verilmiştir. Çalışma alanı olan on köyde toplam 6.161 dönüm arazinin 2.150,5 dönümü nadasa bırakılmıştır. Mezru tarla dönümü %55 iken hali tarla dönümü %35'dir.

Şekil 2.5: Belirtilmeyen Tarla Dönüm

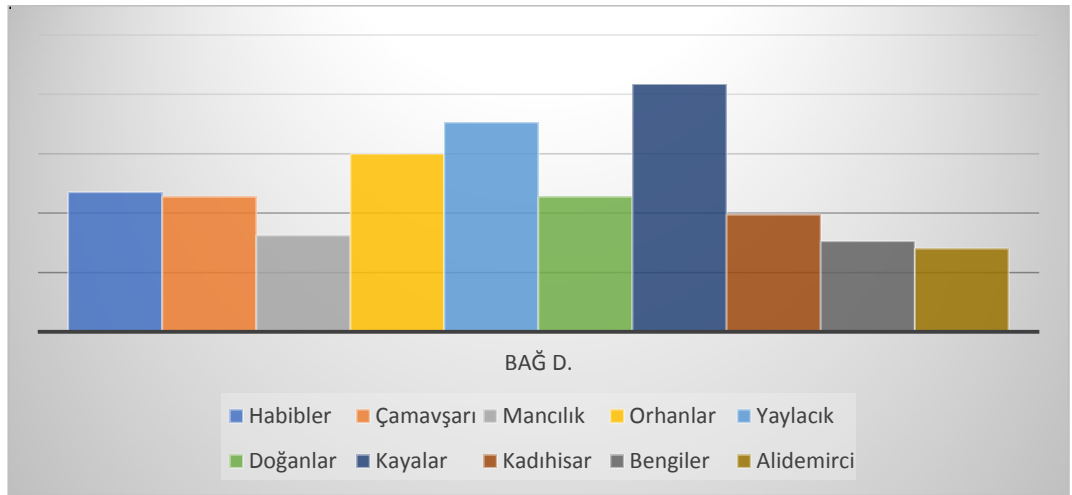
Temettuât defterlerinde hanelerin tarlaları mezru veya hali olarak belirtilmeyen tarla dönümleri kaydedilmiştir. On köyde 594 dönüm tarlanın mezru ya da hali olduğu belirtilmemiştir. Belirtilmeyen dönümlerin defterlerde herhangi bir isimle yer almaması arazilerin nadasa bırakıldığı, ormanlık alan veya verimsiz araziler olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kullanılmayan ya da boş bırakılan araziler için defterlerde herhangi bir açıklama yapılmadığı için net bir şey söylemek mümkün değildir.

1.1.1. Bağcılık

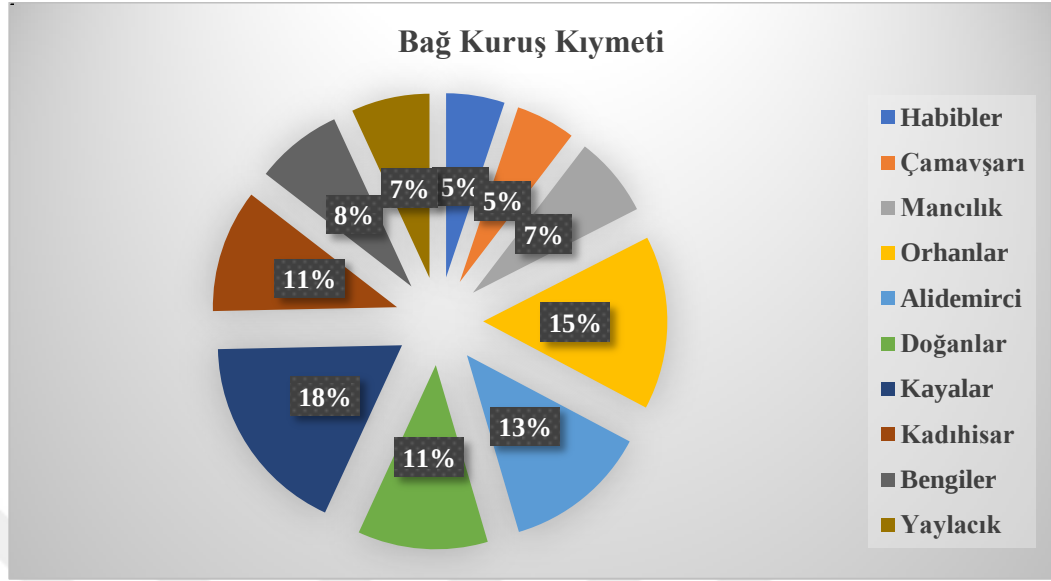
Osmanlı Devleti'nde ziraatı yapılan tarım ürünleri içerisinde bağcılık önemli bir yer tutmaktadır. Bağın yetiştirme şartlarının kolay olması nedeniyle hemen hemen her bölgede yetiştirilmiştir.

Tablo 2.2: Bağ Dönüm ve Kuruşları

Köyler	Hane Sayısı	Bağ Dönüm	Ortalama Bağ Dönümü	Bağ Gelir Kuruş	Ortalama Bağ Gelir Kuruşu
Habibler	51	49	0,96	7.180	140,78
Çamavşarı	52	46,5	0,89	6.885	132,40
Mancılık	59	32,5	0,55	4.875	82,62
Orhanlar	100	61	0,61	9.150	91,5
Alidemirci	74	70,5	0,95	10.560	142,70
Doğanlar	64	45,5	0,71	6.880	107,5
Kayalar	132	83,5	0,63	12.520	94,84
Kadıhisar	50	39,5	0,79	5.990	119,8
Bengiler	43	30,5	0,70	4.500	104,64
Yaylacık	47	28,5	0,60	4.140	88,08
Toplam	672	487	0,72	72.680	108,15

Şekil 2.6: Bağ Dönüm

Şekil 2.7: Bağ Kıymeti

Tablo 2.2’de köylerde yer alan bağlar verilmiştir. On köyde ortalama bağ dönümü 0,72’dir. En fazla bağa sahip olan Kayalar ve Alidemirci köyüdür. Ardından sırasıyla Orhanlar, Habibler Çamavşarı, Doğanlar, Kadıhisar, Mancılık, Bengiler ve Yaylacık köyleri yer almaktadır. En fazla bağ dönümü sadece Alidemirci köyünde bir hanede 3,5 dönüm olarak kaydedilmiştir. Evlek⁸ olarak verilen bağlar bir dönüm olarak verilen bağlara oranla fazladır. Bir evlek 70-80 kuruş arasında olup bir bağ dönümünün kıymeti 100-150 kuruştur.

Köylerde ikamet eden dul hatunlarında bağ arazisine sahip olduğu görülmektedir. Bu araziler Habibler, Çamavşarı, Yaylacık ve Orhanlar köyündedir. Balya kazasının genel olarak dağlık ve engebeli olması tarım arazilerinde çeşitliliği etkilemiştir. Her haneye kişi başına 0,72 bağ dönümü düşmektedir. Her hanenin ortalama bir evlek dönüm bağa sahip olduğu söylenebilir. Bu durum bizlere her hanenin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bağcılık yaptığını göstermektedir.

⁸ Evlek, bir tarlanın tohum atılmadan önce sabanla derin bir iz yapılarak bölünen dört kısımdan biri, dönümün dörtte birlik arazi ölçüsüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.lugatim.com/s/evlek> (25.12.2021)

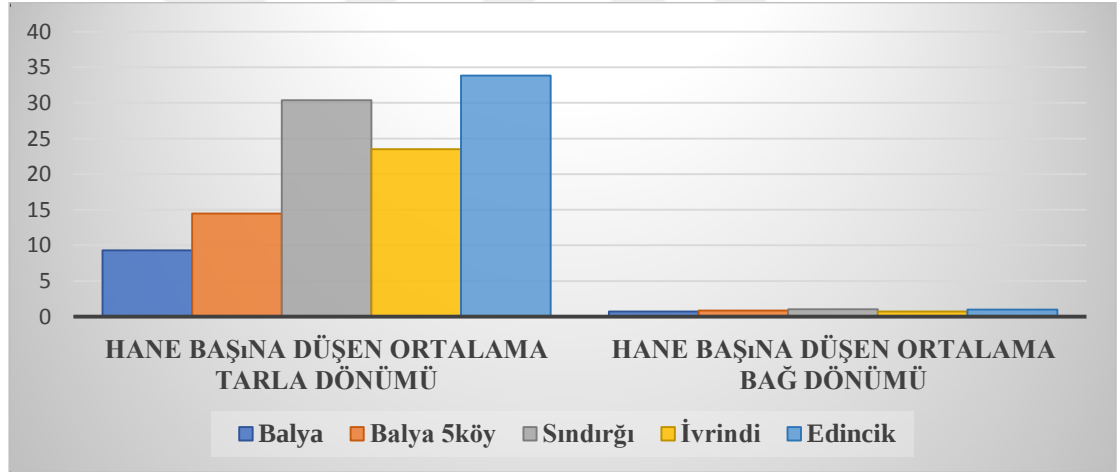
Tablo 2.3: Tarla ve Bağları Olmayan Haneler

Köyler	Tarla	Bağ
Habibler	3	8
Çamavşarı	9	8
Mancılık	5	7
Orhanlar	10	17
Alidemirci	9	7
Doğanlar	7	10
Kayalar	13	23
Kadıhisar	-	8
Bengiler	1	4
Yaylacık	4	7
Toplam	61	99

Tablo 2.3’te bağ ve tarlanın olmadığı köylerin sayısal değeri verilmiştir. Bazı hanelerde hem tarla hem de bağın olmadığı görölmektedir. Bu hanelerin geçim kaynağı hayvancılıktır. Fakat hayvancılık içinde tarım arazilerinin önemli bir yeri vardır. Tarlası olmayan hanelerin geçim kaynağı hayvancılık olsa da bu hanelerin hayvan sayıları azdır. Bağcılık için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Bağcılık çoğu hanede yarım dönüm yapılmakta ve bu hanelerin ekonomik durumunu etkilememektedir. Yapılan saha çalışmasında edinilen bilgiler neticesinde tarım arazilerinde kuru tarımın yapıldığı ve ekilen biçilen ürünlerin de hanelerin temel geçim kaynağı olan hayvancılığa yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bağcılık ise günümüzde de ekonomik bir faaliyet olmaktan ziyade hanelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmaktadır.

Tablo 2.4: Balya ve Çevre Kazalarda Tarla ve Bağlar

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy ⁹	Sındırgı (1840) ¹⁰	İvrindi (1840) ¹¹	Edincik (1845) ¹²
Hane Sayılar	672	672	2.751	1.408	810
Tarla Dönüm	6.161	9.725	83.289,5	33.100	27.400,5
Hane Başına Düşen Ortalama Tarla Dönümü	9,16	14,47	30,27	23,50	33,82
Bağ Dönüm	487	573	2.804.125	1.028	823
Hane Başına Düşen Ortalama Bağ Dönümü	0,72	0,85	1,01	0,73	1,01

Şekil 2.8: Balya ve Çevre Kazalarda Tarla ve Bağların Ortalama Dönümleri

⁹ Nihal Demirarslan, “Temettuat Defterlerine Göre Balya Kazası Şamlı, Ilıca, Danişmend, Evciler, Akbaş ve Koyuneri Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, Balıkesir, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s.45,46 vd.

¹⁰ Murat Bektaş, “9192 Numaralı Temettuat Defterine Göre Sındırgı Kazası’nı Sosyo-Ekonomik Durumu” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.88,89 vd.

¹¹ Arzu Dünder, “XIX. Yüzyıl Ortalarında İvrindi’nin Sosyo-Ekonomik Durumu (8276 Nolu Temettuat Defterine Göre), **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.68,69 vd.

¹² Işıl Tekmen, “Temettuat Defterine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Edincik’in Sosyal ve Ekonomik Durumu” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015, s.61,62 vd.

Yukarıdaki hesaplamalar yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur hane sayısının fazla olduğu defterlerde hayvanat ve emlakların sayıca çok olduğudur. Net verilere ulaşabilmek için hane başına düşen ortalama veriler önemlidir.

Balya kazasının Habibler, Çamavşarı, Mancılık, Orhanlar, Alidemirci, Doğanlar, Kayalar, Kadıhisar, Bengiler ve Yaylacık köyleri çalışma konusu iken ve aynı kaza içerisinde olan Şamlı, Ilıca, Danişmend, Evciler, Akbaş ve Koyuneri köyleri Demiraslan tarafından çalışılmıştır. Bu sebeple Balya kazası, hem iki ayrı çalışma olarak hem de on altı köy olarak incelenecektir. Balya kazasının on altı köyünün toplamda 15.886 dönüm tarla arazisi mevcut olup hane başına düşen tarla dönümü 11,81'dir. Balya kazasının arazi yapılarının dağlık ve engebeli olması arazi kullanımını kısıtlamıştır. Bağlar hane başına iki defterde de yarım dönüm olarak kaydedilmiştir. On altı köyün toplam bağ dönümü 1.055,5 olup hane başına 0,78 dönüm bağ düşmektedir. İki defter karşılaştırıldığında tarla ve bağların aynı seyirde olduğu görülmektedir. Coğrafi yapıları birbirine benzerlik gösteren on altı köyde diğer arazi çeşitleri içerisinde yer alan çayır, bostan, dut ve zeytin üretimi benzerlik göstermektedir. Dutluk her iki defterde de aynı seyirde devam ederken zeytin, bostan ve çayır Demiraslan'ın çalışmasında bostan 99 dönüm ve çayır 27 dönüm olarak kaydedilmiştir. Balya kazasının on köyde çayır sadece Alidemirci köyünde 12 dönüm, bostan ise dört köyde 4 dönüm olarak verilmiştir. Zeytin de aynı şekilde Demiraslan'ın çalışma alanında sadece Şamlı ve Akbaş köyünde 580 olarak kaydedilirken Balya kazasına ait on köyde 228 olarak kaydedilmiştir. Arazi çeşitleri, aynı kazadaki köylerde yetiştirilen ürünler ve miktarları benzerlik göstermektedir.

İvrindi ile Balya birbirine komşu kazalardır. İvrindi kazasında 1.408 hane yer almaktadır. Bu hanelerin toplam tarla dönümü 33.100 olup 10.218'i mezru, 22.882'si ise halidir. İvrindi kazasının coğrafi yapısını yüksek kesimler, dağ etekleri ve ovalık kısımlar oluşturmaktadır. Bu sebeple, İvrindi merkezinin yanı sıra köylerinde de arazi ve ürünler farklılık göstermektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere hali tarlanın mezruya oranla fazla olması arazi yapısındaki farklılığı ortaya koymaktadır. Balya'da olduğu gibi İvrindi kazasında da her hanenin kendi ihtiyacını karşılayacak toprağı bulunmaktadır. İvrindi'de Bağlar 1.028 dönüm, zeytin 1.030 olarak kaydedilmiştir. Balya kazasının on

altı köyü ve İvrindi kazasında bağcılık ve zeytincilik aynı seyrinde devam etmektedir. Defterlerde dut, bostan ve çayır kaydedilmemiştir.

Sındırgı kazasında 2.751 hane olup toplam tarlası 83.289,5 dönümdür. Hane başına düşen ortalama tarla dönümü 30,27'dir. Sındırgı kazasında bulunan ovalarda tarım alanları fazla iken kazanın iç kesimlerinin dağlık ve engebeli olması tarım alanlarını sınırlamıştır. Bağcılık diğer kazalara oranla Sındırgı'da fazladır. Hane başına 1 dönüm bağ düşmektedir.¹³ Sındırgı¹⁴ ve İvrindi¹⁵ kazasında bir dönüm bağ 25-60 kuruş arasındadır. Fakat Balya kazasının defterlerinde bir bağın ortalama kuruşu 100-150 kuruştur. Defterlerde genellikle kuruş kıymetleri birbirine yakın oranlarda verilmişse de Sındırgı ve İvrindi'de verilen kuruş kıymetleri, Balya kazasında evlek kuruş kıymeti ile yakındır. Sındırgı kazasında az olmakla birlikte bostan, orman ve boya tarlası da mevcuttur.

Edincik kazası, Temettuat defterinde toplamda 810 hane yer almaktadır. Edincik kazasında 27.400,5 dönüm tarla bulunmaktadır. Tarlaların 14.895'i mezru, 10.738'i halidir. Hane başına düşen ortalama tarla 33,82 dönümdür. Edincik kazasının coğrafi yapısı tarıma elverişlidir. Diğer kazalardan farklı olarak Edincik, 1845 defterlerinde 1.287,5 dönüm kiralınmış, 480 dönümde kiraya verilmiştir. Bağcılık Edincik kazasında önemli geçim kaynaklarından. Kazada toplam 823 dönüm ekili bağ bulunmaktadır. Hane başına 1 dönüm bağ düşmektedir. Edincik kazasında zeytin ve ipek böcekçiliği de önemli gelir kaynaklarından. 9.975 adet zeytin ağacı bulunan kazada ipek böcekçiliği için kullanılan arazi 788,5 dönümdür.

Balya kazası ve komşu kazaların arazi dağılımı, yetiştirilen ürünler benzerlik göstermektedir. Fakat coğrafi şartların elverişli olduğu yerlerde çeşitliliğin fazla olması ile arazilerden önemli bir gelir elde edilmiştir. Kazalarda genel olarak bağcılık, zeytin, dut ve bostan kar sağlamakdan ziyade hane ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Fakat Edincik kazasında zeytin ve dutluklardan önemli gelir elde edilmiştir. Hane başına düşen ortalama tarla dönümleri en fazla 33,82 ile Edincik kazasındadır. Ardından

¹³ Murat Bektaş, "9192 Numaralı Temettuat Defterine Göre Sındırgı Kazası'nı Sosyo-Ekonomik Durumu" **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.88,89 vd.

¹⁴ **BOA. ML. VRD. TMT. Nr.09192.**

¹⁵ **BOA. ML. VRD. TMT. Nr. 8276.**

sırasıyla Sındırgı 30,36, İvrindi 23,50, Demiraslan'ın çalışma alanı olan altı köy 14,47 ve son Balya kazasının on köyü 9,16 dönümdür.

1.1.1.1. Diğer Arazi Çeşitleri

Tablo 2.5: Emlak Çeşitlerinde Yer Alan Diğer Araziler

Köyler	Zeytin Eşcarı	Dut Bahçesi	Bostan	Çayır
Habibler	63	-	-	-
Çamavşarı	72	-	-	-
Mancılık	20	1,5	1	-
Orhanlar	1	2	-	-
Ali Demirci	20	-	1	12
Doğanlar	12	-	-	-
Kayalar	-	-	2	-
Kadıhisar	-	-	-	-
Bengiler	-	-	-	-
Yaylacık	-	-	-	-
Toplam	188	3,5	4	12

Bağ ve tarla dışında en çok üretilen ürün zeytindir. Zeytin ılıman iklim şartlarında yetişen bir tarım ürünüdür. 1840 yılında Alidemirci, Çamavşarı, Mancılık, Doğanlar, Habibler ve Orhanlar köylerinde zeytinciliğin yapıldığı görülmektedir. Çamavşarı ve Habibler köyünün diğer köylere göre daha ılıman bir iklime sahip olması zeytinciliğin en fazla yapılan yer olmasına sebep olmuştur. Alidemirci köyünde hane 6'da Edremit kazasında 100 zeytin eşcarı yazılmıştır.¹⁶ Çalışma alanı içerisindeki köylerde günümüzde zeytinciliğin yapılmadığı görülmektedir.

Dut bahçeleri sadece Mancılık ve Orhanlar köyünde 3,5 dönüm olarak yer almaktadır. Yine defterlerde yer alan bir diğer emlak çeşidi de bostandır. Bostan

¹⁶ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.05114, s.3.

Kayalar, Alidemirci ve Mancılık köyünde toplam 4 dönümdür. Defterlerde son olarak çayır sadece Alidemirci köyünde 12 dönüm olarak yer almaktadır.

Tablo 2.6: Emlak Çeşitlerinde Yer Alan Diğer Arazi Kıymetleri

Köyler	Zeytin Kıymeti	Dut Kıymeti	Bostan Kıymeti	Çayır Kıymeti
Habibler	960			
Çamavşarı	1.080			
Mancılık	300	350	100	
Orhanlar	1.000	400		
Alidemirci	300		250	475
Doğanlar	180			
Kayalar			200	
Toplam	3.820	750	550	475

Tablo 2.6’da zeytin, dut, bostan ve çayırın kuruş kıymeti verilmiştir. Defterlerde kayıtlı olan kadın hanelerinde zeytin sadece Habibler köyünde kaydedilmiş ve kıymeti 900’dür. Temettuât defterlerinde zeytin kıymeti 15-20, bostan 75-150, çayır 20-25 son olarak dut bahçesinin kıymeti 100-200 kuruş arasındadır.

Temettuât defterlerinde tarla ve bağ dışında kaydedilen çayır, bostan, dut ve zeytin önemli gelir kaynakları değildir. Bu durumda hanelerin ekonomik kazanç sağlamaktan ziyade kendi ihtiyaçlarını karşılamak için ettikleri söylenebilir.

1.2. Değirmenler ve Dükkânlar

Emlak arazileri içerisinde son olarak gayrimenkuller yer almıştır. 1840 Temettuât defterinde gayrimenkuller sadece değirmen ve dükkân olarak kaydedilmiştir. Aşağıdaki tabloda hanelerde bulunan gayrimenkuller verilmiştir.

Tablo 2.7: Değirmenler ve Dükkânlar

Köyler	Bab Değirmen	Nısf-ı Değirmen	Demirci Dükkânı
Habibler	-	-	-
Çamavşarı	1	2	-
Mancılık	1		-
Orhanlar	2		1
Ali Demirci	-	-	-
Doğanlar	2	-	-
Kayalar	1	-	-
Kadıhisar	-	-	-
Bengiler	2	-	-
Yaylacık	-	-	-
Toplam	9	2	1

Çalışma alanına ait köylerde 2 nısf-ı, 9 bab değirmeni ve 1 adet demirci dükkânı kaydedilmiştir. Tabloda belirtilenler dışında Alidemirci köyünde farklı karyelerde kaydedilmiş 1 bab ve 3 adet nısf-ı değirmen vardır. Bunlar Kaza karyesinde 1 adet bab değirmeni, Çalovası karyesinde 1 adet nısf-ı değirmen, soğanbükü nam mahallesinde 1 adet nısf-ı değirmen ve Akbaş karyesinde 1 adet nısf-ı değirmen kaydedilmiştir.¹⁷ Günümüzde çalışma alanı köyleri arasında Mancılık köyünde bir değirmen kalıntısı ve dibek taşına rastlanılmıştır. Gayrimenkuller içerisinde 1 adet demirci dükkânı kaydedilmiştir. Sadece Orhanlar köyünde kaydedilen demirci dükkânı 1960 yılına kadar

¹⁷ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.05114, s.3

uygulamalı eğitim vererek varlığını koruyabilmiştir.¹⁸ Fakat günümüzde kalıntısına rastlanmamıştır.

Gayrimenkuller olarak kaydedilen değirmen ve demirci dükkânı emlak gelirleri içerisinde kaydedilmiştir. Değirmene sahip olan hanelerin gelirleri diğer hanelere oranla daha yüksektir. Buna örnek olarak; Orhanlar köyü Temettuât defterinde değirmeni olan Tımar Sipahisinin geliri de diğer hanelere göre fazladır. Yine Alidemirci köyü hane 6'da farklı kazalarda dâhil olmak üzere dört değirmen kaydedilmiştir. Bu hanenin de geliri diğer hanelere göre yüksektir.

Temettuât defterlerinde tarlalarda ekili-dikili ürünlerin ismi ve çeşidi yer almamaktadır. Köylerde bulunan değirmenler arpa, buğday, mısır, nohut, çavdar gibi değirmenlerde işlenen tarım ürünlerinin ekildiğini göstermektedir.

Tablo 2.8: Gayrimenkullerin Kıymeti

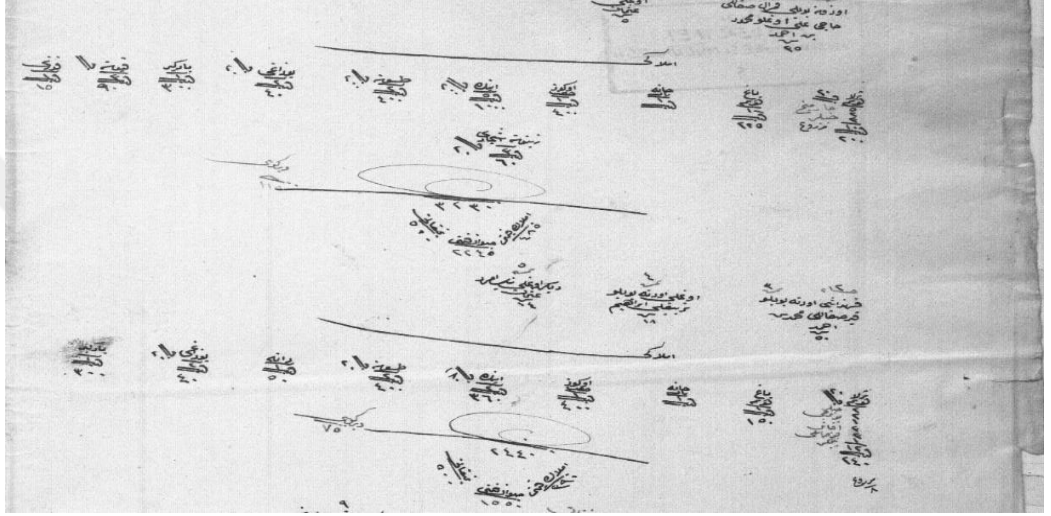
Köyler	Bab Değirmen Kıymeti	Nısf-ı Değirmen Kıymeti	Demirci Dükkânı Kıymeti
Çamavşarı	1.500	2.000	
Mancılık	2.000		
Orhanlar	3.500		600
Doğanlar	3.500		
Kayalar	500		
Bengiler	2.500		
Toplam	13.500	2.000	600

Gayrimenkullerin kuruş kıymeti tablo 2.8'de verilmiştir. Değirmenler en fazla gelire sahip gayrimenkuller içerisinde yer almaktadır. Bab değirmeninin kıymeti 500-2.000, nısf-ı değirmen 2.000 ve demirci dükkânının kıymeti 600 kuruştur. Defterlerde yer alan nısf-ı değirmen yarım değirmen olup ve değirmen sahibi kişinin yarı hissesine sahip olduğu anlamındadır.

¹⁸Nevin Demirel, "Köyün Yerlisi" 1960 yılına kadar Orhanlar köyünde Demirci ve marangoz dükkânı ile tarım uygulamalı eğitim içerisindeyken günümüzde demirci dükkânına dair bir kalıntı kalmamıştır. (21 Ağustos 2021)

1.3. Arazi Konum Çizelgesi

Tarla arazileri defterlerde bulundukları mevkilere göre sınıflandırılmışlardır. Aşağıda verilen Habibler köyü Temettuât defteri örneğinde görüldüğü üzere tarla dönümlerinin yanında arazilerin konumları verilmiştir. Bu durum bizlere arazi sahiplerinin farklı karyelerde tarlası olduğunu göstermektedir. Aşağıda verdiğimiz çizelgelerde ise kişilerin tarlalarının bulunduğu mevkii ya da köyler belirtilmiştir.

Kaynak; BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07239, s.2.

Tablo 2.9: Habibler Köyü Tarla Arazileri

Tarla Konumları	Dönüm
Habibler	134
Çarmeli	17
Bengiler	49
Akbaş	20
Kocaeli	25
Avcılar	13
Terkelli?	12

Budhu?	25
Belirsiz	15
Topraksız Hane	3

Tablo 2.10: Çamavşarı Köyü Tarla Arazileri

Tarla Konumları	Dönüm
Avşar	290
Çarmeli	4
Boyalık	13
Belirtilmeyen	22
Topraksız Hane	9

Tablo 2.11: Alidemirci Köyü Tarla Arazileri

Tarla Konumları	Dönüm
Mustafa Ağa Tımarı	533,5
İsmail Ağa Tımarı	8,5
Bahkesirli İsmail Tımarı	5
Kendi Tımarı	115
Turblu Tımarı	28
Kaza Karyesi	1,5
Pazar Karyesi	1,5

Belirtilmeyen	80
Topraksız Hane	9

Tablo 2.12: Mancılık Köyü Tarla Arazi Konumları

Tarla Konumları	Dönüm
Topraksız Hane	187

Tablo 2.13: Orhanlar Köyü Tarla Arazileri Konumları

Tarla Konumları	Dönüm
Topraksız Hane	9

Tablo 2.14:Doğanlar Köyü Tarla Arazi Konuları

Tarla Konumları	Dönüm
Has	71,5
Köy tımarı	608
Ma'den Karyesi	8
Belirsiz	16
Topraksız Hane	6

Tablo 2.15: Kayalar Köyü Tarla Arazi Konumları

Tarla Konumları	Dönüm
Turblu	545,5
Cebeci	348
Budhu?	79
Belirsiz	118,5
Topraksız Hane	13

Tablo 2.16 : Kadıhisar Köyü Tarla Arazi Konumları

Tarla Konumları	Dönüm
Mustafa Ağa Tımarı	138
Has	458
Belirsiz	32
Topraksız Hane	1

Tablo 2.17: Bengiler Köyü Tarla Arazi Konumları

Tarla Konumları	Dönüm
Habibler	44
Has	334
Çarmeli	99
Budhu?	5

Mukata	4
Belirsiz	10
Topraksız Hane	1

Tablo 2.18: Yaylacık Köyü Tarla Arazi Konuları

Tarla Konumları	Dönüm
Has	381
Doğanlar	5
Merş?	21
Merş? Tımarı	2
Belirsiz	15
Topraksız Hane	4

XVII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde Tımar Sisteminin klasik yapısı ve işlevi değişmeye başlamış özellikle mukatalaşma süreci sonucunda askeri ve idari işlevlerini kaybetmiştir. XIX. yüzyılın başlarında Tımar sistemi, devleti ayakta tutan temel kurumlardan biri olma özelliğini kaybetmiş bulunuyordu. Ancak Tımar sisteminin ve sipahiler henüz ortadan kalkmamıştı. Bu durum devlet adamlarının net bir politikasının olmadığını, Tımar sisteminin aşama aşama değiştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. XIX. yüzyılda özellikle Anadolu'da geniş topraklar tımar alanı olarak korunuyor, hatta orduta hem tımarı hem de maaş geliri bulunan pek çok kimse bulunuyordu. 1831 yılından itibaren Tımar sistemi ve Sipahilik bazı eyaletlerde kaldırılarak İltizam sistemine başlandı.¹⁹ Fakat sipahiler uzun süre ellerinde bulunan topraklar üzerinde mülkiyet hakkı iddia etmişlerdir. Bu şekilde miri topraklar, Tımar

¹⁹ Hacı Veli Aydın, "Tımar Sisteminin Kaldırılması Süreci Ve Bazı Değerlendirmeler" **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi**, S.12, C.12, 2001, s.75,76 vd.

sipahilerinin tutumuyla mülk arazisi konumuna gelmiştir. Bu duruma karşılık Tanzimat Fermanı ile dirlikleri elinden alınan kişilere toprakları karşılığında maaş bağlanmıştır.²⁰

Arazi konum tablolarında 1840 yılında henüz Balya kazasında Tımar %30 araziye karşılık gelmektedir. Fakat bu toprakların birer Tımar arazisi olduğunu göstermemektedir. Arazilerin geçici ya da bir mevki ismi olarak da kullanılabilir. Çizelgelerde tımar adı ile anılan araziler arasında kişi adı ile yer alan arazilerde mevcuttur. Örneğin, Alidemirci köyünde “Kendi Arazisi”²¹ olarak geçen 115 dönümlük arazi Mustafa Ağa’ya aittir. Ayrıca tarlaların arazi konumlarında en fazla dönüme sahip arazi de Mustafa Ağa’ya aittir. Köylerin arazi konumlarında Alidemirci köyünde 533,5 dönüm Mustafa Ağa tımarı, 8,5 dönüm İsmail Ağa tımarı, 5 dönüm Balıkesirli İsmail tımarı ile 28 dönüm Turblu tımarı mevcuttur. Doğanlar köyünde 608 dönüm Köy tımarı, Kadıhisar köyünde 138 dönüm Mustafa Ağa tımarı ve Yaylacık köyünde Merş? tımarı 2 dönüm olarak kaydedilmiştir. 1840 Balya kazasına ait on köyde toplam arazi dönümü 6.146 dönümdür. Bunun içerisinde 1.438 dönümü tımar arazisi olarak kaydedilip %30’unu karşılamaktadır.

Balya kazasının bağlı olan Şamlı, Ilıca, Danişmend, Evciler, Akbaş ve Koyuneri köyleri olmak üzere toplamda 6 köyden oluşan Demiraslan’ın²² çalışmasında arazi konum çizelgesinde Tımar arazisi belirtilmemiştir. Fakat Temettuât defterleri incelendiğinde Akbaş köyünde Kocaeli tımarı 1 dönüm ve Akbaş tımarı 206 dönüm kaydedilmiştir.²³ Danişmend köyünde ise 31 dönüm Vakıf tımarı, 8 dönüm Cebeli tımarı ve 12 dönüm Kardelli Tımarı kaydedilmiştir. 6 köyün toplam tarla dönümü 9.725 dönüm olup 275 dönümü tımar arazisidir. Şamlı²⁴, Ilıca²⁵, Evciler²⁶ ve Koyuneri²⁷ köylerinin Temettuât defterlerinde tımar arazisi kaydedilmemiştir.

Defterlerde yer alan Has araziler ise derecelerine göre vezirlere, beylerbeyine vs. büyük devlet memurlarına verilen toprakları ihtiva etmektedir.²⁸ Tarla konum

²⁰ Erdal Celal Sumaytaoğlu, “Osmanlıda ve Türkiye’de Tarımsal Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Uygulaması”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.38.

²¹ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.05114

²² Demiraslan, a.g.t.

²³ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7246

²⁴ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7232

²⁵ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7234

²⁶ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7236

²⁷ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7230

²⁸ Sumaytaoğlu, a.g.t., s.27,

arazilerinin Has tarla dönümleri, toplamda 1.244,5 dönüm olarak kaydedilen araziler Doğanlar köyünde 71,5 dönüm, Kadıhisar köyünde 458 dönüm, Bengiler köyünde 334 dönüm ve Yaylacık köyünde 381 dönüm has tarla arazisi mevcuttur. Bengiler köyünde 4 dönüm mukataa arazisi bulunmaktadır. Tablolarda açıklanması gereken bir başka hususta Orhanlar ve Mancılık köyünde arazi konumlarının belirtilmemiş olmasıdır.

2. HAYVANCILIK

Osmanlı Devleti'nde tarım ve hayvancılık önemli geçim kaynağıdır. Balya kazası için de bu durum geçerlidir. Hayvanların gücü ve gübresi tarımsal faaliyetlerde kullanılmış, temel gıda malzemesi olan et, süt, peynir ve yağ elde edilmiş, ayrıca hayvanların derisinden de faydalanılmıştır. Temettuât defterlerinde hayvancılıkla ilgili zengin bilgiler bulunmaktadır.

1840 tarihli Balya Temettuât defterinde de durum aynıdır. Köylerde hanelerin sahip olduğu hayvanlar cinsleri, adetleri ve kuruş kıymetleri ile verilmiştir. 1840'da köylerde büyükbaş, küçükbaş, arıcılık, yük ve binek hayvancılığı yapılmaktadır. Bu bölümde 1840 Balya Temettuât defterlerinde yer alan 10 köyün geçim kaynağı olan hayvancılığı türlerine göre ele alacağız.

2.1.Büyükbaş Hayvancılık

Tablo 2.19 : Köylerdeki Büyükbaş Hayvan Çeşitleri ve Sayısı

Köyler										
Hayvanlar	Habibler	Çamavşarı	Mancılık	Orhanlar	Alidemirci	Doğanlar	Kayalar	Kadıhisar	Bengiler	Yaylacık
Boğa	1	1	1	13	1		1			
Boğa Öküzü								20		

Buzağı	21	40					7			
Camuş	1						3			
Camuş Çift				1	15					
Camuş Danası					2					
Camuş Düvesi					6		2			
Camuş İneği					26		8			
Camuş İneği Çift					1					
Camuş Malığı					4		1			
Dana	28	50	79	82	56	176	96	55	171	106
Düve	32	35	78	88	35	17	81	37	11	7
İnek	87	101	227	244	120	8	216			
Karasığır İneği					11	1	19			
Karasığır Tosunu					4	1				

Karasığır Dütvesi					1					
Karasığır Öküzü Çift					4			9	2	2
Karasığır Danası							1			
Kısır İnek						27			70	52
Kısır Karasığır						62			12	
Kısır Sığır						8				
Sağmal İnek						30		2	83	29
Sağmal Karasığır						64		77	17	8
Sağmal Sığır						44		37	6	23
Sığır Danası						26				
Sığır İneği						9		9		
Sığır Öküzü						3		9	8	2

Şıır Öküzü Çift						37		27	26	29
Şıır Tosunu								1		
Tosun	32	31	118	129	47	81	72	35	36	14
Malak					8		4			
Öküz				2			3		4	2
Öküz Ç.	33	31	53	77	26	6	72			3
Dana ma' düve							11			
Tosun ma' düve					20		37			
Tosun ma' dana							4			
İnek ma' Buzağı							2			
İnek ma' düve					4					
İnek ma' tosun							7			
Toplam	235	289	556	636	391	600	726	318	446	277

Defterlerde kayıtlı hayvanat kuruş kıymetleri incelendiğinde her hayvan türü için sabit fiyat belirtilmemiştir. Aynı tür hayvanların içerisinde fiyat farkı olması bu hayvanların yaşları, fiziksel özellikleri ve sağlık durumları etkilemektedir. Büyükbaş

hayvanların çeşidine göre kıymetleri artmakta ve ya azalmaktadır. Bir baş ineğin kıymeti 150-200 kuruş iken tosunun 100-150, dananın 20-30, düve 80-100 ve çift öküzün 400-450 kuruş arasında değişmektedir.

Büyükbaş hayvancılığa ait yukarıda verilen bilgilerde en fazla hayvan türünü 1.003 ile inek oluşturmaktadır. Dana 899 ile ikinci sırada, tosun 595 ile üçüncü sıradadır. Dördüncü sırada 421 adet düve bulurken son olarak 301 ile çift öküz yer almaktadır. Ayrıca tabloda görüldüğü üzere köylerde oturan hane reislerinin toplamda 4.474 büyükbaş hayvanı mevcuttur.

Sıralamada ilk olarak inek yer almaktadır. İnekler defterlerde sağmal inek 144, kısır inek 149, sığır ineği 18, karasığır ineği 31, camuş ineği 34 ve inek 1.003 baş olup toplamda 5 çeşidi ile 1.379'dur. İnek etinden ve sütünden faydalanılan bir hayvan türü olduğu için hanelerin temel geçim kaynağıdır.

Sıralama içerisinde ikinci olan diğer büyükbaş hayvan danadır. Dana ineğin bir yaşında olan yavrusuna denir. Yukarıda tabloda dana 899, sığır danası 26, camuş danası 2 ve karasığır danası 1 baştır. 3 tür olarak kaydedilen dananın toplamı 928'dir.

Sıralamada üçüncü olarak tosun yer almaktadır. Tosun henüz öküz olmamış erkek danadır. Tabloda tosun 595, karasığır tosunu 5 ve sığır tosunu 1 baş olarak kaydedilmiştir. Toplamda 601 baş tosun bulunmaktadır.

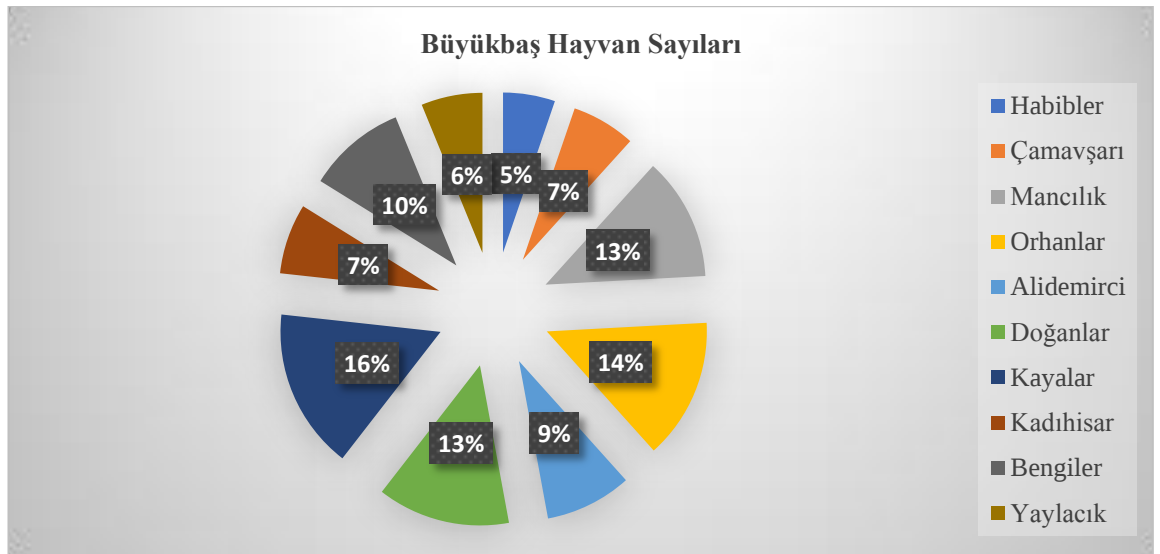
Sıralamada dördüncü sırada düve yer almaktadır. Düve doğum yapmamış inek yavrusuna denir. Tabloda düve 421, camuş düvesi 8 ve karasığır düvesi 1 baş olup toplamda 430 baş düve kaydedilmiştir.

Son olarak defterlere çift öküz kaydedilmiştir. Öküzler tarlaların sürülmesinde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca etinden ve derisinden de faydalanılmaktadır. Köylerin genelinde hemen hemen her hanede bir çift öküz rastlanılmaktadır. İstisna olarak bazı hanelerde birden fazla çift öküz bulunmaktadır. Fakat yukarıdaki tabloya bakıldığında Kadıhisar ve Bengiler köyünde çift öküz yerine çift sığır öküzü kaydedilmiştir. Çift öküz 301, çift karasığır öküzü 17, çift sığır öküzü 116, öküz 9 ve sığır öküzü 22 baş olmak üzere toplamda 485 baş öküz kaydedilmiştir.

Defterlere toplamda 29 çeşit büyükbaş hayvan kaydedilmiştir. Büyükbaş hayvan çeşitliliği her köyde aynı oranda değildir. En fazla çeşitlilik Alidemirci, Kayalar ve Doğanlar köyünde görülmektedir.

Tablo 2.20: Büyükbaş Hayvanların Kuruş Kıymetleri ve Ortalama Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Büyükbaş Hayvan Sayıları	Hane Başına Düşen Ortalama Büyükbaş Oranı	Kuruş Kıymetleri	Hane Başına Düşen Ortalama Kuruş Kıymeti
Habibler	51	235	4,60	40.530	794,70
Çamavşarı	52	289	5,55	46.080	886,15
Mancılık	59	556	9,42	95.700	1.622,03
Orhanlar	100	636	6,36	110.340	1.103,4
Alidemirci	74	391	5,28	68.720	928,64
Doğanlar	64	600	9,37	70.815	1.106,48
Kayalar	132	726	5,5	125.915	953,90
Kadıhisar	50	318	6,36	43.390	867,8
Bengiler	43	446	10,37	45.865	1.066,62
Yaylacık	47	277	5,89	31.420	668,51
Toplam	672	4.474	6,65	678.775	1.010,08

Şekil 2.9: Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Oranları

Büyükbaş hayvan sayısı en fazla Kayalar köyünde (726 baş) olmasına rağmen hane başına düşen ortalama hayvan sayısının (5,5 baş) genel ortalamadan daha azdır. Bengiler (43 hane) ve Mancılık (59 hane) köylerinin hane sayıları diğer köylere oranla az olmasına rağmen hane başına düşen ortalama büyükbaş hayvan sayıları fazladır. Bengiler köyünde hane başına düşen ortalama büyükbaş 10,37 iken Mancılık köyünde 9,42'dir. Hane başına düşen ortalama büyükbaş hayvan sayısının 6,65 baş olduğu temel alınırsa Mancılık ve Bengiler köyünde büyükbaş hayvancılığın daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Hane başına düşen ortalama kuruş kıymetleri incelendiğinde ortalama kuruş kıymetinin (1.010,08 kuruş) üstünde bir gelire sahip olan Orhanlar köyü (1.0103,4 kuruş) hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısında (6,65 baş) ortalamanın altında yer almaktadır (6,36 baş). Bu durum Orhanlar köyünün kuruş kıymeti yüksek olan büyük baş hayvanlara sahip olduğunu göstermektedir.

On köyün toplam kuruş kıymeti 678.775 ve ortalama kuruş kıymeti 1.010,03'dir. Hane başına düşen ortalama kuruş kıymeti en fazla Mancılık köyünde 1.622,03 kuruştur. İkinci olarak ise Doğanlar köyünde 1.106,48 kuruş hane başına düşmektedir. Hane başına düşen en düşük ortalama kuruş kıymeti ise 668,51 kuruş ile Yaylacık köyüne aittir.

Yapılan saha çalışmasında bölge halkının verdiği bilgiler doğrultusunda büyükbaş hayvancılığın günümüzde de devam ettiği fakat çeşitliliğin azaldığı tespit edilmiştir. Büyükbaş hayvancılıkta günümüzde ineğin sayıca fazla olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Küçükbaş Hayvancılık

Köylerde küçükbaş hayvan türleri koyun, kuzu, keçi ve oğlak olarak kaydedilmiştir. Defterlerde küçükbaş hayvanlar sınıflandırılırken sağmal (süt veren) ve kısır (üremeyen) olarak kaydedilmiştir. Küçükbaş hayvanların etinden, sütünden, deri ve yününden faydalanılmaktadır.

Küçükbaş hayvancılık meraya dayalı bir hayvancılıktır. Bu sebeple özellikle koyunculüğün ilk şartı iyi bir meraya sahip olmaktır. Keçilerde ise sürü oluşturabilme kabiliyeti koyun ve sığira göre zayıf olduğundan merada daha geniş bir otlama alanı

gereklidir. Keçilerin mera dışında kayalık alanlarda otlamaları sebebiyle diğer çiftlik hayvanlarından da ayrılmaktadır.

Tablo 2.21: Köylerde Bulunan Küçük Baş Hayvan Çeşitleri ve Sayıları

Köyler	Küçük Baş Hayvan Çeşitleri									Küçükbaş hayvanat toplamı
	Koyun	Kuzu	Keçi	Oğlak	Sağmal Koyun	Kısır Koyun	Sağmal Keçi	Kısır Keçi	Koyun ma'kuzu	
Habibler	67	37	57	25						186
Çamavşarı	50	22	131	48						251
Mancılık	112	57	216	10						395
Orhanlar	282	150	52	15		4				503
Alidemirci	230	68	89						165	552
Doğanlar	25	120	111	50	97	140	27	31		601
Kayalar	310	235	317	168	113					1.143
Kadıhisar	10	24	107	4	46	76	4	5		276
Bengiler	41	57	129	20	54	106	21	26		454
Yaylacık	38	57	5	10	36	46	30	28		250
Hayvanat Toplamı	1.165	827	1.214	350	346	372	82	90	165	4.611

Balya kazasına ait 10 köyde toplamda 4.611 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Köyler içinde en fazla Kayalar, en az Yaylacık köyünde küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Küçükbaş hayvancılıkta birinci sırada koyun, ikinci sırada keçi, üçüncü sırada kuzu ve son olarak oğlak yer almaktadır.

Birinci sırada küçükbaş hayvanlar arasında en fazla yetiştirilen %40,83 ile koyundur. Koyunlar sağmal ve kısır türleri ile defterlerde yer almıştır. Koyun 1.165 baş, sağmal koyun 346 baş ve kısır koyun 372 baş olup toplamda 1.883 baş kaydedilmiştir. Küçükbaş hayvanlar arasında en fazla yetiştirilen %40,83 ile koyundur.

İkinci sırada %31 ile keçi yer almıştır. Keçilerde aynı koyunlar gibi sağmal ve kısır olarak kaydedilmiştir. Defterlerde keçi 1214, sağmal keçi 82 ve kısır keçi 90 olup toplamda 1.386 baş kaydedilmiştir.

Üçüncü sırada kuzu %18 ile kuzu yer almaktadır. Kuzu koyunun bir yaşına kadar olan yavrusuna verilen isimdir. Kuzu defterlerde toplamda 827 baş kaydedilmiştir.

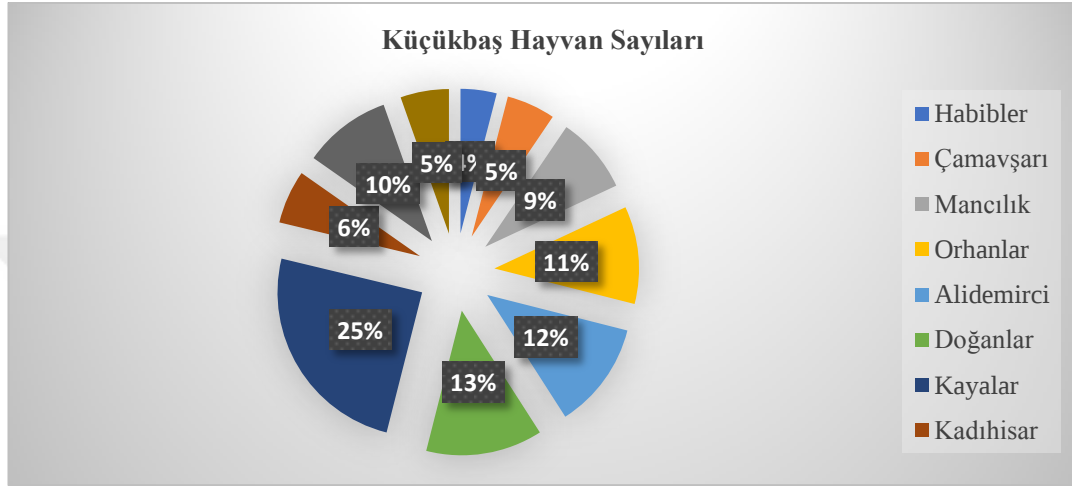
Ayrıca Alidemirci köyünde 165 baş koyun ma'kuzu kaydedilmiştir. Koyun ve kuzu değerlendirmeleri yapılırken, koyun ma'kuzu yukarıda verilen oranlara dahil edilmemiştir.

Son olarak defterlerde oğlak % 7,5 ile oğlak yer almıştır. Oğlak keçinin yavrusuna verilen isimdir. Tabloya göre dördüncü sırada yer alan oğlak toplam 350 baştır.

Tablo 2.22: Küçükbaş Hayvanların Kuruş Kıymeti ve Ortalama Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayıları	Hane Başına Düşen Ortalama Küçükbaş Oranı	Küçükbaş Hayvanların Kuruş kıymetleri	Hane Başına Düşen Ortalama Kuruş Kıymeti
Habibler	51	186	3,64	5.115	100,29
Çamavşarı	52	251	4,82	5.470	105,19
Mancılık	59	395	6,69	8.380	142,03
Orhanlar	100	503	5,03	10.575	105,75
Alidemirci	74	552	7,45	16.885	228,17
Doğanlar	64	601	9,39	16.125	251,95
Kayalar	132	1.143	8,85	21.225	160,79
Kadıhisar	50	276	5,52	8.670	173,4

Bengiler	43	454	10,55	13.750	319,76
Yaylacık	47	250	5,31	7.080	150,63
Toplam	672	4.611	6,86	113.275	168,56

Şekil 2.10: Küçükbaş Hayvan Sayıları ve Oranları

Balya'ya ait 10 köyde küçükbaş hayvanların adet kıymetleri koyun, kısır ve sağmal koyun 35-40 kuruş, keçi, kısır ve sağmal keçi 15-20 kuruş, kuzu 15-20 kuruş ve oğlak 10-15 kuruş arasında kıymet verilmiştir.

On köyde hane başına düşen ortalama küçükbaş hayvan sayısı 6,86 baştır. Bengiler (10,55 baş), Doğanlar (9,39 baş) ve Kayalar (8,85 baş) köyleri ortalamanın üstünde küçükbaş hayvana sahiptir.

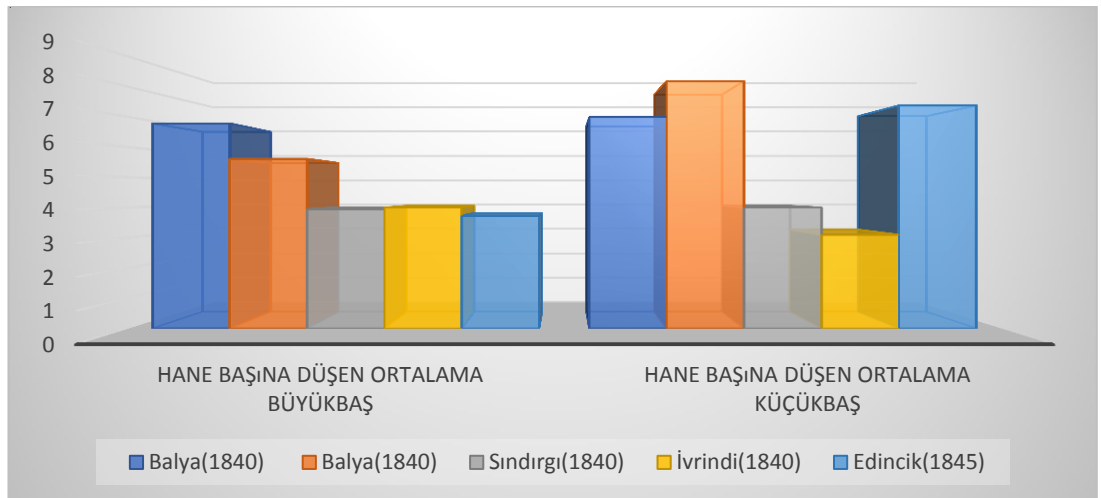
Hane başına düşen kuruş kıymeti ise 168,56 kuruştur. Bu durumda Bengiler (319,76 kuruş), Doğanlar (251,95 kuruş) ve Kadıhisar (173,4 kuruş) gelirle ortalamanın üstünde yer almaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus Kadıhisar köyü hane başına düşen ortalama küçükbaş hayvan oranı, genel ortalamanın altında iken kuruş kıymeti genel ortalamanın üstündedir. Kadıhisar köyünde küçükbaş hayvan çeşitliliğinin fazla olması, ortalama gelirinin genel ortalamanın üstünde olmasına neden olmuştur.

Hane başına düşen ortalama küçükbaş hayvan kıymeti en fazla Bengiler köyünde 319,76 kuruştur. Ardından sırasıyla 251,95 Doğanlar, 228,17 Alidemirci,

173,4 Kadıhisar, 160,79 Kayalar, 150,63 Yaylacık, 142,03 Mancılık, 105,75 Orhanlar, 105,19 Çamavşarı ve 100,29 kuruş Habibler köyüdür. Yapılan saha çalışmasında bölge halkının verdiği bilgiler doğrultusunda küçükbaş hayvancılığın günümüzde de yapıldığı fakat 1840 yılında keçi %31 ile ikinci sırada yer alırken günümüzde azaldığı ve koyun yetiştiriciliğinin fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2.23: Balya ve Çevre Kazalarda Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanat Sayıları ve Hane Başına Ortalama Hayvan Oranı

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy	Sındırgı(1840)	İvrindi(1840)	Edincik(1845)
Hane Sayılar	672	672	2.751	1.408	810
Büyükbaş Toplam Sayıları	4.474	3.770	10.841	5.640	3.027
Hane Başına Düşen Ortalama Büyükbaş	6,65	5,61	3,94	4,00	3,73
Küçükbaş Toplam Sayıları	4.611	5.502	10.994	4.377	5.973
Hane Başına Düşen Ortalama Küçükbaş	6,86	8,18	3,99	3,10	7,37

Şekil 2.11: Hane Başına Düşen Ortalama Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Oranı

Tablo 2.23 ve şekil 2.11’de Balya kazası ve komşu kazaların büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarının sayıları ve hane başına düşen ortalama oranları verilmiştir. Yüksek ve dağlık coğrafi yapıya sahip olan bölgeler tarım alanlarını sınırlandırmakla birlikte hayvancılığın gelişmesinde etkili olmuştur. Büyükbaş hayvan sayısı en fazla Sındırgı kazasındadır. Ardından Balya kazasına ait on altı köy, İvrindi ve Edincik kazaları gelmektedir. Hane başına düşen ortalama hayvan sayısı sırasıyla Balya, İvrindi, Sındırgı ve Edincik kazaları şeklindedir.

Küçükbaş hayvancılık ise en fazla Sındırgı kazasında mevcuttur. Ardından sırasıyla Balya, Edincik ve İvrindi gelmektedir. Hane başına düşen ortalama hayvan sayıları sırasıyla Balya, Edincik, Sındırgı ve İvrindi yer almaktadır. Kazalarda toplam büyükbaş hayvan sayısı 27.752, küçükbaş hayvan sayısı 31.457’dir. Bu sayısal verilere bakıldığında küçükbaş hayvan, büyükbaş hayvanlardan fazladır.²⁹

2.3. Yük ve Binek Hayvanlar

Balya’ya ait on köyün Temettuât defterinde, hayvan türleri içerisinde yük ve binek hayvanları da yer almıştır. Hayvanlardan kasıt merkep, bergir/bargir, tay, kısarak, esb ve katırdır. Yük ve binek hayvanları hem ulaşım hem de taşımacılıkta kullanıldığından dönemin şartları göz önüne alındığında bu hayvanlar büyük önem arz etmektedir. Özellikle tarımsal üretim yapan hanelerde hasatın taşınmasında kullanılmaktadır. Yük ve binek hayvanları içerisinde özellikle bergirin çift sürmede kullanıldığı da bilinmektedir. Tablo 2.24’te’ Balya kazasının on köyünde Temettuât defterlerin kaydedilen yük ve binek hayvanlarının sayısı verilmiştir.

Tablo 2.24: Yük ve Binek Hayvan Çeşitleri ve Sayıları

Köyler	Yük ve Binek Hayvanlar							Esb	Toplam
	Tay	Bergir	Kısarak	Katır	Merkeb	Merkeb ma’sıpa	Kısarak ma’tay		
Habibler	13	20	4		11				48

²⁹ Demiraslan, a.g.t., s.56,57 vd. Dünder, a.g.t., s. 78,79 vd. Bektaş, a.g.t., s.142,143 vd. Tekmen, a.g.t., s.70,71 vd.

Çamavşarı	15	16	11		13				55
Mancılık	12	2	14		31				59
Orhanlar	26	7	29		23				85
Alidemirci	14	10	17	1	49		2	3	96
Doğanlar	42	16	28	1	22				109
Kayalar	23	8	36		67		1		135
Kadıhisar	3	2	3	1	25				33
Bengiler	34	13	29		17				93
Yaylacık	18	11	11		20	1			60
Toplam	200	105	182	3	278	1	3	3	773

Temettuât defterlerinde toplam 773 yük ve binek hayvanı kaydedilmiştir. En çok yetiştirilen yük ve binek hayvanı yük taşıma kapasitesi ve güçlü olması nedeniyle %36 oranı ile merkebtir. Bunu sırasıyla %26 ile tay, %23,54 ile kısarak, %13,60 ile bergir izlemektedir. Ayrıca köylerde 3 baş katır, 3 adet esb ve 1 baş da sığa yer almaktadır.

Balya kazasına bağlı on köyde bergir, kısarak, tay ve katırın toplam sayısı en fazla Kayalar köyünde 135 baştır. Diğer köylerde sırasıyla Doğanlar 109 baş, Bengiler 93 baş Alidemirci 96 baş, Orhanlar 85 baş, Yaylacık 60 baş, Mancılık 59 baş, Çamavşarı 55 baş, Habibler 48 baş ve Kadıhisar köyünde 33 baş olarak kaydedilmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ulaşım ve taşımacılıkta kullanılan modern araçlar yük ve binek hayvanların yerini almıştır. Bu nedenle çalışma alanı içinde bulunan köylerde yük ve binek hayvanları her köyde birkaç tane vardır.

Tablo 2.25’te yük ve binek hayvanlarının toplam kuruş kıymeti ile hane başına düşen ortalama oranları verilmiştir.

Tablo 2.25: Yük ve Binek Hayvanlarının Kuruş Kıymeti ve Hane Başına Düşen Ortalama Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Toplam Yük ve Binek Hayvan Sayısı	Hane Başına Düşen Ortalama Yük ve Binek Hayvan Oranı	Kuruş Kıymeti	Hane Başına Düşen Ortalama Kuruş Kıymetleri
Habibler	51	48	0,94	9.370	183,72
Çamavşarı	52	55	1,05	11.600	223,07
Mancılık	59	59	1	8.050	136,44
Orhanlar	100	85	0,85	13.170	131,7
Alidemirci	74	96	1,29	14.680	198,37
Doğanlar	64	109	1,70	16.005	250,07
Kayalar	132	135	1,02	20.940	158,63
Kadıhisar	50	33	0,66	4.460	89,2
Bengiler	43	93	2,16	11.690	271,86
Yaylacık	47	60	1,27	7.380	157,02
Toplam	672	773	1,15	117.345	174,62

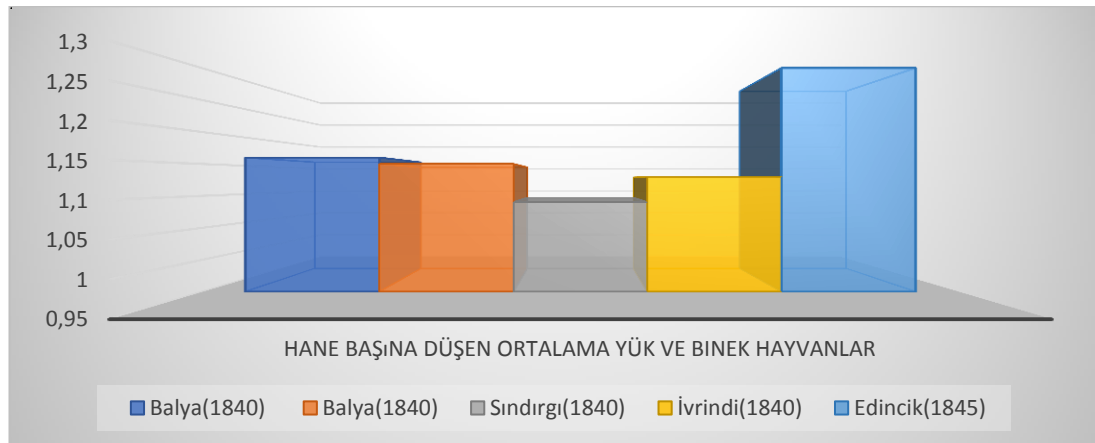
Temettuât defterinde hayvanların kuruş kıymetleri genel olarak aynı seyrinde devam etmektedir. Merkeb 80-100 kuruş arası, bergir 250-350, tay 50-150, kısarak 150-250 ve katır 300-400 kuruş arasında kıymet verilmiştir.

Köylerin hane başına düşen ortalama yük ve binek hayvanı oranı 1,15 baştır. Buna göre; Bengiler (2,16 baş), Doğanlar (1,75 baş), Alidemirci (1,29 baş) ve Yaylacık (1,27 baş) köyleri genel ortalamanın üstünde hane sayısına sahiptir.

Köylerin hane başına düşen ortalama gelir kıymeti 174,62 kuruştur. Bengiler (271,86 kuruş), Doğanlar (250,07 kuruş), Çamavşarı (223,07 kuruş) Alidemirci (198,37 kuruş) ve Habibler (183,72 kuruş) hane başına düşen ortalama kuruş kıymetinde genel ortalamanın üstünde bir gelire sahiptir. Çamavşarı ve Habibler köyünde hane başına düşen ortalama yük ve binek hayvan sayısı genel ortalamanın altındayken hane başına düşen kuruş kıymetinde genel ortalamanın üstünde bir gelire sahiptir. Bu durum kıymet değeri yüksek olan bergir gibi hayvanların fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Köylerin hane sayıları dikkate alındığında ortalama her haneye bir binek hayvanın düştüğü görülmektedir. Tarım faaliyetlerinde ve taşımacılıkta kullanılan yük ve binek hayvanları dönem itibariyle köylerde önemli bir yere sahiptir.

Tablo 2.26:Balya ve Çevre Kazalarda Yük ve Binek Hayvanat Sayıları ve Hane Başına Ortalama Hayvan Oranı

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy	Sındırgı (1840)	İvrindi (1840)	Edincik (1845)
Hane Sayılar	672	672	2.751	1.408	810
Yük ve Binek Hayvanlar	773	777	3.015	1.592	1.056
Hane Başına Düşen Ortalama Yük ve Binek	1,15	1,15	1,09	1,13	1,30

Şekil 2.12: Yük ve Binek Hayvanların Hane Başına Ortalama Oranı

Tablo 2.26 ve şekil 2.12’de üç kaza ve dört çalışmada yer alan yük ve binek hayvanlarının sayıları ve hane başına düşen ortalama oranları verilmiştir. Çalışma alanı kaza ve köylerde yük ve binek hayvanları dönemin şartları gereği büyük önem arz etmektedir. Özellikle temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılık bu kazalarda hemen hemen her hanenin bir binek hayvanı vardır. Yük ve binek hayvanları içerisinde yer alan deve Sındırgı ve Edincik kazalarında kaydedilirken, Balya ve İvrindi kazalarına ait Temettuât defterlerinde deve kaydedilmemiştir.³⁰

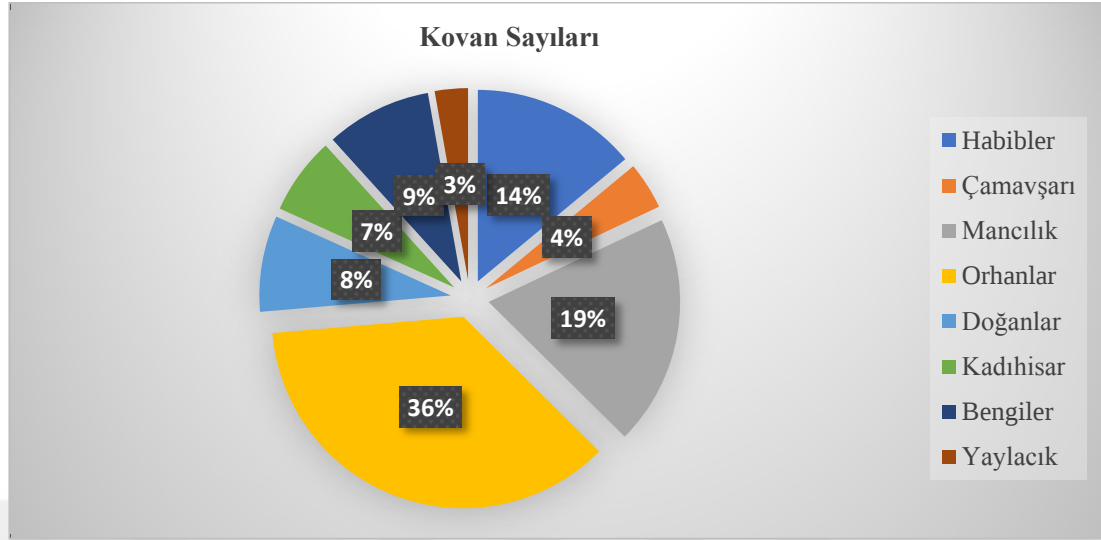
2.4. Arıcılık

Toprağa bağlı olmadan az bir sermaye ile yapılan arıcılık uygun iklim ve bitki çeşitliliğine sahip olan bölgelerde yapılan önemli bir ekonomik faaliyettir. 1840 yılı Balya kazasına bağlı on köyün Temettuât defteri incelendiğinde hanelerde kayıtlı arı kovanı adedi, kovanların kuruş kıymetleri ve toplam kuruş kıymetlerinin kaydedildiği görülmektedir. Köylerde bulunan kovan sayıları, hane başına düşen ortalama oranları ve hane başına düşen kuruş kıymeti aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.27: Köylerde Bulunan Kovan Sayıları ve Hane Başına Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Kovan Sayıları	Hane Başına Ortalama Kovan	Kovan Kıymeti	Hane Başına Düşen Ortalama Kovan Kıymeti
Habibler	51	105	2,05	905	17,74
Çamavşarı	52	30	0,57	405	7,78
Mancılık	59	146	2,47	1.590	26,94
Orhanlar	100	272	2,72	4.235	42,35
Doğanlar	64	61	0,95	925	14,45
Kadıhisar	50	49	0,98	815	16,3
Bengiler	43	67	1,55	1.000	23,25
Yaylacık	47	21	0,44	535	11,382
Toplam	466	751	1,61	10.410	22,33

³⁰ Demiraslan, **a.g.t.**, s.59,60 vd. Dünder, **a.g.t.**, s. 90,91.vd .Bektaş, **a.g.t.**, s.154,155 vd. Tekmen, **a.g.t.**, s.75,76 vd.

Şekil 2.13: Kovan Sayısı ve Oranları

En fazla arıcılık Orhanlar köyünde olup toplamda 272 kovandır. Ardından sırasıyla Mancılık 146, Habibler 105, Bengiler 67, Doğanlar 61, Kadıhisar 49, Çamavşarı 30 ve Yaylacık köyünde 21 arı kovanı vardır. Temettuât defterlerinde Alidemirci ve Kayalar köyünde arı kovanı kaydedilmemiştir. Bu sebeple 8 köyün toplam hane sayısına göre ortalamaları ele alınacaktır. Arı kovanlarının kıymeti 15-20 kuruş arasındadır.

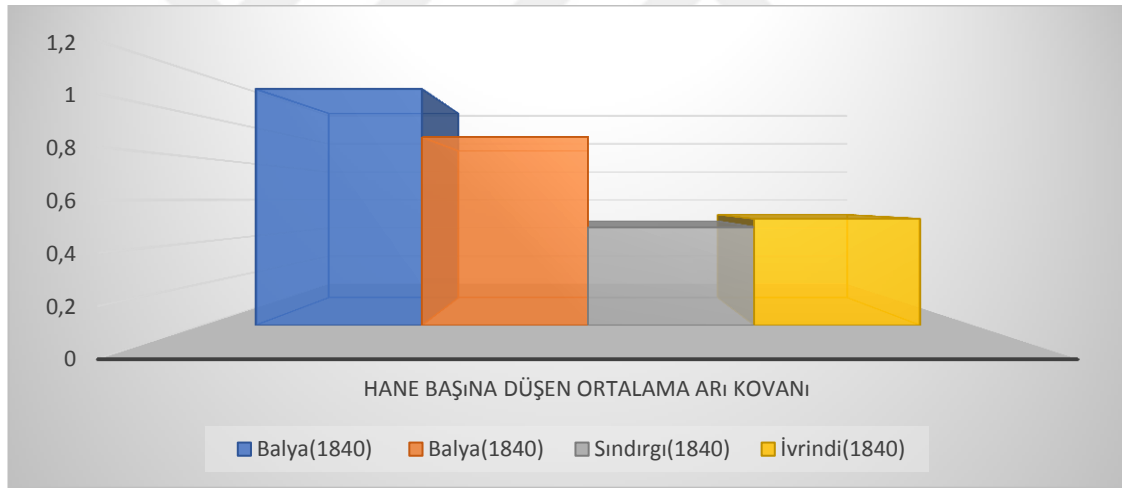
Tablo 2.27 ve şekil 2.13'ün verilerine göre 8 köyde hane başına 1,61 kovan düştüğü görülmektedir. Orhanlar (2,72 adet), Mancılık (2,47 adet) ve Habibler (2,05) köylerinde hane başına düşen ortalama kovan sayısı genel ortalamanın üstündedir. Hane başına düşen ortalama arı kovanı kuruş kıymetinin ise 22,33 kuruştur. Buna göre Orhanlar (42,35 kuruş), Mancılık (29,94 kuruş) ve Bengiler (23,25 kuruş) köyleri hane başına düşen ortalama kuruş kıymetleri genel ortalamanın üstündedir. Tablodaki veriler incelendiğinde hane başına düşen ortalama arı kovanı sayısı genel ortalamanın üstünde olan Habibler köyü, hane başına düşen ortalama kovan kuruş kıymetinde genel ortalamanın altında bir gelire sahiptir. Ayrıca hane başına düşen ortalama kovan kıymetinde genel ortalamanın altında kovan sayısına sahip olan Bengiler köyü, hane başına düşen ortalama kovan kıymetinde genel ortalamanın üstünde bir gelire sahiptir. Bu durum arı kovanlarının verimliliğinden kaynaklanmaktadır.

Yapılan saha çalışmasında elde edilen bilgilere göre arıcılık günümüzde hanelerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olup gelir getiren ekonomik

faaliyetler içinde yer almamaktadır. Köylerde genel olarak arıcılık 3-5 hanede yapılmaya devam etmektedir. Fakat Çamavşarı köyünde arıcılık faaliyetleri diğer köylere oranla fazladır.

Tablo 2.28: Balya ve Çevre Kazalarda Hane Başına Ortalama Arı Kovanı Oranı

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy	Sındırgı(1840)	İvrindi(1840)	Edincik(1845)
Hane Sayılar	466	672	2.751	1.408	810
Arı Kovanı	751	608	1.308	721	-
Hane Başına Düşen Ortalama Arı Kovanı	1,61	0,90	0,47	0,51	-

Şekil 2.14 : Hane Başına Ortalama Arı Kovanı Oranı

Tablo 2.28 ve şekil 2.14’te Balya ve çevre kazalarında toplam arı kovanları ve hane başına düşen ortalama oranları verilmiştir. Sındırgı kazasında 1.308 kovan, İvrindi kazasında ise 721 kovan kaydedilmiştir. İki kazanın hane başına düşen ortalama kovan sayısı 0,51 kovandır. İkinci olarak hane başına düşen ortalama kovan sayısı Balya kazalarındadır. Demiraslan’ın çalışma alanı içerisindeki köylerin hane başına 0,90 kovan ve Balya kazasına ait on köyde 1,61 kovan hane başına düşmektedir.³¹ Edincik kazasında ise arı kovanı kaydedilmemiştir.

³¹ Demiraslan, a.g.t., s.60 vd. Dünder, a.g.t., s. 95., Bektaş, a.g.t., s.163,164 vd.

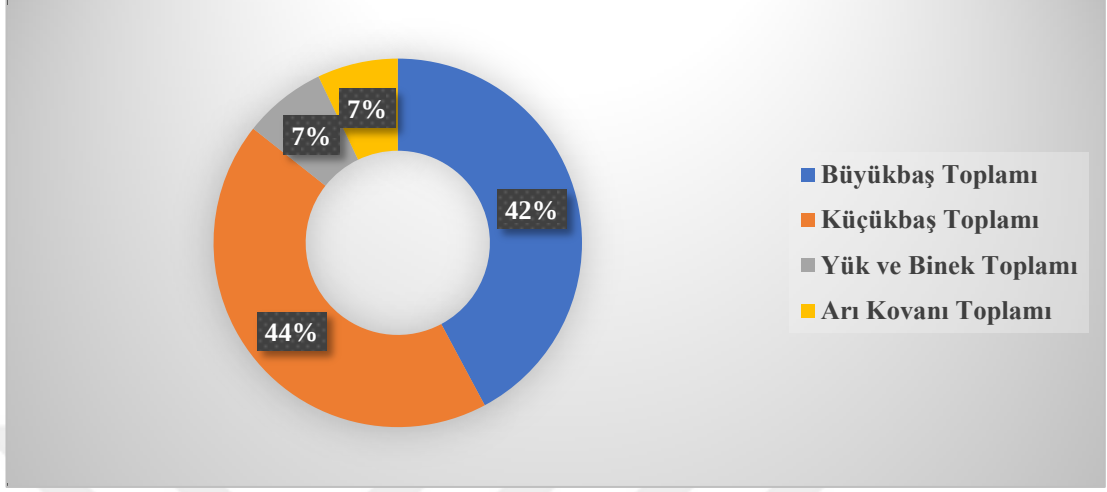
Tablo 2.29: Hayvansız Hane Sayıları

Köyler	Hayvansız Hane Sayıları
Habibler	2
Çamavşarı	5
Mancılık	-
Orhanlar	2
Alidemirci	1
Doğanlar	2
Kayalar	9
Kadıhisar	3
Bengiler	4
Yaylacık	1
Toplam	29

Tablo 2.29’da hayvanatı olmayan haneler verilmiştir. On köyde 29 hanenin hayvanatı yoktur. Bu haneler genelde geliri hiç olmayan ya da geçimini küçük bağ ve tarlalardan sağlamaktadırlar.

Tablo 2.30: Hayvan Türlerinin Toplam Sayısı

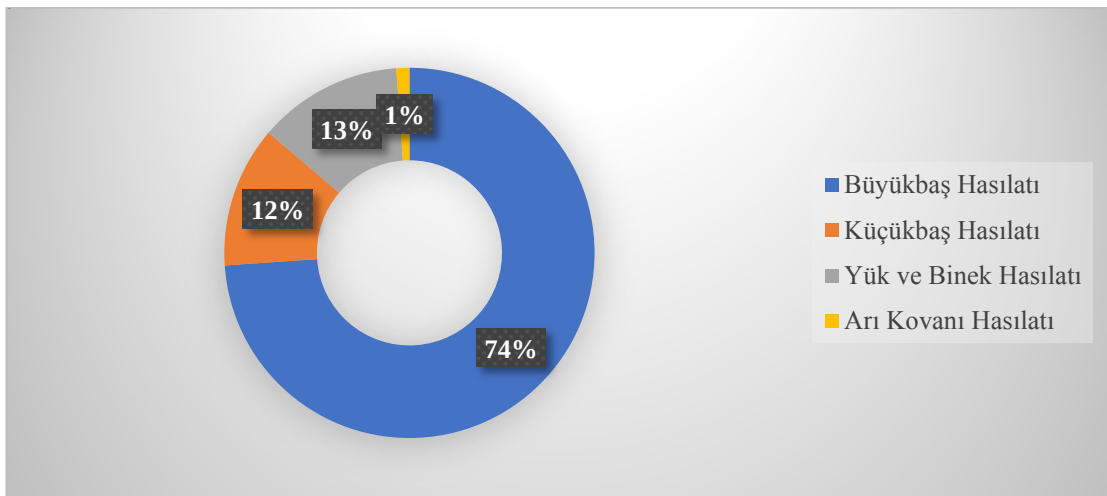
Büyükbaş Toplamı	Küçükbaş Toplamı	Yük ve Binek Toplamı	Arı Kovanı Toplamı	Toplam
4.474	4.611	772	751	10.608

Şekil 2.15: Hayvan Türlerinin Toplamı

Tablo 2.31: Hayvan Hasılatlarını Toplam Sayısı

Büyükbaş Hasılatı	Küçükbaş Hasılatı	Yük ve Binek Hasılatı	Arı Kovanı Hasılatı	Toplam
678.775	113.275	115.845	10.410	918.305

Şekil 2.16: Toplam Hayvanat Kuruş Kıymeti

Balya'ya ait 10 köyün büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayılarına göre büyükbaş hayvanların toplamı 4.474 baş iken, küçükbaş hayvanların toplamı 4.611 baştır. Bu veriler küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinden az bir farkla fazla olduğunu göstermektedir. On köyde hane başına düşen hayvan sayısı 15,78, ortalama kuruş kıymeti ise 1.366,52 kuruştur. Hane başına düşen hayvan sayısı ve ortalama kuruş kıymetlerine bakıldığında, temel geçim kaynaklarının hayvancılığa dayandığı buradan da anlaşılmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde en fazla kuruş kıymetini ise büyükbaş karşılamaktadır.

3. GELİR-VERGİ İLİŞKİSİ

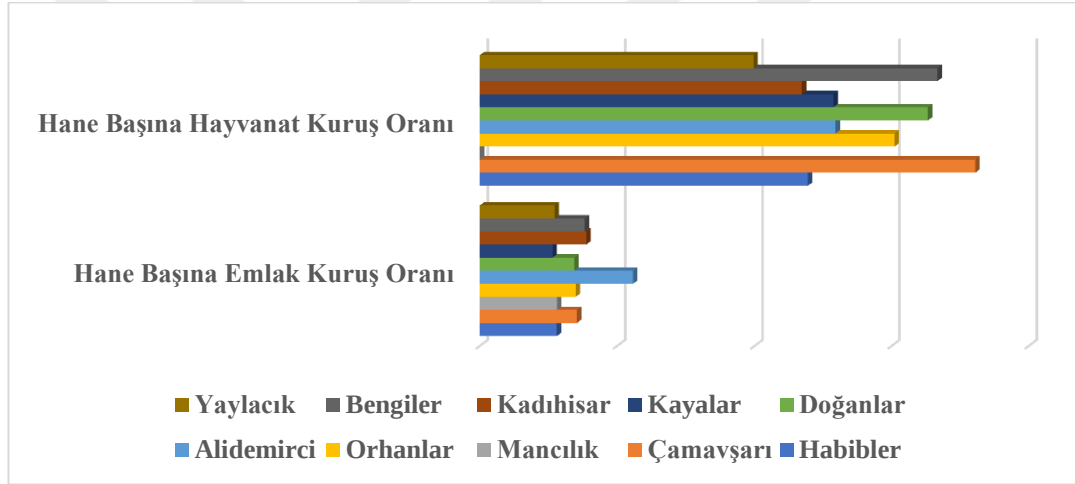
Hane reislerinin sahip olduğu emlak ve hayvanlardan oluşan toplam servet ve bu servetlerin toplamından hareketle, köylerin iktisadi yapısı hakkında genel bir değerlendirme yapılabilir. Defterlerde köylerin toplam emlak, hayvan, gelir ve vergileri kaydedilmiştir. Fakat bu toplamlarda zaman zaman yanlışlıkların yapıldığı görülmektedir. Örneğin Orhanlar köyü Temettuât defterinde toplam servetlerde hane 4'de 20 kuruş eksik yazılmışken hane 22'de 10 kuruş fazla yazılmıştır.³² Bu yanlış hesaplamalar birçok hanede görülmektedir.

Tablo 2.32: Köylere Ait Emlak ile Hayvan Gelirlerinin Toplam Kıymeti ve Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Toplam Emlak Kuruşu	Hane Başına Emlak Kuruş Oranı	Toplam Hayvanat Kuruşu	Hane Başına Hayvanat Kuruş Oranı
Habibler	51	14.290	280,19	60.895	1.194,01
Çamavşarı	52	18.365	353,17	61.605	1.804,71
Mancılık	59	16.570	280,84	114.190	1.935,42,
Orhanlar	100	34.850	348,5	151.015	1.510,15
Alidemirci	74	41.236	557,25	95.830	1.295

³² BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07230, s.22,24.

Doğanlar	64	21.993	343,64	104.460	1.632,18
Kayalar	132	34.890	264,31	169.885	1.287
Kadıhisar	50	19.350	387	58.635	1.172,7
Bengiler	43	16.420	381,86	71.645	1.666,16
Yaylacık	47	12.760	271,48	46.785	995,42
Toplam	672	230.725,5	343,34	934.945	1.391,28

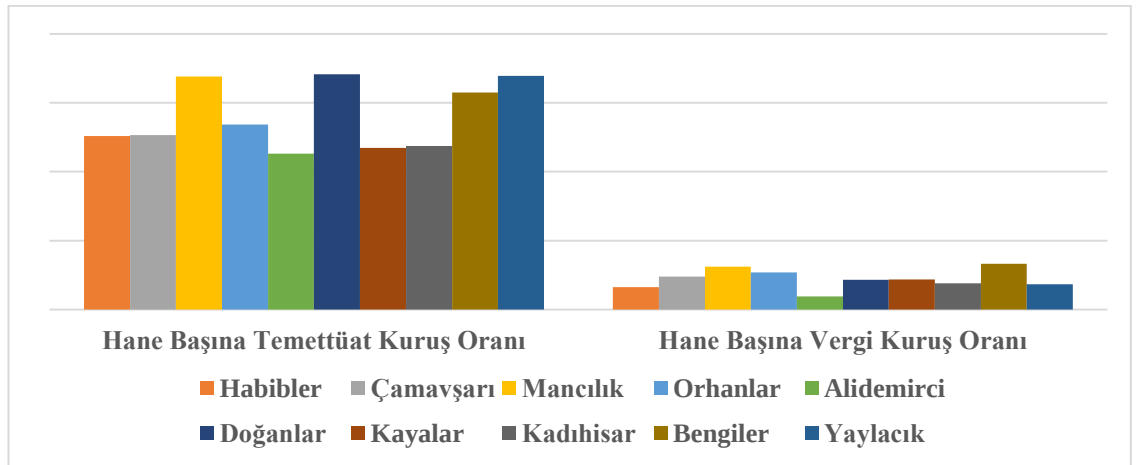
Şekil 2.17 : Köylerin Toplam Kıymetlerinin Hane Başına Düşen Emlak ve Hayvanat Kuruş Oranları

Temettuât defterlerinde her hanenin mal varlıkları tek tek kaydedildikten sonra sayımı yapılan hanenin sonunda emlak ve hayvanatın toplamı yazılmıştır. Defter sonunda ise tüm hanelerin, Temettuât, vergi, emlak ve hayvanat toplam kuruşu yazılmıştır. Defter sonunda ise köylerin emlak ve hayvanat değerleri beraber yazılmıştır. Defter sonunda verilen emlak-hayvanat toplamı ile emlak ve hayvanat hesaplamaları arasında farklılıklar vardır. On köyün toplam emlak kıymeti 230.725,5 kuruş, hayvanat kıymeti 934.945 kuruş, toplam emlak ve hayvanat kıymeti ise 1.165.812,5'dir. Defter sonu emlak-hayvanat toplamı 1.216.812,5 kuruştur. Fakat Bengiler köyü Temettuât defterinin son sayfasının eksik olmasından dolayı emlak ve hayvanat toplamı defter

sonu toplamına eklenerek hesaplanmıştır. Defter sonu ve hesaplamalar arasında 51.000 kuruş fark vardır. Fakat bunun nedeni tespit edilememiştir.

Tablo 2.33: Köylere Ait Temettuât ile Vergi Toplamı ve Oranları

Köyler	Hane Sayısı	Toplam Temettuât	Hane Başına Temettuât Kuruş Oranı	Vergi Kuruşu	Hane Başına Vergi Kuruş Oranı
Habibler	51	25.700	503,92	3.325	65,19
Çamavşarı	52	26.350	506,73	4.984	95,84
Mancılık	59	39.900	676,27	7.478	126,74
Orhanlar	100	53.700	537	10.926	109,26
Alidemirci	74	33.450	452,02	2.819	38,09
Doğanlar	64	43.700	682,81	5.447	85,10
Kayalar	132	61.900	468,93	13.279	100,59
Kadıhisar	50	23.750	475	3.710	74,2
Bengiler	43	27.100	630,23	5.642	131,20
Yaylacık	47	31.860	677,87	3.452	73,44
Toplam	672	367.410	546,74	61.062	90,86

Şekil 2.18: Köylerin Toplam Kıymetlerinin Hane Başına Düşen Emlak ve Hayvanat Kuruş Oranları

1840-1841 yılı Temettuât defterlerinde hanelerin vergi kısmında önceden ödemekle yükümlü oldukları senelik vergiler yer almıştır. 1840 yılı Temettuât defterlerine göre Balya kazasının on köyünde vergi hususu hakkında bilgi verilmemiştir. Kişilerin kazançlarını tarım veya hayvancılıktan mı yoksa gayrimenkullerden mi olup olmadığı hakkında bir bilginin olmaması gelir ve vergi ilişkisini belirlememizi zorlaştırmaktadır.

Balya kazasına bağlı on köyün Temettuât defterlerinde tüm hanelerin emlakları, hayvanları, Temettuât ve vergileri yazıldıktan sonra defter sonunda toplamı verilmiştir. Defter sonunda verilen Temettuât ve vergi toplamı ile hesaplanan veriler arasında farklılıklar vardır. Defterlerde yer alan on köyün toplam Temettuâtı 318.985 olması gerekirken, defter sonu Temettuâtı 367.410 verilmiştir. Defter sonu Temettuât ile hesaplamalar arasında 48.425 fark vardır.

Vergiler defter sonunda 93.914,5 kuruş hesaplamada ise 61.062 kuruştur. Defter sonu ile hesaplamalar arasında 32.852,5 kuruş fark vardır. Bu fark, toplamalarda yapılan yanlışlıklardan kaynaklanabileceği gibi bazı sayfaların hasar görmesinden³³ ya da eksik sayfaların olmasından kaynaklanmaktadır.³⁴ Bu sebeplerden dolayı net rakamlara ulaşmak zordur.

Tablo 2.34: Vergi Veren ve Muaf Olan Haneler

Köyler	Hane Sayısı	Vergi Veren Haneler	Vergi Vermeyen Haneler	Vergiden Muaf Olanlar	Belirtilmeyen
Habibler	51	44	7	1	6
Çamavşarı	52	44	8	-	8
Mancılık	59	52	7	2	5
Orhanlar	100	85	15	5	10
Alidemirci	74	55	19	13	6

³³ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07248, s.21.

³⁴ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07248, s.36.

Doğanlar	64	49	15	4	11
Kayalar	132	105	27	5	22
Kadıhisar	50	39	11	3	8
Bengiler	43	37	6	2	4
Yaylacık	47	37	10	7	3
Toplam	672	547	125	42	83

Tanzimat döneminde herkesin kazancı oranında vergi vermesi sağlanarak vergide adalet ve eşitliği sağlamak amaçlanmıştır. 1840-41 yıllarında tutulan Temettuât defterlerinde, defterin tutulduğu tarihten bir önceki sene hanelerden alınan vergi miktarları yazılmıştır. Balya kazasına bağlı on köyde toplam 672 hanede vergi veren sadece 547 hane vardır. Vergi veren haneler %81,39 iken vergi vermeyen haneler %18,60 oranına sahiptir. Eğer hanelerde vergi vermesine engel bir durum varsa kısa açıklamalar ile belirtilmiştir. Vergiden muaf olan haneler genellikle meslek, maddi durum ve yaşlarına göre belirlenmiştir. Vergiden muaf olan 42 hanenin açıklamaları şu şekilde defterlerde yer almaktadır. Habibler; muhtar, Mancılık; hatib ve kethüda, Orhanlar; çoban, hatib, imam, tımar sipahisi (2), Alidemirci; muhtar (2), çoban (2), demirci (2), hatib, mukayyed, fakir, hizmetkar, sağır, talebe-i ulum, Asakar-i şahane, Doğanlar; Kethüda, hatib, imam, muhtar, Kayalar; muhtar (2), imam, hatib, merkur, Kadıhisar; muhtar, kethüda, bekar, Bengiler; muhtar, yetim, Yaylacık köyünde demirci, fakir, imam, sabi, hatib, muhtar ve ihtiyar vergiden muaf olarak kaydedilmiştir.

Fakat bazı haneler herhangi bir gerekçeye bağlı olmadan vergiden muaftır. Herhangi bir kazancı olmayan ya da mal varlığı az olan hanelerin vergileri yazılmadığı gibi geliri yüksek olan hanelerinde vergileri belirtilmemiştir. Yüksek gelirli hanelere örnek olarak; Mancılık köyünde 11.700 kuruş gelire sahip hanenin vergisi yazılmamış ve vergi kısmında belirtilmemiştir. Aynı köyde toplam geliri 1.845 kuruş olan bir

hanenin vergisi, herhangi bir açıklama olmadan yazılmamıştır.³⁵ Fakat vergiler bir önceki senelere ait olduğu için az gelirli ya da geliri yüksek hanelerin vergi vermemelerinin sebebini 1840 Temettuât defterlerine göre belirlememiz mümkün olmayacaktır.

Tablo 2.35:Balya Kazası ve Çevre Kazaların Toplam Emlak ve Hayvanat Kuruşu

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy	Sındırgı(1840)	İvrindi(1840)
Emlak	230.725,5	324.861	809.037,8	509.371
Hane Başına Düşen Emlak Kuruşu	343,34	483,42	294,05	361,76
Hayvanat	934.945	728.911	1.431.748,5	1.225.395
Hane Başına Düşen Hayvanat kuruşu	1.391,28	1.084,68	520,44	870,30

Balya kazası ve çevre kazaların emlak ile hayvanat toplam kuruş kıymetleri tablo 61’de verilmiştir. Sındırgı kazası 2.751 hane olup hane başına düşen ortalama emlak 361,76 kuruş ve hane başına düşen hayvanat 870,30 kuruştur. Dört çalışma alanı içerisinde Sındırgı kazası %43,17 emlak ve %33,13 hayvanat ile en fazla kuruş kıymetine sahiptir.

İvrindi kazası çalışmasında toplam emlak ve hayvanat kuruşu verilmemiştir. Arşivden İvrindi Temettuât³⁶ defteri incelenerek 22 köyün toplam emlak ve hayvanat kıymetleri hesaplanarak tabloya eklenmiştir. Her köyün sonunda verilen emlak, hayvanat, Temettuât, vergi ve toplam servetleri ile defter sonunda verilen veriler, birbiri ile uyusmamaktadır. Köylere ait Temettuât defterlerinin sonunda verilen toplam kuruş kıymetleri hesaplanarak tabloya eklenmiştir. İvrindi kazasında 22 köye ait defterde toplam 1.408 hane kayıtlıdır. Hane başına düşen emlak 361,76 kuruş, hane

³⁵ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.07230, s.45,50.

³⁶ BOA. ML. VRD. TMT. Nr.8276.

başına düşen toplam hayvanat 870,30 kuruştur. Dört çalışma alanı içerisinde İvrindi kazası %27,18 emlak ve %28,35 hayvanat ile Sındırgı kazasından sonra en yüksek kuruş oranına sahiptir.

Demiraslan'ın çalışması olan Balya kazasının altı köyünde ise hane başına düşen emlak 483,42 kuruş, hane başına düşen hayvanat ise 1.084,68 kuruştur. Kazaya ait 6 köy, toplam emlakın %17,33'üne, hayvanatın ise %16,86'sına sahiptir. Balya kazası tek defter olarak değerlendirildiğinde on altı köyün toplam emlakı 555.586,5 kuruş, hane başına düşen emlakı 413,38 kuruştur. On altı köyün toplam hayvanatı 1.663.856 kuruş, hane başına düşen hayvanatı 1.237,98 kuruştur. İki defterin birleştirilmesindeki amaç Balya kazasına ait köylerin genel değerlendirmesini yapmaktır. Üç kazanın emlakının yüzdelik oranları sırasıyla; Sındırgı %43,17, Balya %29,64 ve İvrindi %27,18'dir. Balya kazası çalışmaları ayrı ele alındığında çalışılan altı köyün emlakı %17,33 olup, üçüncü sırada yer alırken çalışma alanı içerisinde on köyün toplam emlakı %12,31 olup, dört kaza içerisinde en az orana sahiptir.³⁷

Kazaların toplam hayvanat kuruş kıymetlerinde dört köyün yüzdelik oranında %33,13 ile Sındırgı ilk sırada yer almaktadır. Ardından sırasıyla İvrindi (%28,35), Çalışma alanına ait Balya kazasının on köyü (21,63) ve Demiraslan'ın çalışma sahasındaki Balya kazasının altı köyü (%16,86) en az hayvanat oranına sahiptir. Balya kazası tek defter olarak değerlendirildiğinde toplam hayvanat 1.663.856 kuruş ve hane başına düşen hayvanat 1.237,98 kuruştur. Hayvanat yüzdelik oranında ise %88,78 ile üç kazada en fazla yüzdeliğe sahiptir.

Tablo 61'de üç kaza ve dört çalışma alanında Sındırgı kazası 2.751 hane, İvrindi kazası 1.408 hane, Demiraslan'ın çalışma alanı içerisindeki Balya kazasının altı köyü 672 hane ve çalışmaya konu olan Balya kazasının on köyü toplam 672 hanedir. Balya kazası iki çalışmada 1.344 hane olarak değerlendirildiğinde en az haneye sahip kaza olmasına rağmen hayvanat yüzdesinin (%88,78) fazla olduğu tespit edilmiştir.

³⁷ Demiraslan, a.g.t.. Dünder, a.g.t., Bektaş, a.g.t

Tablo 2.36:Balya Kazası ve Çevre Kazaların Temettuât ile Vergi Kuruşu

Köyler	Balya(1840)	Balya(1840) 6 Köy	Sındırgı(1840)	İvrindi(1840)
Vergi	61.062	292.348,5	284.289	229.928
Hane Başına Düşen Vergi Kuruşu	90,86	435,04	103,34	163,30
Temettuât	367.410	399.521	1.196.623	1.087.218
Hane Başına Düşen Temettuât	546,74	594,52	434,97	772,17

Balya kazası ve çevre kazaların toplam Temettuât ve vergi kuruşları tablo 2.36’da verilmiştir. Balya kazasının altı köyünde 292.348,5 kuruş ve hane başına düşen ortalama vergi 435,04 kuruş ile çalışma alanı içerisindeki on köyün senelik vergisi 61.062 kuruş ve hane başına düşen ortalama vergi 90,86 kuruştur. İki defter arasında 231.286,5 kuruş vergi farkı vardır. Balya kazasına ait iki çalışmada 672 hanedir. İki defter arasında Temettuât, emlak ve hayvanat kuruşları birbirine yakın olmasına rağmen toplam vergiler arasında farkın fazla olmasının sebebi tespit edilememiştir. Kazaların vergi oranlarına bakıldığında Demiraslan’ın çalışma alanında yer alan Balya kazasına ait altı köy %33,71 ile ortalama oranın üstünde yer almaktadır. Diğer kazalar sırasıyla Sındırgı (%32,79), İvrindi (%26,55) ve çalışma alanı olan Balya kazasının on köyü (%7,04)’dür.³⁸ Defterlerde yer alan vergiler 1840-41 yılı öncesine ait olduğu için 1840 yılı verileri ile gelir-vergi ilişkisini tespit etmek mümkün değildir.

³⁸ Demiraslan, a.g.t.. Dünder, a.g.t., Bektaş, a.g.t.

SONUÇ

. Temettuât defterleri kişilerin emlak, arazi, hayvanat, kazanç ve vergileri hakkında bilgiler içermektedir. Fakat Balya kazası Temettuât defterleri biçim ve içerik olarak Nüfus defteri özelliği taşımaktadır. Hane kayıtları vergi esasına göre olmayıp hanede yaşayan ve vergi muhatabı olmayan tüm kişiler kaydedilmiştir. Balya kazasına özgü tutulan ve diğer 1840 Temettuât defterlerinde rastlanılmayan bu durum köylerin iktisadi hayatının dışında sosyo-demoşekil hayat hakkında da bilgiler vermesi açısından önemli kaynaklardır.

H.1256/M.1840 Balya kazasına tabi Habibler, Çamavşarı, Kayalar, Alidemirci, Orhanlar, Mancılık, Doğanlar, Yaylacık, Bengiler ve Kadıhisar köyleri üzerine yapılan bu çalışmada, Temettuât ve Nüfus defterleri ışığında köylerin yerleşim biriminde ortaya çıkan sosyo-ekonomik faaliyetler incelenmiştir.

Temettuât defterlerinde Balya kazasına bağlı on köyde toplam 672 hane yer almaktadır. Kazanın coğrafi özellikleri kişilerin ekonomik faaliyetlerini etkilemektedir. Köylerin ekonomisi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Fakat yetiştirilen ürünler kısıtlı olmakla birlikte köylerin ekili tarlası 3.408,5 dönüm, boş/nadasa bırakılmış tarla 2.150,5 dönümdür. Ayrıca hane başına düşen ortalama tarla dönümünün 9,16 dönüm olarak tespit edilmesi çalışmada elde edilen önemli bulgulardan birisi olmuştur.

Kaza genelinde hanelerin önemli bir bölümü ya topraksız ya da dönüm olarak küçük bir araziye sahiptir. Özellikle bağcılık çoğu hanelerde evlek olarak kaydedilmiştir. Diğer yetiştirilen tarım ürünleri arasında zeytin, bostan ve dut yer almıştır. Fakat bu ürünler hanelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yetiştirdikleri ürünler olup ekonomik kazanç elde edilmemektedir. Günümüzde zeytin çalışma alanı içerisinde yer alan köylerde tespit edilmemiştir. Bununla beraber dut ve bostan 1840 yılında olduğu gibi günümüzde hanelerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yetiştirilmektedir.

Köylerde tarımdan sonra yapılan en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktır. 1840'ta Balya kazasına bağlı on köyde büyükbaş, küçükbaş, arıcılık, yük ve binek hayvan olmak üzere toplamda 10.608 hayvan kaydedilmiş olup, bunlara ait toplam kıymetinin 918.305 kuruş olduğu tespit edilmiştir. 1840 yılında Küçükbaş

hayvancılık (4.611 baş) büyükbaş hayvancılığa (4.474 baş) göre daha yaygın olarak yapılırken, günümüzde büyükbaş hayvancılığın daha yaygın olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

Defterlerde kaydedilen hayvanlar içerisinde yük ve binek hayvanlar da yer almaktadır. Dağlık ve engebeli bir coğrafi yapıya sahip olan köylerde hanelerinin tamamına yakınında binek hayvan bulunmaktadır. Günümüzde ise on köyde sadece birkaç hanede at ve merkeb olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak, defterlerde yer alan arıcılık, 1840 yılında önemli bir ekonomik faaliyetken günümüzde de bu alanda azalmalar meydana gelmiştir.

Ekonominin önemli bir kolu olan tarım ve hayvancılığın günümüzde azalmasında ki en önemli etken köylerde bulunan genç nüfus oranının azalmasıdır.

Defterlerden edinilen önemli bir çıkarım da çalışma alanındaki köylerin sosyo-kültürel yapılarıdır. Köyler önemli göç yolları üzerinde olup bu bölgelerde Balkan ve Kafkaslardan gelen Manav, Yörük ve Türkmenler yaşamaktadır. Bunu defterlerde ve mezar taşlarında görmek mümkündür. Görüşülen köy sakinleri arasında Manav, Yörük ve Çerkezler de yer almaktadır. Fakat Çerkezlere ait bilgiler 1840 yılı defterlerinde görülmemektedir.

Temettuât ve Nüfus defterlerinde yer alan unvan ve lakapların birçoğu günümüzde soyadı ve sülale adı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Köylerin birbirine yakın olması ve akrabalık ilişkileri, aile adı, unvan ve lakapların farklı köylerde de görülmesine yol açmıştır. Saha çalışmasında yapılan görüşmede 70 unvan-lakap ile 25 soyadına ulaşılmıştır. Soyadları mezar taşlarından tespit edilip ekler kısmına dahil edilmiş ve resimler dışında görüşmeler ile de tespit edilen soyadları, unvan ve lakaplar çalışmaya eklenmiştir. Çalışılan köyler içerisinde ismi değiştirilen tek köy Kadıhisar köyü olup bugün Kadıköy olarak isimlendirilmiştir.

Kısıtlı bir tarihsel süreci ele alan, saha çalışması ile desteklenen bu çalışma Balya kazasına bağlı Habibler, Çamavşarı, Kayalar, Alidemirci, Orhanlar, Mancılık, Doğanlar, Yaylacık, Bengiler ve Kadıhisar köylerinin ekonomik, sosyal ve kültürel durumunu günümüzle mukayese ederek ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA. ML. VRD. TMT. Nr. 5114.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr. 8276.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.09192.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.16001.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7230.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7232.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7234.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7236

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7238.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7239.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7243.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7245.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7246.

BOA. ML. VRD. TMT. Nr.7248.

BOA. NFS. d. 1205.

BOA. NFS. d. 1206.

Tenkit Eserler ve İncelemeler

“Eczacıbaşı Esan Balya Kurşun-Çinko Madeni”(2013) **Madencilik Türkiye Dergisi**, ss.64-72.

AKKUŞ, T. (2001) **Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası (1840-1845)**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.

AKŞİN, S. (2005) “Siyasal Tarih (1789-1908)”, **Zirveden Çöküşü Osmanlı Tarihi 2**, İstanbul, Hazırlayan: Sina Akşin, Milliyet Kitaplığı.

AKTAN, C. C.(1988)“Osmanlı Tımar Sisteminin Mali Yönü”, İstanbul, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sayı 52, ss.69-78.

ARIKAN, Z.(1992) “Prof. Dr. Zeki Arıkan’ın Açılış Konuşması”,
Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Sempozyum Bildirileri, İzmir 6-7 Kasım 1989, İzmir,
Ege Üniversitesi Basımevi.

AYDIN, H. V. (2001) “Tımar Siteminin Kaldırılması Süreci Ve Bazı
Değerlendirmeler” **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve
Uygulama Merkezi Dergisi**, Cilt12, Sayı 12, 2001, ss. 65-104.

AYHAN, A. (1999) **Balıkesir ve Çevresinde Yörükleri Çepniler ve
Muhacırlar**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.

BARKAN, Ö. L. (2010) “Tahrir Defterlerinin İstatistik Verimleri Hakkında Bir
Araştırma”, **IV. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

BEKTAS, M. (2019) “9192 Numaralı Temettuât Defterine Göre Sındırgı
Kazası’nı Sosyo-Ekonomik Durumu” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

BEYDİLLİ, K. (2003) “Mahmud II” **Türk Diyanet Vakfı İslam
Ansiklopedisi**, Cilt 27, ss.352-357.

CANATAR, M. “Kethüda”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt
25, ss.332-334.

ÇADIRCI, M. (1997)**Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve
Ekonomik Yapısı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÇAKIR, C. (2012) **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, İstanbul, Küre
Yayınları.

ÇINAR, H.; İ. KIVRIM(2016) **1842 Tarihli Çubuk Kazası Nüfus Defteri**,
Ankara, Çubuk Belediyesi Yayınları.

ÇİLOĞLU, M. (2007)“Osmanlı Devleti’nde Madencilik ve Balya Madenleri”,
T.C. Balıkesir Üniversitesi F.E.F. Karesi Tarih Kulübü Bülteni, Sayı1, ss.31-41.

DEMİRASLAN, N. (2009) “Temettuât Defterlerine Göre Balya Kazası Şamlı,
Ilıca, Danişmend, Evciler, Akbaş ve Koyuneri Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı”,
Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

DEMİRKOL, K. (2014) “Hamid Sancağı Temettuât Tahriri Masarifat
Defterleri Üzerine Bir Değerlendirme (1845-1848)”, **Tarihin Peşinde Uluslararası
Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, ss.139-154.

DEVELİOĞLU, F. (2017) **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara,
Aydın Kitapevi.

DÜNDAR, A. (2010) “XIX. Yüzyıl Ortalarında İvrindi’nin Sosyo-Ekonomik Durumu (8276 Nolu Temettuât Defterine Göre), **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

EFE, A. (2016)“Osmanlı Devleti’nde Yeniden Yapılanmanın Şafağında Üç Vergi Sayımı”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 2, ss.23-46.

EFE, A. “Tanzimat Döneminde Vergi Adaletini Sağlama Çalışmaları: Uygulama Örnekleri”, **Klasik Moderne Osmanlı Ekonomisi**, İstanbul, Kronik Yayınları, Editörler: Arif Bilgin-Burhan Çağlar.

EMECEN, F. M.(1996) “Beylikten Sancağa Batı Anadolu’da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülahazalar”, **Belleten**, Cilt 60, Sayı 227, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ERCAN, Y. (1991)“ Osmanlı İmparatorluğu’nda Gayrimüslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar” **Belleten Cilt 55, Sayı 213**, Ankara.

ERDEM, E. (2006) “Osmanlı Para Sistemi ve Tağşiş Politikası: Dönemsel Bir Analiz”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 56, ss.10-28.

ERYILMAZ, B. (1992) **Tanzimat Ve Yönetimde Modernleşme**, İstanbul, İşaret Yayınları.

Geçmişten Geleceğe Balya,(2008) Araştırma Dizisi II. Balıkesir, Balya Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Başkanlığı Kültür Yayınları.

GİRAY, F. (2001) **Maliye Tarihi**, Bursa, Ezgi Yayınları.

GÜNEŞ, Y. “Mahalle Yönetimi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 465, ss.113-131.

GÜRAN, T. (1989) **Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

GÜRAN, T. (2019) **19. Yüzyıl Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

HALAÇOĞLU, Y. (2020) **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İLGÜREL, M. (1992) “Balıkesir”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 5, İstanbul, ss.12-14.

İNALCIK, H. (2012) **Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İNALCIK, H. (2012)“Tımar”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 41, ss.168-173.

İNALCIK, H. (2019) **Tanzimat ve Bulgar Meselesi**, İstanbul, Kronik Yayınları.

İNALCIK, H. (2020) **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Kronik Kitap.

KARAL, E. Z. (1988) **Selim III’ün Hat-tı Hümayunları Nizam-ı Cedit 1789-1807**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KARAL, E. Z. (1999) **Tanzimat-ı Hayriye Devri**, İstanbul, Dizgi Yayınları.

KARAL, E. Z. (2017)**Osmanlı Tarihi Cilt V.**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KARAMÜRSEL, Z. (1989) **Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KAZICI, Z. (1977) **Osmanlılarda Vergi Sistemi**, İstanbul, Şamil Yayınevi.

KÜÇÜKKALAY, M.; A. ÇETİNKAYA(2002) “Osmanlı Vergi Sistemi ve Bir Vergi Tahsil Yöntemi Olarak İltizam”, **Türkler**, Cilt 10, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.

KÜTÜKOĞLU, M. S.(1995)“Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarih Kaynaklarından Temettuât Defterleri”, Ankara, **Belleken**, LIX/225, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

MCCARTHY, J. (2006) Çeviren: Mehmet Tuncel, **Osmanlı’ya Veda**, İstanbul, Etkileşim Yayınları.

MUMCU, A. (1976) **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

MUTAF, A. (2003) **Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)**, Balıkesir, Zağnos Yayınları.

ORTAYLI, İ. (2007) **Üç Kıtada Osmanlılar**, İstanbul, Timaş Yayınları.

ORTAYLI, İ. (2019) **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, Kronik Yayınları.

ORTAYLI, İ. (2020) **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖDEN, Z. G. (1999) **Karası Beyliği**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖRENÇ, A. F. (2016) **Yakınçağ Tarihi (1789-1918) Giriş**, İstanbul, Akademi Titiz Yayınları.

ÖZ, M. (2010) “Tahrir”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 39, ss.425-429.

ÖZCAN, A. (1991) “ Asakir-i Mansüre-i Muhammediyye” **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 3, ss.457-458.

ÖZEKMEKÇİ, M. M. (2019) “2821 Numaralı Nüfus Defterine göre Akhisar’ın Müslüman ve Gayrimüslimlerinin Demoşekil ve Mesleki Yönden Karşılaştırması”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt 6, Sayı 4, ss.1961-1984.

Özkan, M.(2019) “Hicri III. Asır Sonlarına Kadar Telif Edilen Harac ve Emval Kitapları Bağlamında İslam İktisadında Vergiler”,**İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

SAYIN, A. V. (1999) **Tekâlif Kavaidi (Osmanlı Vergi Sistemi)**, Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayını.

SUMAYTAOĞLU, E. C. (2012) “Osmanlıda ve Türkiye’de Tarımsal Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Uygulaması”, **Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ŞENER, A. (1990) “Tanzimat ve Osmanlı Maliyesi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, ss.49-76.

ŞENER, A. (1990) **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İstanbul, İşaret Yayınları.

ŞENER, A. (2007) **Sona Doğru Osmanlı**, Ankara, Birleşik Kitapevi.

ŞİMŞİR, N. (2017) **Karesi Yörükleri**, İstanbul, Post Yayınları.

ŞİMŞİR, N. (2009) “Osmanlı Devleti’nin Son Yıllarında Balya Kazası’nın Demoşekil Durumu”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 8, ss.154-172.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, “166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defterleri (937-1530), Hüdavendigar, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın Menteşe, Teke ve Alaiye Livaları” Yayın Nu:27, Dizin II, Ankara, 1995.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, “Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi”, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu:147, İstanbul, 2017.

TABAKOĞLU, A. (2007) “Öşür”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 34, ss.100-103.

TABAKOĞLU, A. (2016) **Osmanlı Mali Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yayınları.

TEKMEN, I. T. (2015) “Temettuât Defterine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Edincik’in Sosyal ve Ekonomik Durumu” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

UZUNÇARŞILI, İ. H. (2000) **Karesi Vilayeti Tarihçesi**, Balıkesir, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.

ÜNAL, M. (2019) **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta, Fakülte Kitapevi.

ÜNAL, Ö. (2010) **Kayalar(Gaylar) Köyü Tarih-Toplumsal Yaşam**, Ankara, Can Matematik Yayınları.

YENİÇERİ, C. (1991)“Bac”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 4, ss.411-413.

Yurt Ansiklopedisi,(1982) “Balıkesir”, Cilt 2, İstanbul, Anadolu Yayıncılık.

YÜCEL, Y.; A. SEVİM **Türkiye Tarihi IV**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnternet Kaynakları

<http://lugatim.com./s/AS%C3%82K%C4%B0R> (5.11.2021)

<http://lugatim.com./s/Hali> (5.11.2021)

<http://lugatim.com./s/MEZR%C3%9B> (5.11.2021)

<http://lugatim.com/s/evlek> (25.12.2021)

<http://lugatim.com/s/lakap> (17.04.2022)

<http://lugatim.com/s/unvan> (17.04.2022)

<http://www.balya.gov.tr/ilcemizin-nufusu> (4.21.2021)

Sözlü Kaynaklar

BODUR, M. “Emekli Öğretmen”, KART, İlyas, “Eski Muhtar”, ARICIOĞLU, Mehmet, “Köyün Sakini”, Orhanlar köyü hakkında unvan, lakap, soyadı ve köy bilgileri alınmıştır. (Orhanlar köyü 21 Ağustos 2021)

ÇAKAR, A. “Köyün Sakini”, Yaylacık köyünde Hatipoğlu lakabını günümüzde kullanan kişidir. (4 Eylül 2021)

ÇAKAR, P. “Köyün Sakini”, Yaylacık köyünde Demirci lakabını günümüzde kullanan kişidir. (4 Eylül 2021)

ÇAPAR, A. “Emekli Öğretmen”, SAYAN, N. “Emekli Öğretmen”, tarafından Kadıköy/Kadhisar köyünde, unvan, lakap, soyadı ve genel bilgiler sağlanmıştır. (21 Ağustos 2021)

ÇAYLAN, A. “Köyün Sakini”, Doğanlar köyünde Boduroğlu lakabını günümüzde kullanan kişidir. (4 Eylül 2021)

DAĞLI, D. “Bengiler Köy Muhtarı” tarafından unvan, lakap, soyadı ve köy hakkında bilgiler sağlanmıştır. (21 Ağustos 2021)

DEMİR, M. “Köyün Sakini”, KOÇ, O. “Çerkez asıllı köyün yerlisi”, GÜL, H. “Köyün Sakini” Doğanlar köyünde unvanlar, lakaplar, soyadları ve köy hakkında, genel bilgilere ulaşılmıştır.(4 Eylül 2021)

DEMİREL, İ. “Köyün Sakini” Orhanlar köyünde Macarlar lakabını günümüzde kullanan kişidir.(21 Ağustos 2021)

DEMİREL, N. “Köyün Sakini” 1960 yılına kadar Orhanlar köyünde Demirci ve marangoz dükkânı ile tarım uygulamalı eğitim içerisindeyken günümüzde demirci dükkânına dair bir kalıntı kalmamıştır. (21 Ağustos 2021)

DUMAN, H. “Yaylacık Köy Muhtarı” tarafından unvan, lakap, soyadı ve köy hakkında genel bilgiler sağlanmıştır.(4 Eylül 2021)

EKEN, M. “Muhtar Azası”, YILMAZ, E. “Köy Muhtarı”, Habibler köyünde unvan, lakap ve genel bilgilere ulaşılmıştır.(4 Eylül 2021)

EKENOĞLU, K. Türkmen oğulları 1840 tarihinde Orhanlar Köyünde Tımar Sipahisidir. Günümüzde Türkmen soyadını almışlardır. Torunu Kamuran Ekenoğlu, kızlık soyadı Türkmen’dir.(21 Ağustos 2021)

ERYAŞAR, A. “Çiftçi”, Mancılık köyünde Kocayakup lakabına mensup kişidir.(21 Ağustos 2021)

HARDAL, M. “Köyün Sakini”, Mancılık köyünde Hardal soyadının günümüzde kullanan kişidir.(21 Ağustos 2021)

ÖZ, E. “Mancılık Köy Muhtar” Köy, lakap ve unvanlar hakkında genel bilgiler alınmıştır. (21 Ağustos 2021)

PINARLI, S. “Çiftçi” Mancılık köyünde Abdioğulları sülalesine mensup kişidir.(21 Ağustos 2021)

ŞAHANOĞLU, İ. “Köy Kahvecisi”, ŞAHİN, M., HANOĞLU, E., ŞEN, M. “Köyün Sakinleri” Çamavşarı köyünde varlığını devam ettiren unvanlar, lakaplar ve genel bilgilere ulaşılmıştır.(4 Eylül 2021)

ÜZÜMCÜ, Z. “Köyün Yerlisi”, Mancılık köyünde Üzümcü soyadını günümüzde kullanan kişidir. (21 Ağustos 2021)

YAĞCI, A. “Kayalar Köyü Muhtarı” Köy hakkında unvan, lakap, soyadı ve genel bilgiler alınmıştır.(21 Ağustos 2021)

YAĞCIOĞLU, A. “Çiftçi” Doğanlar köyünün yerlisi olup günümüzde Yağcıoğlu soyadını günümüzde kullanan kişidir. (4 Eylül 2021)

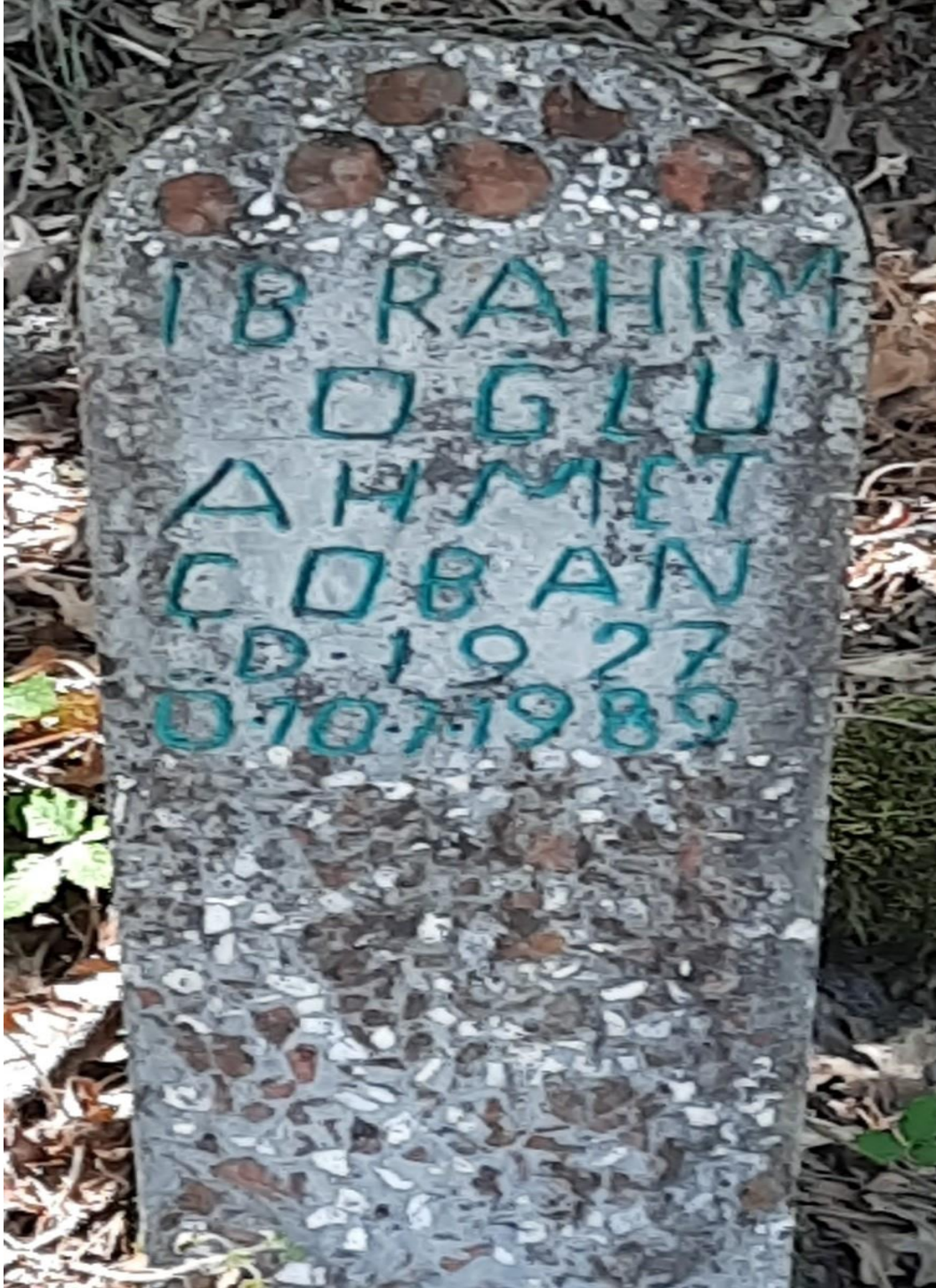
YILMAZ, İ. “Alidemirci Köyü İmamı”, ÇELİK, H. “Köyün Sakini” verdiği bilgiler neticesinde soyadı, lakap, unvanlar ve köy hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. (4 Eylül 2021)

EKLER

Ek1: Mezar Taşlarından Tespit Edilen Soyadları

Çamavşarı Köyü Çoban Soyadı

Orhanlar köyü Ayvaz Soyadı

Orhanlar köyü Kalaycı Soyadı

Orhanlar köyü Ovalı Soyadı

Orhanlar köyü Dağ Soyadı

Orhanlar köyü Kocabaş Soyadı

Orhanlar Köyü Türkmen Soyadı

Doğanlar Köyü Çakır Soyadı

Doğanlar Köyü Çörtük Soyadı

Doğanlar Köyü Kapucu Soyadı

Doğanlar Köyü Yağcıoğlu Soyadı

Doğanlar Köyü Yörük Soyadı

Kayalar Köyü Çakır Soyadı

Kayalar Köyü Çoban Soyadı

Kayalar Köyü Karaman Soyadı

Kayalar Köyü Kızılca Soyadı

Kayalar Köyü Kocaoğlu Soyadı

Kayalar Köyü Üzümcü Soyadı

Kadıhisar Köyü Cucu Soyadı

Bengiler köyü Çakır Soyadı

Bengiler Köyü Çolak Soyadı

Bengiler Köyü Dağlı Soyadı

Bengiler Köyü Karaoğlu Soyadı

Bengiler Köyü Molla Bekir Oğullarından Molla Bekir Oğuzun Mezarı

Bengiler Köyü Kurtuluş Savaşı Şehitliği

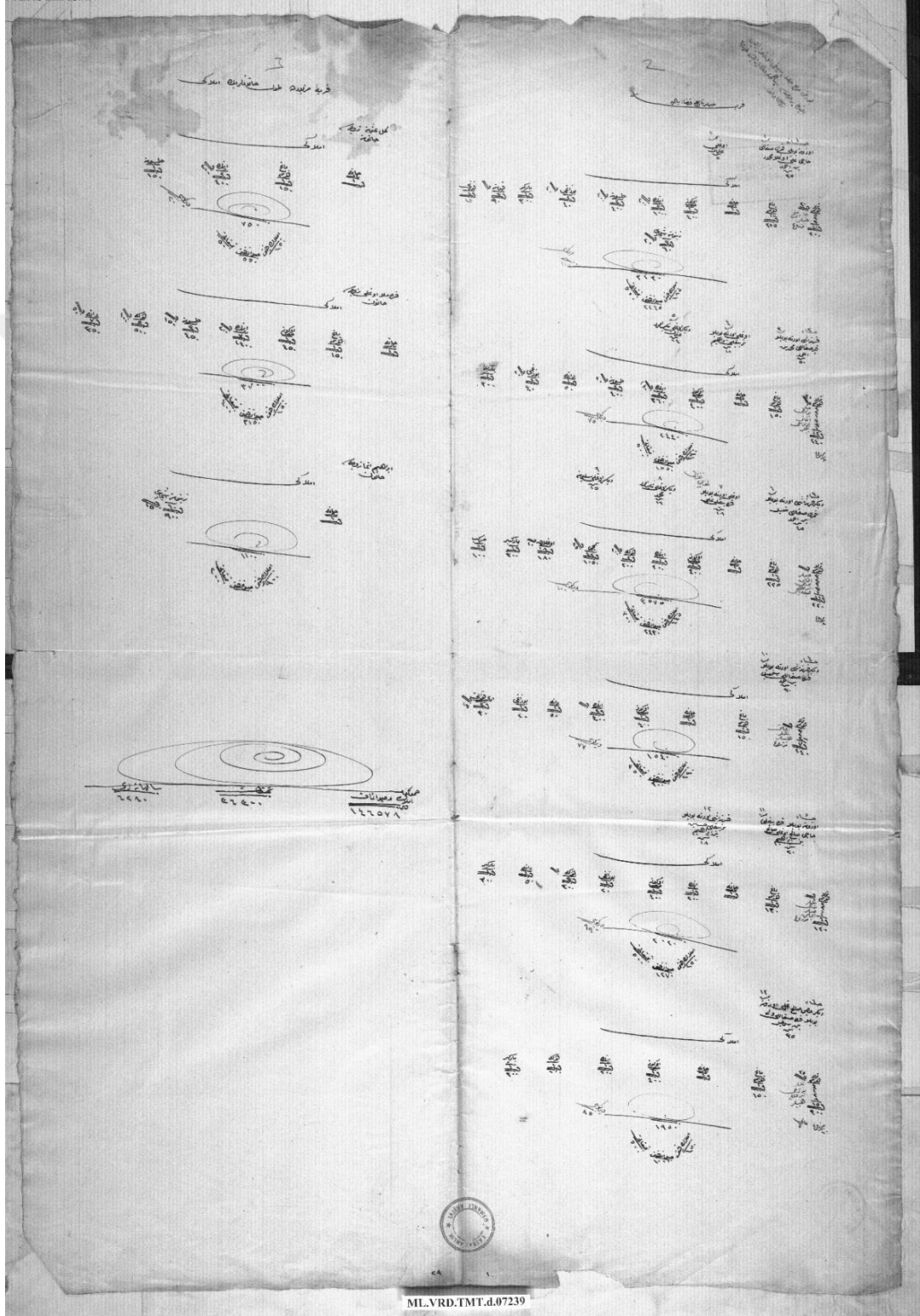

Bengiler Köyü Kurtuluş Savaşı Şehitliği

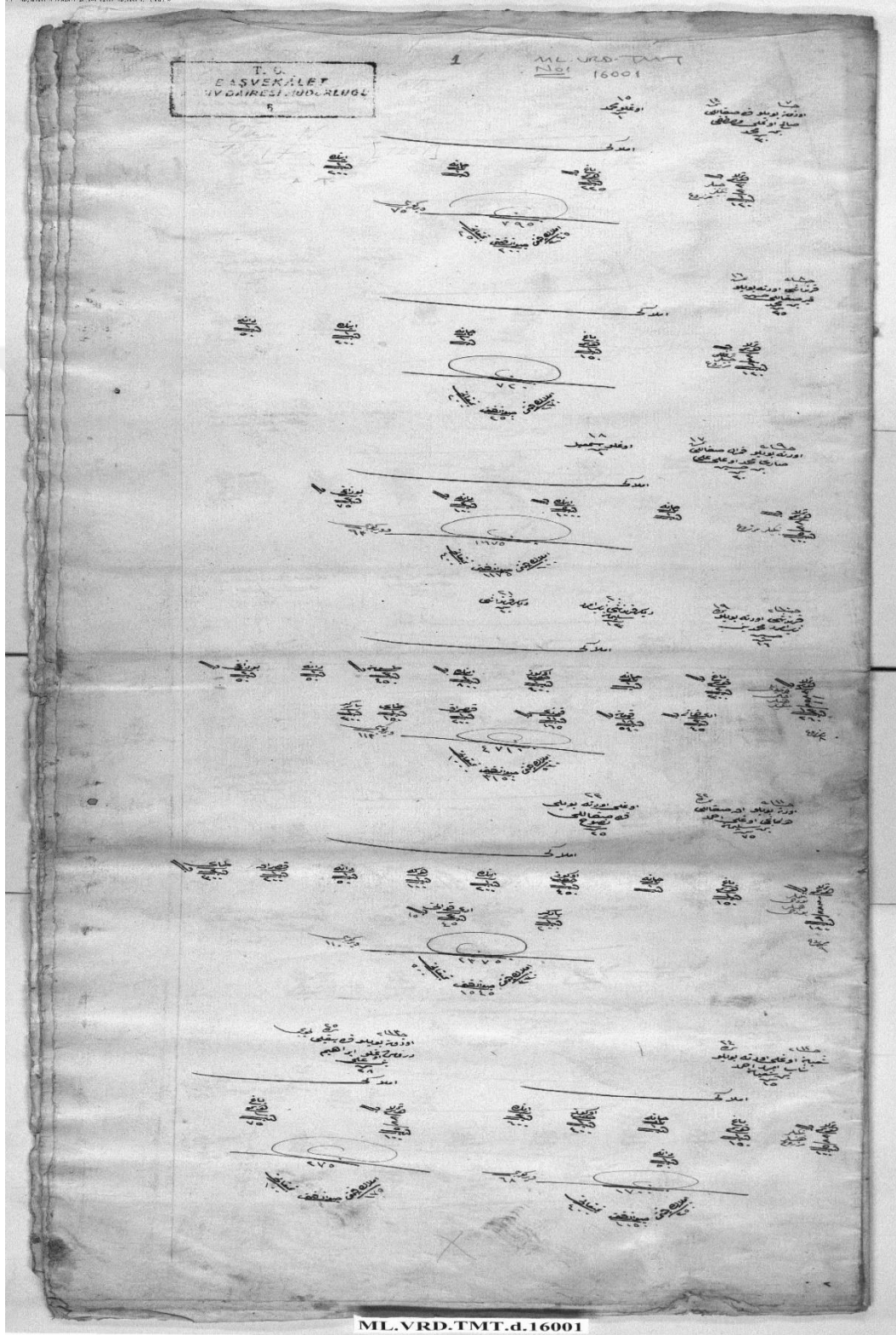

Ek 2: Temettuât Defteri Örnekleri

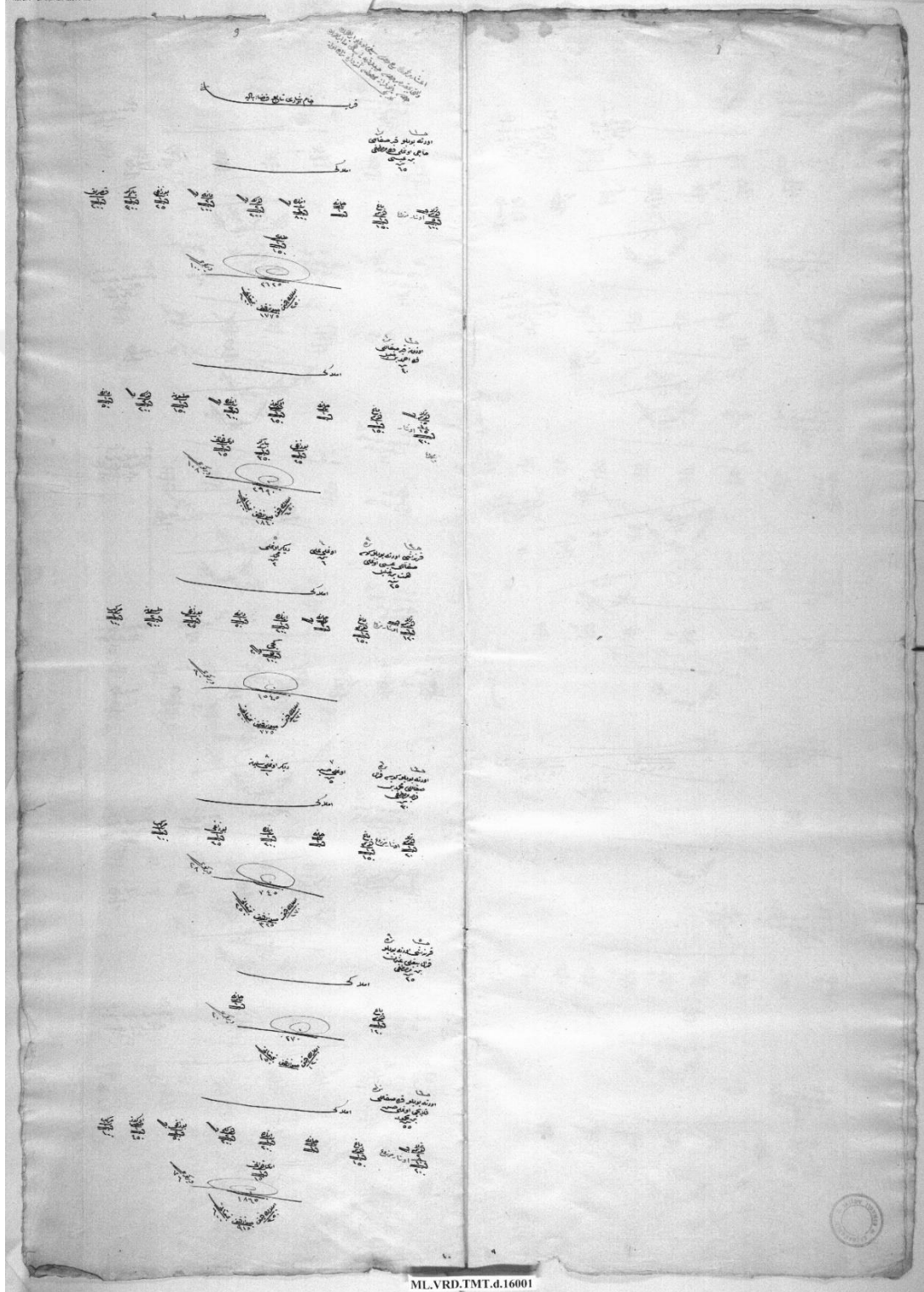
Habibler Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07239)

**Habibler Köyü Temettuât Defterinin Çamavşarı Temettuât Defterindeki Devamı
(ML.VRD.TMT.d.16001)**

Çamavşarı Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.16001)

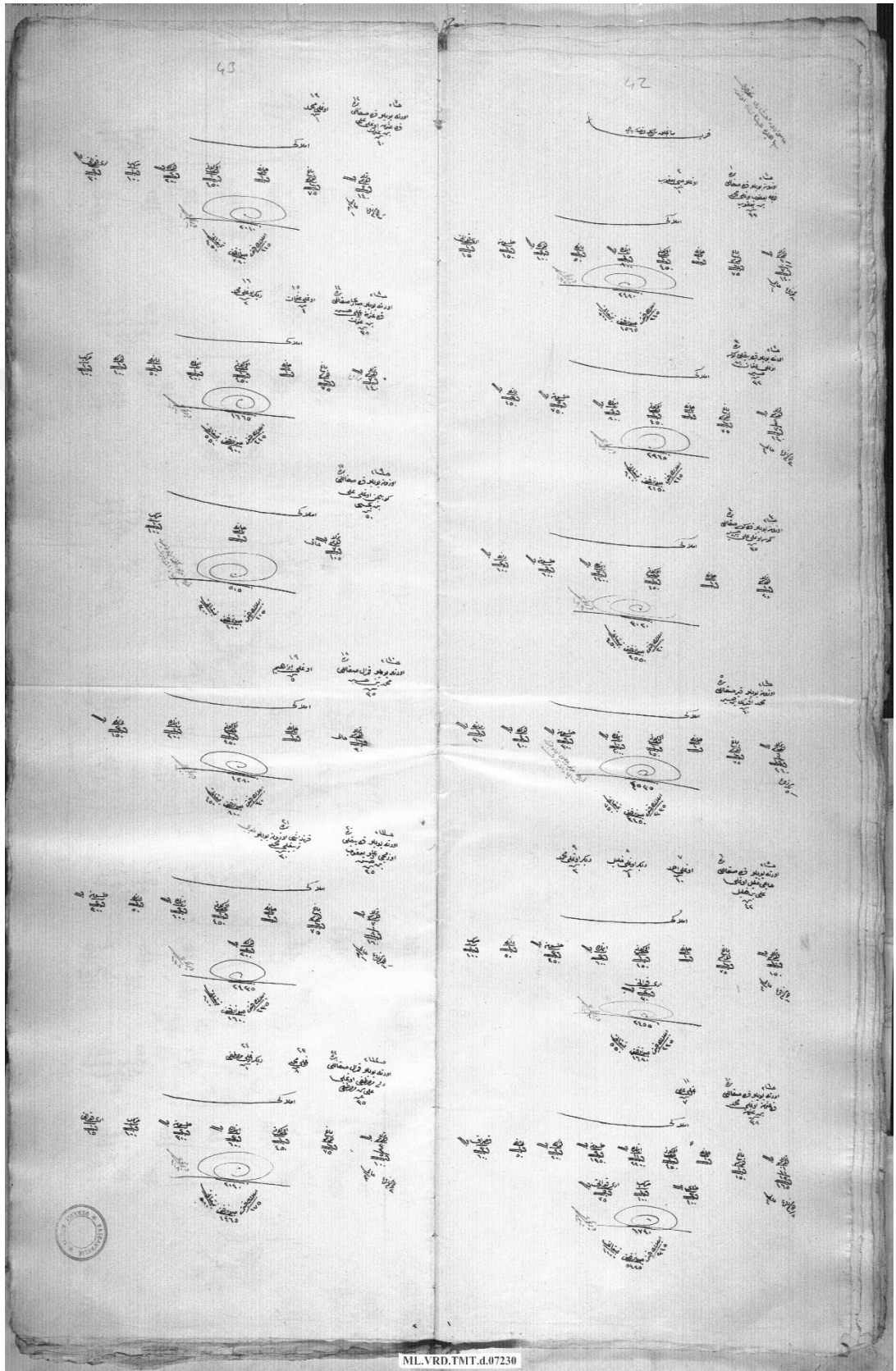
22

Handwritten text in Persian script, likely a manuscript or a collection of notes. The text is arranged in columns, with some lines starting with a vertical line. The handwriting is cursive and appears to be from the 18th or 19th century.

23

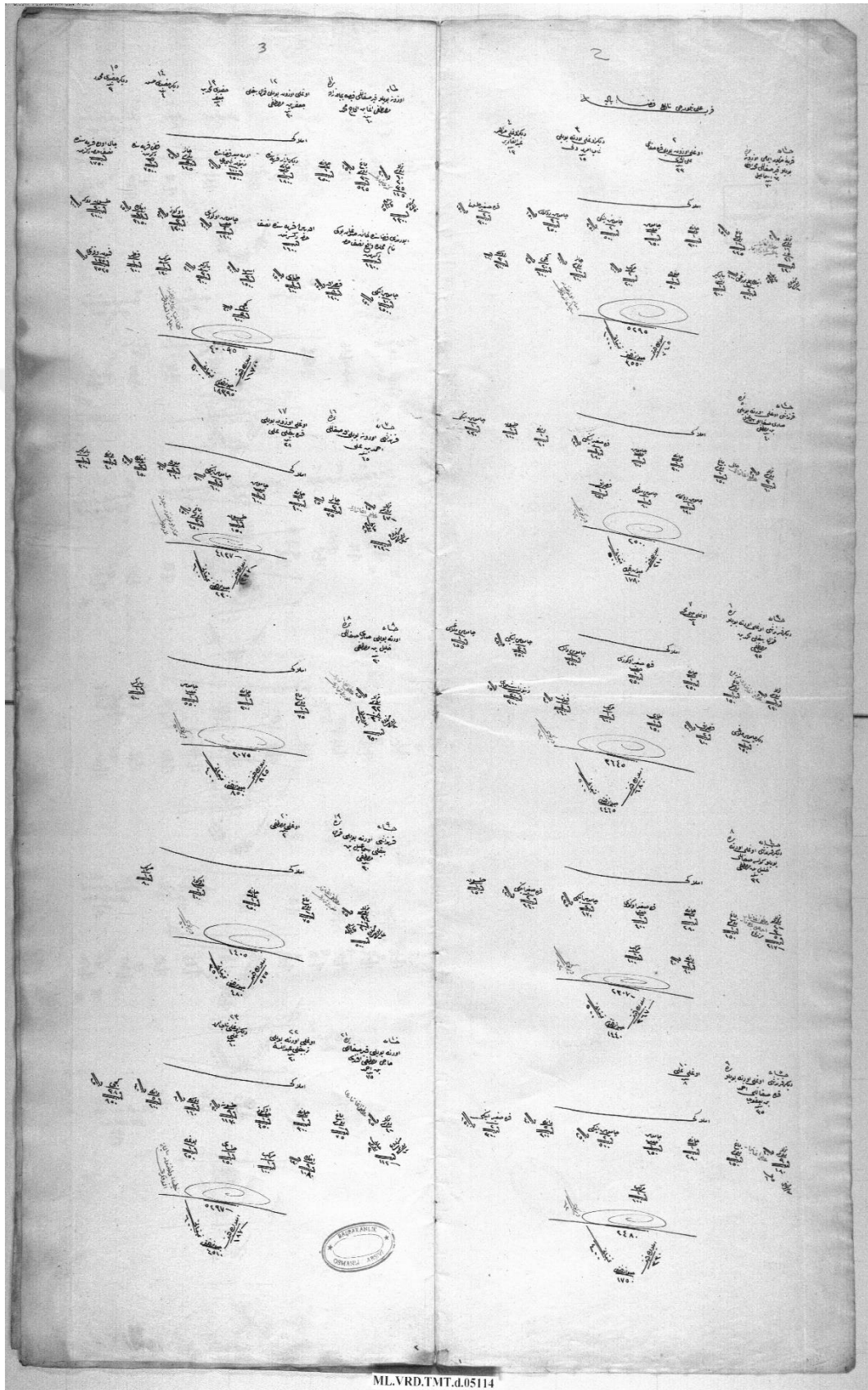
Handwritten text in Persian script, continuing from the previous page. The text is arranged in columns, with some lines starting with a vertical line. The handwriting is cursive and appears to be from the 18th or 19th century.

Mancılık Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07230)

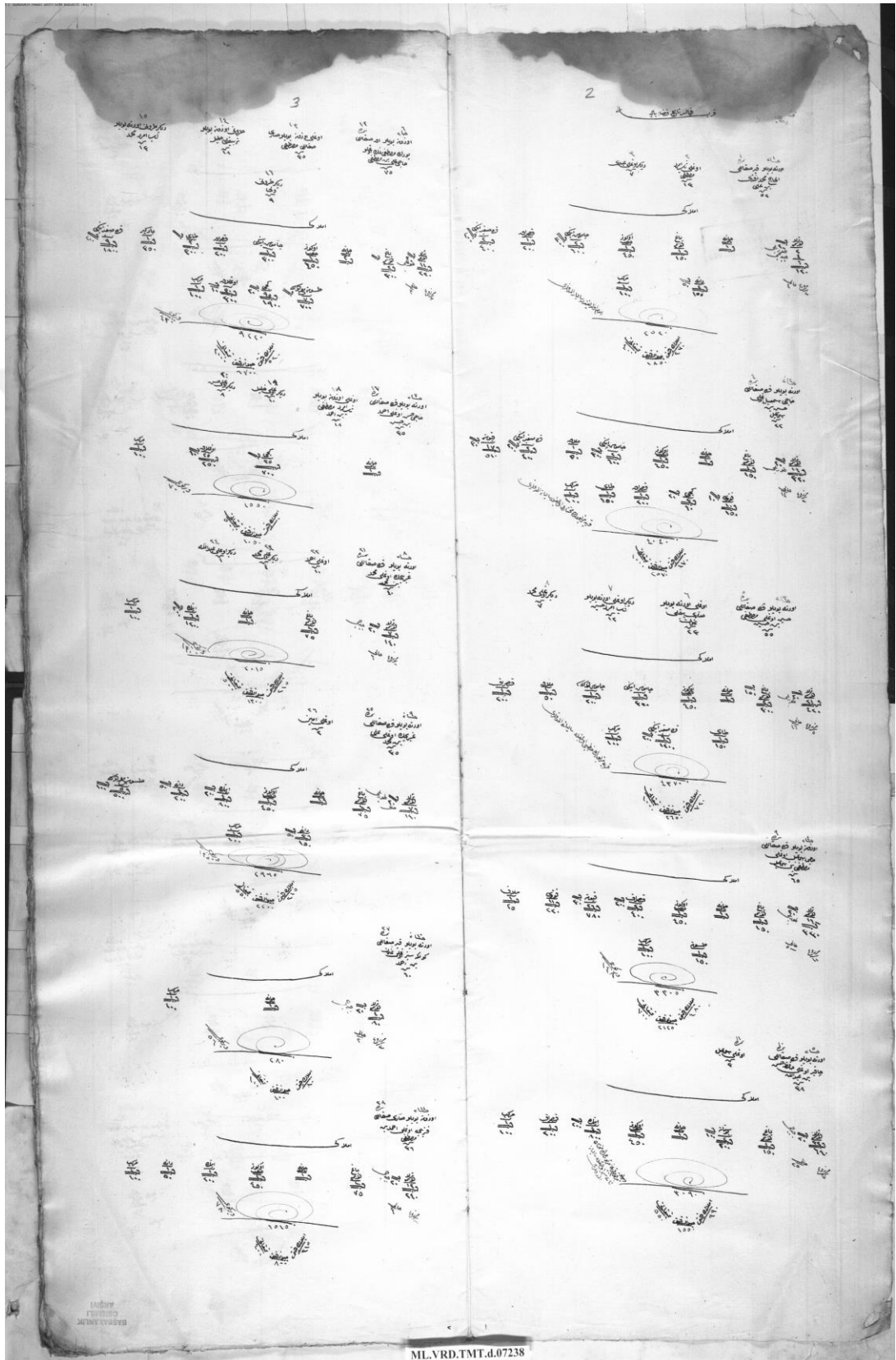

ML.VRD.TMT.d.07230

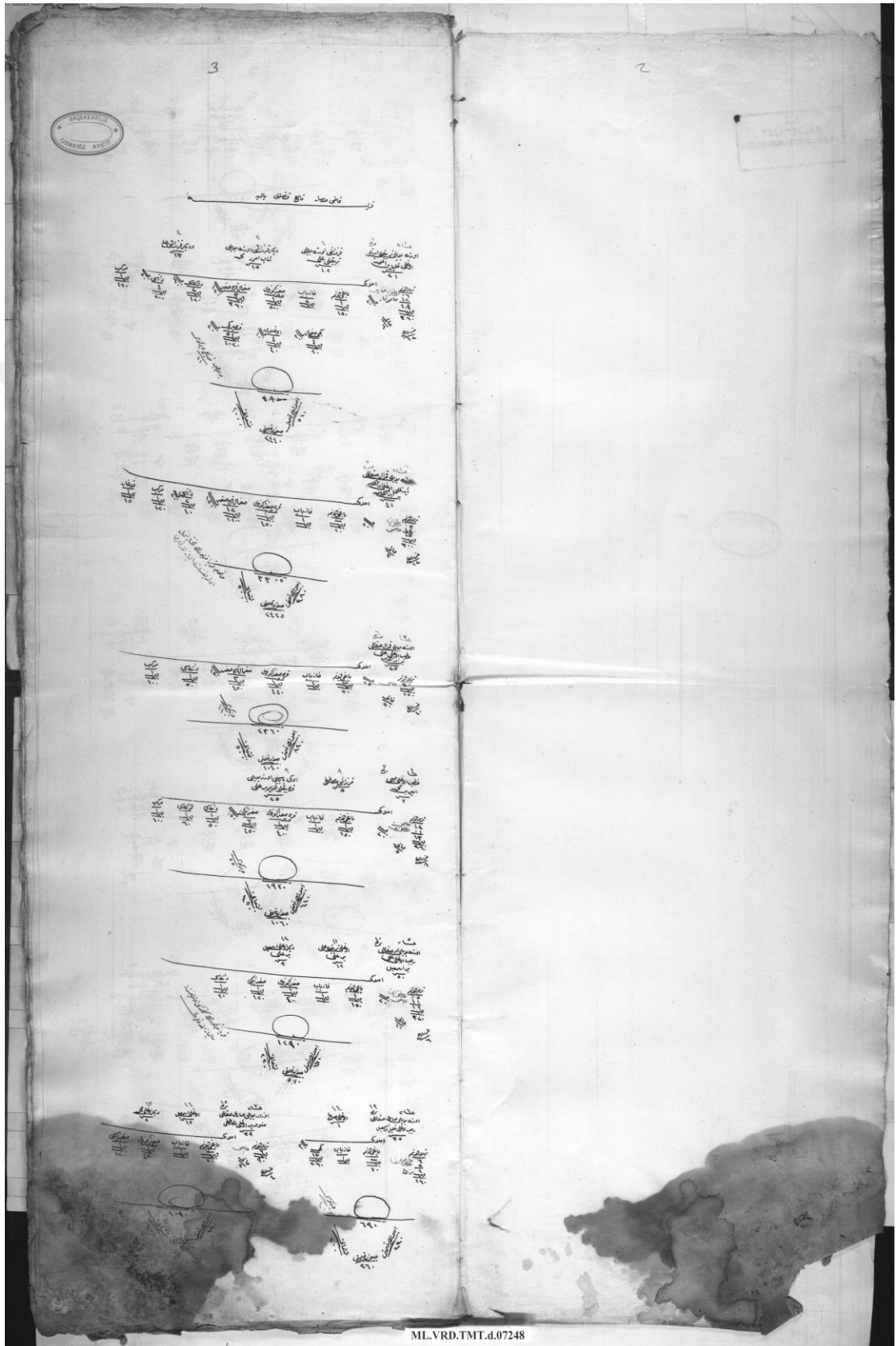
Alidemirci Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.05114)

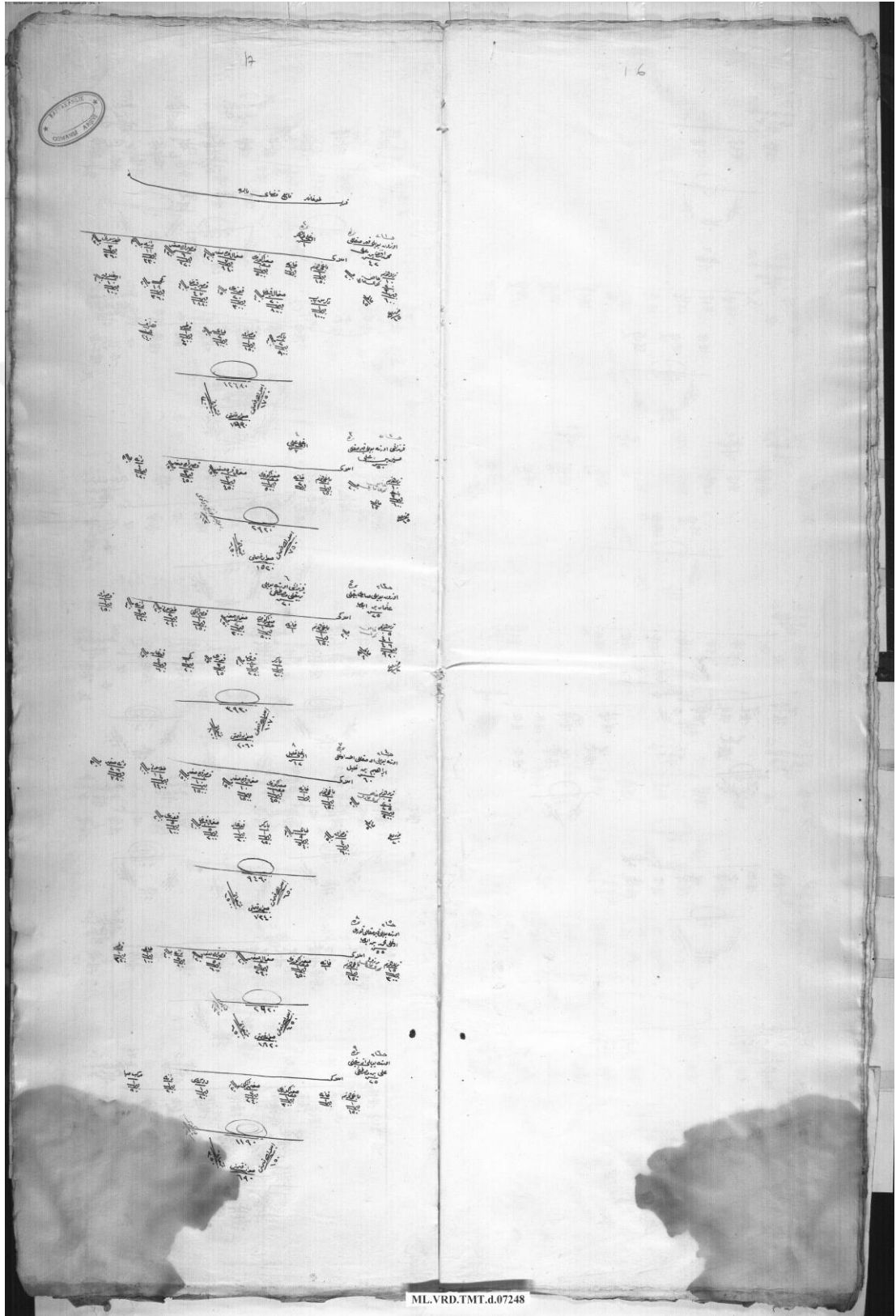
Kayalar Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.7238)

Kadıhisar Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07248)

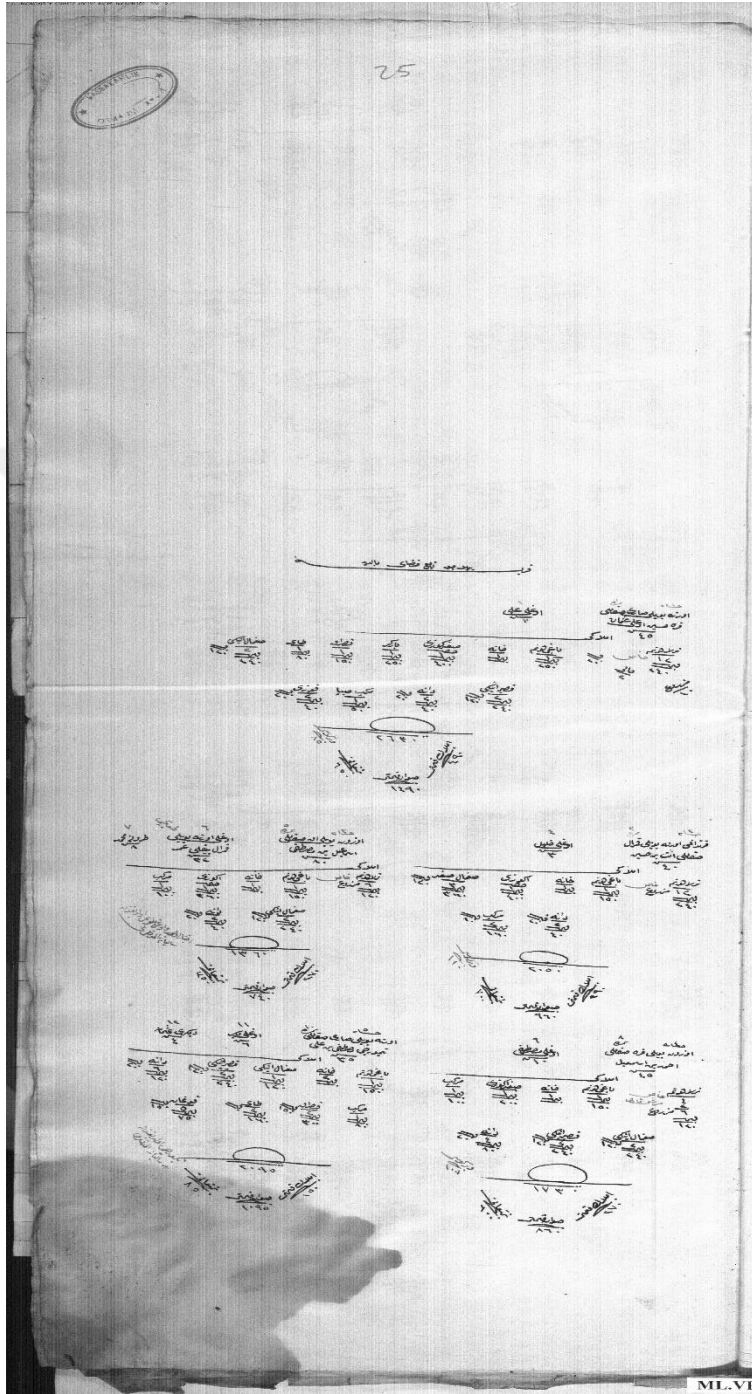

Doğanlar Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07248)

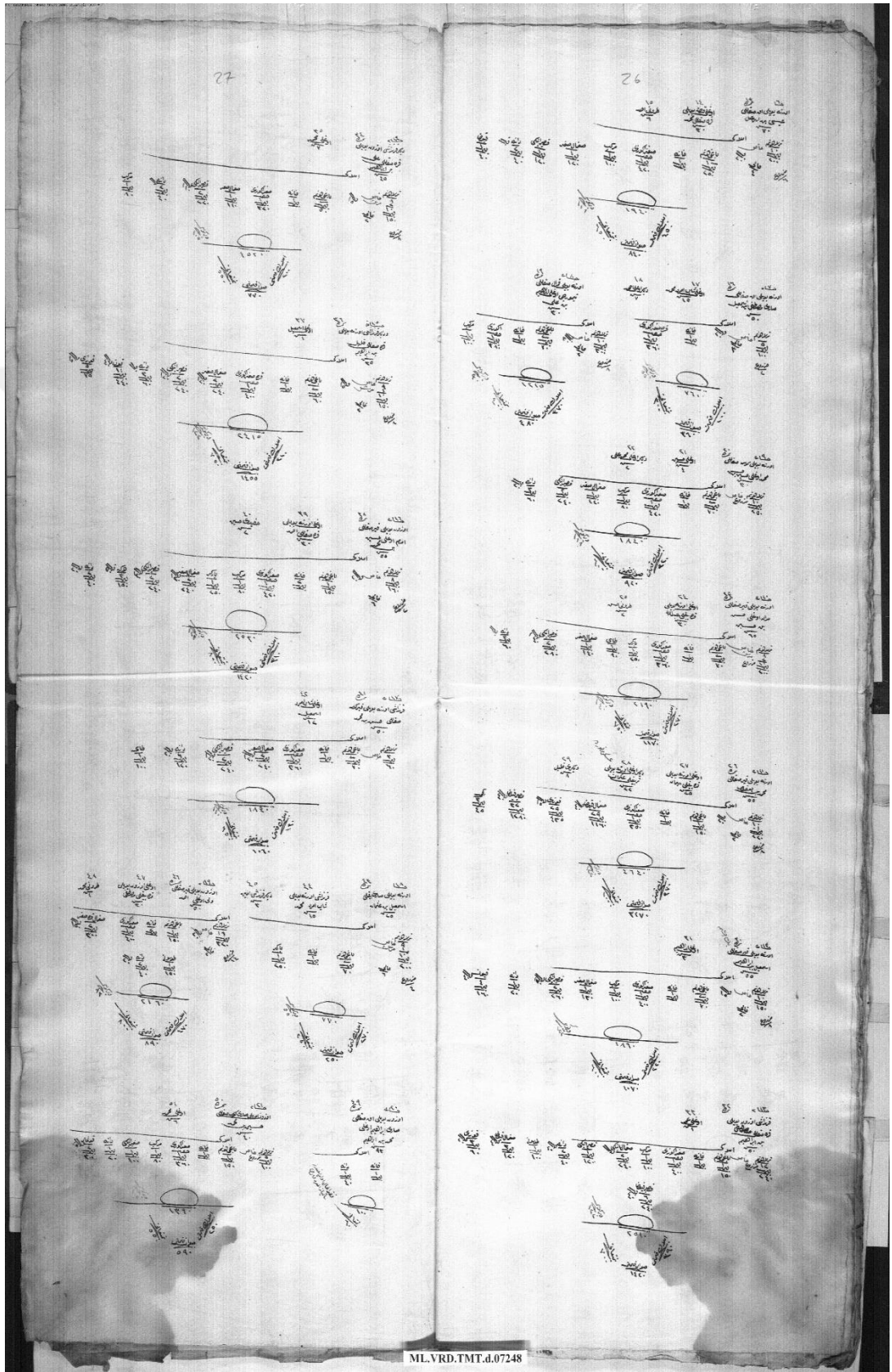

ML.VRD.TMT.d.07248

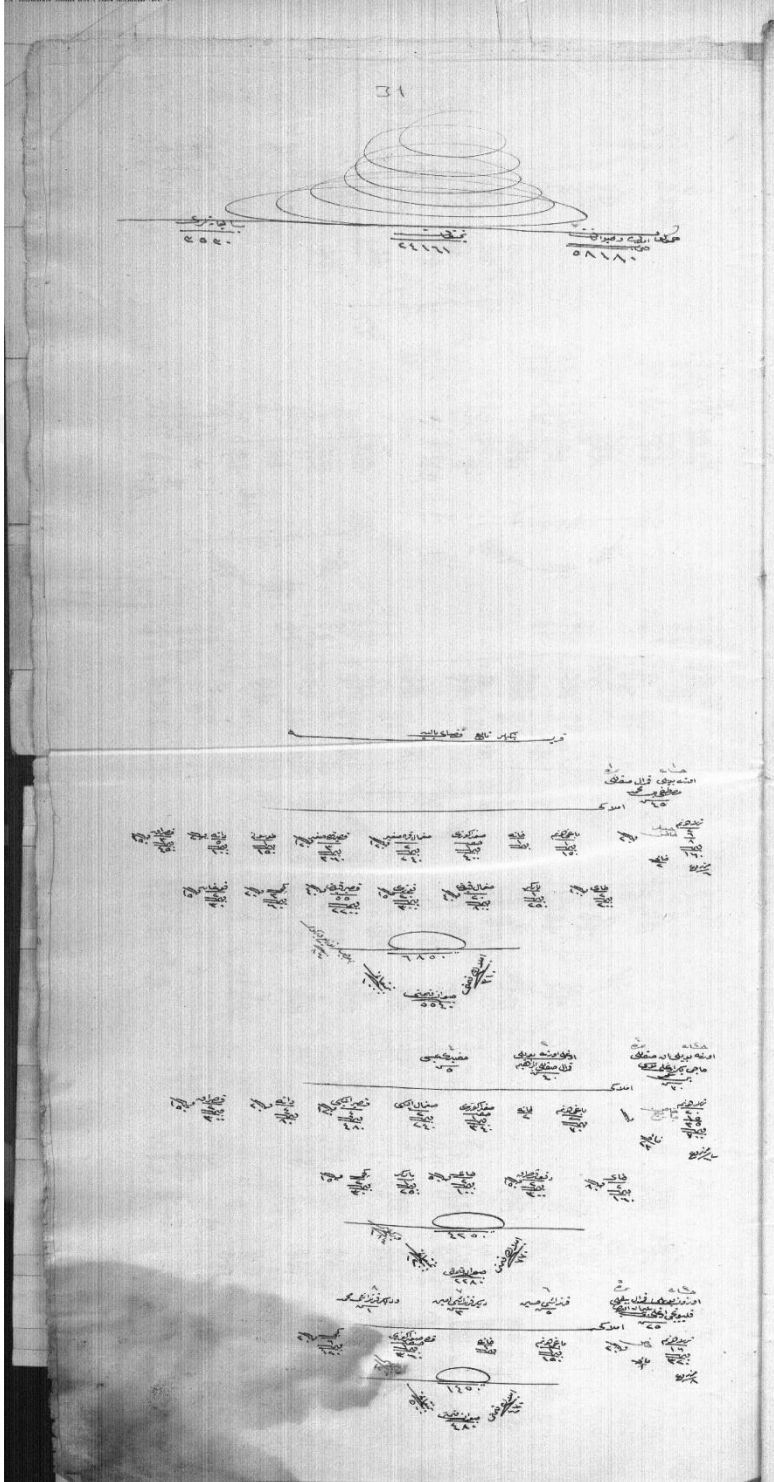
Yaylacık Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07248)

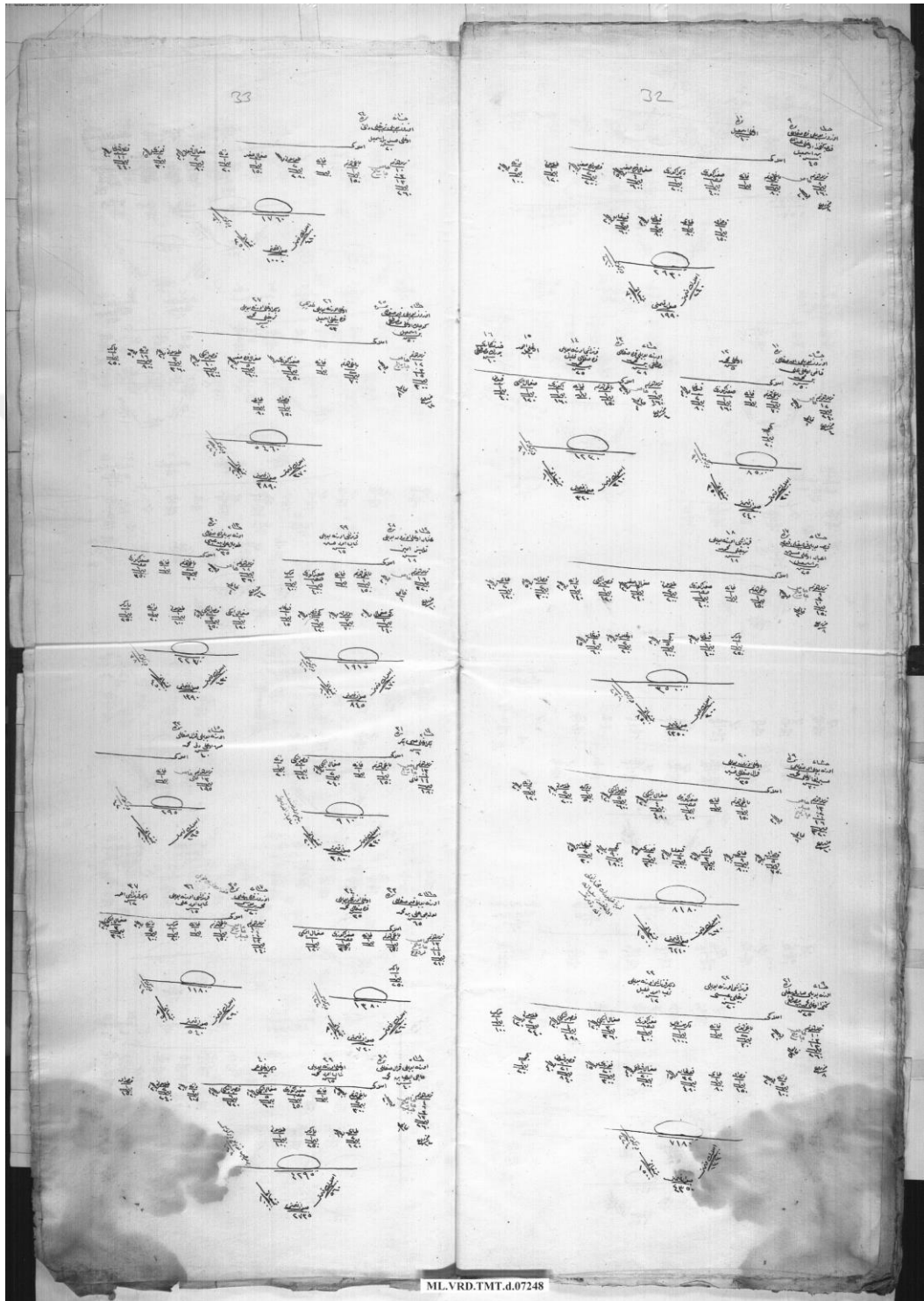
Yaylacık Köyü Temettuât Defterinin İkinci Sayfası (ML.VRD.TMT.d.07248)

Bengiler Köyü Temettuât Defteri (ML.VRD.TMT.d.07248)

Bengiler Köyü Temettuât Defterinin İkinci Sayfası (ML.VRD.TMT.d.07248)

Alidemirci Köyü Nüfus Defteri

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİNİ DAİRE BAŞKANLIĞI BOA-0...

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİV DİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

NFS.d.01206

T.C. BAŞBAKANLIK ÖZGÜRLÜK ARŞIVI DARE BAŞKANLIĞI (BOA)

[illegible]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİNİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)-C

[illegible]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DİJİTAL BAŞKANLIĞI (BOA-D)

NFS.d.01206

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİM DİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

NFS.d.01206

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİM DİRE BAŞKANLIĞI (BOA) C

فیما یرتاب فیہ

NFS.d.01206

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DARE BAŞKANLIĞI (BOA) C

NFS.d.01206

Ek 4: Alidemirci Köyüne Ait Resimler

Sinanzade Mustafa Ağa Cami 1630.

Sinanzade Mustafa Ağa Cami 1630.

Sinanzade Mustafa Ağa Cami'nin bahçesi.

Cami bahçesinde mezarı bulunan şahısların adı.

ALİDEMİRCİ KÖYÜ CAMİİ HAZİRESİNDE MEFTUN OLAN KİŞİLER CAMİ TAMİR EDEN HACI YAKUP AĞA Fİ'L TARİH (1230) (1569)		
	RUMİ	MİLADİ
1- ALİ AĞA'NIN OĞLU HALİL	1233	1817
2- ÖMER OĞLU HALİL	1233	1817
3- HACI YAKUP AĞA'NIN ---	1242	1827
4- MUSTAFA AĞA'NIN KIZI AYŞE HANIM	---	---
5- ÖMER AĞA ZADE EMİN AĞA	1233	1817
6- AHMET AĞA ZADE MEHMET AĞA OĞLU HALİL	1209	1793
7- MUSTAFA AĞA'NIN TİFİLİ	1181	1765
8- HACI MEHMET KIZI VANİDE	1206	1790
9- BALYA KAZASI MÜDÜRÜ	---	---
10- ÇAVUŞZADE MUHAMMET MEHMET EMİN AĞA	1181	1765
11- MEHMET EMİN'İN KERİMESİ AYŞE	1230	1814
12- ÜMMÜHAN KADIN	1187	1771
13- EMİN AĞAZADE AHMET REŞİD	1277	1861
14- SİNAN BEY ZADE MUSTAFA AĞA	1164	1748
15- SİNAN BEY ZADE AHMET AĞA	1171	1755
16- MEHMET AĞA	1181	1765
17- BALYA MADEN EMİRİ HACI YAKUP BEY	1254	1838

Alidemirci köyü çeşme.

Ek 5: Mancılık Köyüne Ait Resimler

Mancılık köyü tarihi ev (1210)

Dibek taşı.

Değirmen kalıntısı.

Ek 6: Orhanlar Köyüne Ait Resimler

Tımar Sipahisinin evi.

**Tımar Sipahisinin atına binmek için kullandığı taş. Evinin önünde bulunmaktadır.
(Binek taşı)**

Ek 7: Habibler Köyüne Ait Resimler

Habibler köyünde bulunan çeşme. Hangi yıla ait olduğu hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Ek 8: Çalışma Alanı Köylerinin Konumları

